

François
Mauriac

Pustiul dragostei

r o m a n

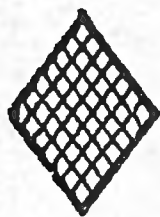

Editura Eminescu

Coperta colecției: Val Munteanu

Ilustrația copertei: Victor Feodorov

București, 1973

**François
Mauriac**

Pustiul dragostei

**în românește de
Elis Bușneag**

Editura Eminescu

Fr. Mauriac
LE DÉSERT DE L'AMOUR
Paris, Bernard Grasset, 1925

I

ANI DE-A RÎNDUL RAYMOND COUR-
règes sperase s-o reîntîlnească pe Maria Cross — femeia pe
care dorea cu ardoare să se răzbune. Adesea urmărise pe stradă
cîte o trecătoare crezînd că e aceea pe care o căuta. Apoi,
timpul îi domolise într-atît ura, încît, în momentul în care
destinul îl puse din nou față în față cu ea, la început nu
mai simți deloc bucuria amestecată cu furie pe care o astfel
de întîlnire ar fi trebuit să i-o provoace. În seara cînd
intră în barul din strada Duphot, nu era decît ora zece
iar mulatrul din orchestra de jazz fredona doar pentru
plăcerea chelnerului șef, dus pe gînduri. În localul strîmt
unde, către miezul nopții, avea să înceapă tropăiala pere-
chilor, bîzîia, ca o muscă mare, un ventilator. Portarului ne-
dumerit : — „Nu sîntem deprinși să-l vedem pe domnul

atît de devreme...“, Raymond nu-i răspunse decît printr-un gest al mîinii care însemna să oprească bîzîitul. Portarul, confidențial, încercă în zadar să-l convingă că „noul sistem absoarbe fumul dar nu face curent.“ Courrèges îi aruncă o asemenea privire încît omul bătu în retragere spre vestiar ; în tavan, însă, ventilatorul amuți ca un bărzăune care se așază.

Stricînd șirul imaculat al fețelor de masă și, zăbindu-și în oglinzi mutra de zile negre, tînărul se întrebă : „Ce dracu am ?“ Într-adevăr, nu putea suferi serile irosite, iar cea de acum avea să fie una din ele din pricina dobitocului de Eddy H... Aproape că trebuise să-l ia cu de-a sila, să-l scoată din vizuină, ca să-l aducă la cabaret. Cît timp durase masa, Eddy, dînd vina pe o migrenă, se scuzase că e distrat ; abia așezat pe dunga scaunului, pe ghimpi, cu gîndul la cine știe ce plăcere viitoare și imediată, după ce-și băuse cafeaua, o luase din loc sprinten, cu privirea ageră, cu urechile învăpăiate, cu nările în vînt. Toată ziua Raymond se gîndise cu plăcere la seara și noaptea aceasta, dar lui Eddy i se oferiseră, fără îndoială, bucurii mai reconfortante decît orice confidență.

Courrèges se miră că se simțea nu numai decepționat și umilit, dar și trist. Era uimit de faptul că cel mai neînsemnat camarad îi devenea prețios, lucru cu totul nou în viața lui. Pîna la treizeci de ani, incapabil de dezinteresul pe care-l cere o prietenie, în schimb foarte atras de femei, disprețuise tot ce nu i se părea obiect de posesiune și, ca un copil lacom, ar fi putut zice : „nu-mi place decît ceea ce se poate devora“. În acea epocă nu se folosea de camarazi decît ca martori sau confidenți ; un prieten era în primul rînd un om care ascultă. Îi plăcea să-și demonstreze că-i domină, că-i dirijează ; avea pasiunea influenței și se mîndrea că știe să demoralizeze cu metodă.

Raymond Courrèges și-ar fi putut face o clientelă, ca bunicul său, chirurgul, ca fratele bunicului său, iezuitul,

sau ca tatăl său, doctorul — dacă ar fi izbutit să-și înfrâneze poftele și să-și aleagă o carieră și dacă instinctul nu l-ar fi îndepărtat întotdeauna de la orice acțiune care nu-i oferea satisfacție imediată. Ajunsese totuși la vîrsta cînd doar cei care apelează la suflet își pot consolida dominația : Courrèges nu știa decît să-și învețe ciracii cum să obțină maximum de plăcere. Dar cei mai tineri doreau complici din generația lor, și clientela lui se micșora. În dragoste, vînatul crește mereu, în timp ce micul grup al celor care și-au început viața odată cu noi se reduce cu fiecare an. Privind părul cărunt, burta mare, sau începutul de chelie al celor ce supraviețuiseră tristelor lovituri ale războiului — înglodați în căsnicie sau deformați de meserie — Courrèges îi ura fiindcă erau de-o vîrstă cu el ; îi învinuia de asasinarea propriei tinereți și de a o fi trădat înainte ca ea să-i părăsească.

Cît despre el, se fălea că este socotit printre băieții de după război ; iar în seara aceasta, în barul pustiu unde nu se mai auzea decît o mandolină în surdină (flacăra melodiei murea, reînvia, pîlpîia), își privea cu ardoare, răsfrînt în oglinzi, chipul încadrat în plete stufoase — chipul pe care cei treizeci și cinci de ani îl crușaseră încă. Se gîndi că bătrînețea, înainte de a-i atinge trupul, îi atinge viața. Dacă într-adevăr se simțea mîndru cînd auzea femeile întrebîndu-se : „Cine este tînarul înalt de acolo ?“, știa că băieții de douăzeci de ani, mai perspicaci, nu-l mai socoteau printre copilăndrii rasei lor efemere. Eddy avea probabil altceva mai bun de făcut decît să vorbească despre sine pînă la ziuă, în vacarmul saxofonului ; sau poate, la aceeași oră, în alt bar, nu făcea altceva decît să-și deschidă inima unuia născut în 1904, care îl întrerupea mereu cu : „și eu la fel“ sau „exact ca și mine...“

Intrară cîțiva tineri care se simțiră stînjeniți de aerul suficient și semeț pe care-l arboraseră pentru a traversa barul, văzîndu-l pustiu. Se strînseră roată în jurul barmanului.

Courrèges nu admitea să sufere din pricina altuia, iubită sau prieten. Se strădui deci, conform metodei sale, să măsoare disproporția dintre neînsemnătatea lui Eddy H... și tulburarea pricinuită de plecarea acestuia. Încercînd să smulgă din inimă germenile de tristețe, se bucură nesimțind rezistența nici unei rădăcini. Cuteză chiar să-și închipuie că mîine l-ar putea da pe ușă afară și, fără să tresară, își puse în gînd să nu-l mai vadă niciodată. Pe un ton aproape vesel își zise : „Îl voi înlătura...” Oftă ușurat ; apoi își dădu seama că o nemulțumire continua să-l apese, dar nu din pricina lui Eddy. A ! da, scrisoarea pe care o pipăi în buzunarul smokingului... N-avea rost s-o recitească : în relațiile cu fiul său, doctorul Courrèges folosea numai fraze cliptice, ușor de reținut : *Am tras la Grand-Hôtel pe durata Congresului de medicină. La dispoziția ta, dimineața pînă la ora nouă, seara după unsprezece. Tatăl tău,*

Paul Courrèges

Raymond murmură : „Niciodată...” și, fără voia lui, luă un aer sfidător. Îi era necaz pe taică-său pentru faptul că nu-l putea disprețui la fel de ușor ca pe restul familiei. La treizeci de ani, Raymond își ceruse zadarnic partea de moștenire pe care o primise și sora lui măritată. La refuzul părinților, întreprinsese legăturile cu ei ; dar averea aparținea doamnei Courrèges. Raymond știa că tatăl său s-ar fi arătat generos dacă ar fi avut drepturi asupra ei și că banii nu-l interesau. Repetă : „Niciodată...” dar nu putu să nu întrezărească o chemare în această înștiințare seacă. Nu era chiar atît de orb ca doamna Courrèges, pe care o iritau răceala și bruschetea soțului, și care obișnuia să repete : „Ce folos că e om bun, dacă eu nu-mi dau seama ? Gîndiți-vă cum ar fi dacă ar fi rău !”

Raymond se simți stîngenit de apelul tatălui ; îi venea prea greu să-l urască. Nu, cu siguranță, n-o să-i răspundă ; și totuși... Mai tîrziu, cînd Raymond Courrèges a re trăit în-

tîmplările acelei nopți, și-a reamintit amărăciunea cu care intrase în micul bar gol, dar nu și cauzele care o generaseră : dezertarea unui camarad pe nume Eddy și prezența tatălui său la Paris. Era convins că proasta dispoziție îi venea dintr-o presimțire și că exista o legătură între starea sufletească de atunci și evenimentul care se apropia. A susținut întotdeauna, mai apoi, că nici Eddy, nici doctorul Courrèges n-ar fi avut puterea să-i provoace o astfel de neliniște, dar că, abia așezat în fața cocteilului, sufletul și trupul său simțiseră, instinctiv, apropierea femeii care, în clipa aceea chiar, într-un taxi oprit în colțul străzii Duphot, scotocea în poșetă spunîndu-i însoțitorului :

— Mi-am uitat rujul.

Iar bărbatul îi răspundea :

— O să găsești la lavabou.

— Ce oroare ! Să mă molipsesc...

— Ți-l împrumută Gladys.

Femeia intră : o pălărie cu borurile trase îi umbrea partea de sus a feței, nelăsînd să se vadă decît bărbia pe care timpul înscrie vîrsta femeilor. Cei patruzeci de ani marcaseră ici, colo, partea de jos a figurii, subțiaseră pielea, conturaseră un început de gușă. Sub haina de blană, trupul părea împuținat. Orbită, ca taurul ieșit în arenă, se opri în pragul barului strălucitor. Cînd însoțitorul ei, pe care îl reținuse o discuție cu șoferul, o ajunse din urmă, Courrèges, fără să-l recunoască la început, își spuse : „Mutra ăstuia am mai întîlnit-o undeva... e cineva din Bordeaux“. Și, în timp ce examina chipul bărbatului de cincizeci de ani, lătit parcă de îngîmfare, un nume îi răsări pe buze : Victor Larousselle... Cu inima bă-tînd, Raymond cercetă din nou femeia care, văzînd că este singura cu pălărie pe cap, și-o scoase brusc, scuturîndu-și, cu fața

la oglindă, părul de curînd tăiat. Ochii apărură, mari și calmi, apoi fruntea înaltă, dar riguros delimitată de bucele tinerești ale pletelor negre. Partea de sus a figurii concentra tot ceea ce mai supraviețuise din tinerețea acestei femei. Raymond o recunoscuse în ciuda părului tuns scurt, a trupului îngroșat și a acestei ofiliri lente care începe de la gît înaintînd spre gură și obraji. O recunoscuse de parcă ar fi refăcut în minte un drum din vremea copilăriei, chiar dacă stejarii care îl umbreau fuseseră tăiați. Socoti în gînd numărul anilor și, după două secunde, își spuse : „Are patruzeci și patru de ani ; pe atunci eu aveam optsprezece iar ea douăzeci și șapte“. Ca toți cei care confundă fericirea cu tinerețea, avea conștiința surdă, dar mereu trează, a timpului scurs ; ochii nu conteneau să măsoare hăul timpului mort ; fiecare ființă care jucase un rol în destinul său era repede așezată la loc și, văzînd chipul, își reamintea anul. „Mă va recunoaște oare ?“ S-ar fi întors însă atît de brusc dacă nu l-ar fi recunoscut ? Apropiîndu-se de bărbatul care o însoțea, îl ruga probabil să nu rămîie acolo, deoarece el îi răspunse cu glasul ridicat, pe tonul unuia căruia-i place să fie admirat de galerie : „Ba nu, nu-i trist deloc : într-un sfert de ceas se va umple ca un ou.“ Împinse o masă, nu departe de cea la care era instalat Raymond ; se așeză greoi, și pe fața lui spre care năvălea sîngele se citea, în afara semnelor sclerozei, o mulțumire deplină. Cum femeia stătea tot în picioare, nemișcată, o întrebă : „Ei, ce mai aștepti ?“ Brusc, toată satisfacția îi pieri, atît din ochi cît și de pe buzele groase, aproape vinete. Convins că vorbește în șoaptă, adăugă : „Asta-i, cum vezi că-mi place undeva, începi să faci nazuri...“ Cu siguranță că ea îi șoptea : „Fii atent, ne-aude lumea“, deoarece el aproape strigă : „Cred că știu să mă port, nu ? Și chiar dacă ne-ar auzi !“

Așezată nu departe de Raymond, femeia se liniștise : ca s-o vadă, tînărul trebuia să se aplece și depindea de ea să-i ocolească privirea. Courrèges ghici de unde-i venea calmul și

înțelese brusc — cu câtă groază — că ocazia jinduită timp de șaptesprezece ani putea fi pierdută. După șaptesprezece ani, credea că-și regăsește intact jurământul de a umili femeia care îl umilise, de a-i arăta ce fel de bărbat era : dintre cei care nu admit ca o femeiușcă să-i tragă pe sfoară. Ani de zile se complăcuse în a-și imagina împrejurările care i-ar fi adus față în față și vicleșugul la care ar fi recurs pentru a o înjosi, pentru a o face să plîngă pe aceea în fața căreia, altă dată, păruse atît de jalnic... Sigur, dacă astă seară, ar fi recunoscut chipul oricărui alt figurant din viața sa de licean de optsprezece ani, colegul preferat sau pedagogul de care-i era scîrbă, n-ar fi simțit nici urmă din sentimentele de prietenie sau de ură pe care le încercase atunci. În schimb, văzînd-o pe ea, nu se regăsea, oare, aidoma băiatului din acea zi de joi, luna iunie 19... În amurg, pe drumul periferiei prăfuit și mirosind a crin, înaintea unei porți al cărei clopoțel nu va mai suna pentru el niciodată ? Maria ! Maria Cross ! Din adolescentul zbîrlit, rușinos, cum mai era încă, făcuse un bărbat nou, cum avea să rămîină pentru totdeauna. Ea însă, Maria Cross, cît de puțin se schimbase ! Aceiași ochi iscoditori, aceeași frunte scaldată în lumină. Courrèges își spuse că prietenul preferat din 19... i-ar fi părut acum un bărbat greoi, chel, cu barbă. Dar chipul anumitor femei rămîne pînă la maturitate învăluit în aburul copilăriei și poate că tocmai copilăria lor eternă ne fixează dragostea și ne-o apără de croziunea timpului. Stătea acolo, neschimbată, după șaptesprezece ani de pasiuni necunoscute, ca fecioarele negre al căror surîs nici flacăra Reformei nici a Teroarei nu l-au putut altera. O întreținea același bărbat plin de importanță, care-și manifesta zgomotos nerăbdarea și supărarea din pricină că persoanele așteptate nu soseau :

— Sînt sigur că Gladys îl face iar să întîrzie... Eu care sînt întotdeauna punctual, am oroare de oameni care nu sînt.

Eu, ce ciudat, nu suport să mă las aşteptat, e o chestie care mă depăşeşte. Astăzi oamenii sînt de-o grosolănie...

Maria Cross îi atinse umărul, repetîndu-i poate : „Ne-aude lumea...“, deoarece el bombăni că nu spusese nimic care să nu poată fi auzit şi că îl uimea că tocmai ea vroia să-i dea lecţii de bună purtare.

Simpla ei prezenţă îl transpunea pe Courrèges, fără apărare, într-o lume apusă. Dacă trăise mereu cu imaginea clară a timpului scurs, nu-i plăcea să evoce feţe precise şi nimic nu-l speria mai mult ca răzvrătirile spectrelor ; astă seară însă, nu mai putea face nimic împotriva torentului de chipuri, dezlănţuit în el prin prezenţa Mariei : auzea clinchetul clopoţelului de la orele şase şi pocnetul pupitrelor din clasă ; nici măcar nu plouase îndeajuns pentru a înlătura praful ; lumina din tramvai era prea slabă ca să poată isprăvi lectura romanului *Aphrodita* — tramvai înţesat de muncitorii cărora oboseala zilei încheiate le dădea o expresie blîndă.

II

ÎN TRE LICEUL UNDE, IZGONIT DIN clasă, era băiatul murdar, rătăcind pe coridoare, rezemînd zidurile, și casa părintească din marginea orașului, se întindea acest interval care îl elibera ; acest lung drum al întoarcerii cu tramvaiul în care era în sfîrșit singur printre oameni indiferenți și lipsiți de curiozitate — iarna mai ales, cînd întunericul abia sfîșiat din loc în loc de lumina unui felinar sau de ferestrele vreunui bar, îl despărțea de lume, îl izola în mirosul de lînă umedă al hainelor de lucru. O țigară stinsă rămînea lipită de buzele lăsate în jos : somnul răsturna fețele cu riduri înnegrite de cărbune, un ziar aluneca din mîini obosite ; o femeie cu pletele pe spate înălța spre lămpi romanul foileton și buzele i se mișcau ca pentru rugăciune. Dar, pînă la urmă, nu mult după biserica din Talence, trebuia să coboare.

Tramvaiul, foc bengal mișcător, ilumina o clipă stîlpii și alea de carpeni desfrunziți ai unei proprietăți ; băiatul asculta cum descrește vacarmul roților și al troleibuzului pe șoseaua plină de băltoace, mirosind a lemn putred, a frunze. Cotea apoi pe drumeagul din marginea grădinii familiei Courrèges, împingea poarta întredeschisă a intrării de serviciu ; lampa din sufragerie lumina stratul de flori din spatele casei unde, primăvara, erau plantați cercelușii cărora le pria umbra. Cum ajungea acasă, Raymond își încrunta fruntea ca la liceu, iar sprîncenele se împreunau atît de strîns, încît nu se mai vedea decît o dungă stufoasă deasupra ochilor. Cu colțul drept al gurii ușor lăsat, intra în salon și arunca un bună seara persoanelor adunate în jurul lămpii cu flacără mică. Maică-sa îl întreba dacă trebuie să-i repete de fiecare dată să-și curețe bine tălpile pantofilor pe ștergător și dacă avea de gînd să se așeze la masă „cu mîinile astea“. Doamna Courrèges-bătrîna îi strecură în șoaptă nurorii : „Știi ce-a zis Paul, că nu trebuie să sîcîim băiatul degeaba“. Astfel, încă de la intrare, apariția lui stîrnea tot felul de vorbe aspre.

Se așeza în umbră. Aplecată asupra broderiei, sora sa, Madeleine Basque, nici măcar nu ridica privirea. O interesez, se gîndea el, mai puțin chiar decît cîinele. Raymond era „rușinea familiei“ ; „să vezi ce golan o să iasă din ăsta“ repeta ea bucuroasă, iar bărbatul ei, Gaston Basque, adăuga : „Mai ales cu un tată atît de slab din fire“.

Soră-sa înălța capul, rămînea o clipă la pîndă, apoi spunea : „Vine Gaston...“, și lăsa lucrul. „N-aud nimic“, răspundea doamna Courrèges. „Ba da, iată-l“ și, deși nici un zgomot nu fusese auzit de nici o altă ureche decît a ei, Madeleine se ridica, alerga pe peron și dispărea în grădină, călăuzită de un simț infailibil, ca și cum ar fi făcut parte dintr-o specie diferită de a celorlalte animale, în care masculul, nu femela, exală mirosul care atrage complicele în întuneric. Curînd cei din familia Courrèges auzeau un glas de bărbat, apoi rîsul

drăgăstos și supus al Madeleinei ; știau că cei doi nu vor străbate salonul ci vor urca, prin ușa din dos, la etajul camerelor de dormit, de unde nu aveau să coboare decît la al doilea clinchet al clopoțelului.

Dedesubtul plafonierei, masa reunea pe doamna Courrèges-bătrîna, pe nora sa, Lucie Courrèges, tînărul menaj și cele patru fete cam roșcovane, care semănau cu Gaston Basque ; aceleași rochițe, aceeași pieptănătură, aceleași fețe pistruiate stăteau înghesuite una într-alta, ca păsările domesticite cu bățul : „Și mai cu seamă nimeni să nu le adreseze un cuvînt, decreta locotenentul Basque. Dacă cineva le vorbește, ele vor fi pedepsite ; așa, ca să fim înțeleși“.

Locul doctorului rămînea gol mult timp, chiar și atunci cînd era acasă ; apărea în toiul mesei, cu un teanc de reviste sub braț. Nevastă-sa îl întreba dacă auzise clopoțelul, adăugînd că pentru un serviciu atît de neglijent n-ar mai avea rost să păstreze un servitor. Doctorul dădea din cap ca pentru a alunga o muscă și deschidea o revistă. Nu era afectare, ci economie de timp la un om surmenat, cu mintea asaltată de griji și care știe cît valorează un minut. La capătul mesei, tinerii Basque se izolau, nepăsători față de tot ce nu-i privea pe ei sau copiii lor. Gaston relata în șoaptă intervențiile făcute ca să nu plece din Bordeaux : colonelul scrisese la Minister... Nevastă-sa îl asculta, fără să piardă din ochi copiii, și fără să-și întrerupă dădăceala : „Nu șterge farfuria. Nu știi să te servești de cuțit ? în ce hal te-ai mînjit ! — mîinile pe masă, mîinile, nu coatele... — N-ai să mai capeți altă felie de pîine, să știi ! — Ai băut destul...“

Menajul Basque forma un ostrov de neîncredere și de ascunzișuri. „Nu-mi spun niciodată nimic“. Toate nemulțumirile de care doamna Courrèges se plîngea împotriva fiicei sale, se concretizau în fraza : „Nu-mi spun niciodată nimic“. O bănuia pe Madeleine însărcinată, îi supraveghea talia, îi tălmăcea indispozițiile. Servitorii aflau totul înaintea

ei. Credea că Gaston avea o asigurare pe viață ; dar cât de mare ? Nu știa cu exactitate suma încasată după moartea bătrînului Basque.

În salon, după cină, Raymond rămînea surd la vorbele mamei, care-l dojenea : „De ce stai, n-ai lecții de făcut ? N-ai teme de scris ?“ Lua în brațe pe cîte una din fete ; părea că o frămîntă în palmele lui viguroase, o ridica deasupra capului ca să poată atinge tavanul, făcea rotocoale în aer cu trupșorul mlădios, în timp ce Madeleine Basque, găină zbîrlită și neli-niștită, dar pe care strigătele de fericire ale fetei o dezarmau, striga : „Bagă de seamă, o schilodești... E așa de brutal...“ - Bătrîna Courrèges lăsa împletitura, își ridica ochelarii și, cu un zîmbet care îi încrețea fața, repeta plină de iubire fraza aceasta în favoarea lui Raymond : „La urma urmei, adoră copiii, nu poți să nu-l lași să se joace cu ei : doar cu ei este îngăduitor...“ Și bătrîna susținea că nu i-ar iubi dacă n-ar avea suflet bun. „E de ajuns să-l vezi cu nepoatele lui, ca să te convingi că nu e băiat rău“.

Iubea oare copiii ? Se folosea de tot ce era proaspăt, cald, viu — ca o pavăză împotriva acelor pe care îi numea cadavre. Raymond arunca pe canapea trupșorul, ieșea pe ușă, alerga cu pași mari spre aleile pline de frunze ; cerul, mai limpede printre crengile dezgolate, îi arăta drumul. La primul etaj, în spatele unui geam, ardea lampa doctorului Courrèges. Se va duce iar la culcare fără să-și sărute tatăl ? Ah ! îi erau de ajuns, dimineața, cele trei sferturi de oră petrecute într-o tăcere dușmănoasă : căci, odată cu zorile, cupeul doctorului pleca cu tatăl și cu fiul. Raymond cobora la bariera Saint-Genès și, mergînd de-a lungul bulevardelor, ajungea la liceu, în timp ce doctorul își continua drumul spre spital. Trei sferturi de oră în cutia mirosind a curele vechi, între două geamuri pe care șiroia ploaia, stînd umăr lîngă umăr. Clinicianul care, cîteva clipe mai tîrziu, vorbea cu vervă și autoritate la slujbă și în fața studenților, de luni de zile căuta în zadar cuvîntul

care să aibă ecou în sufletul ființei zămislite de el. Cum să-și croiască drum în inima aceasta îndârjită ? Când credea că a găsit, în sfârșit, calea potrivită și încerca să-i adreseze lui Raymond cuvinte îndelung meditate, brusc i se păreau străine și chiar vocea îl trăda, devenind, fără voia lui, batjocoritoare și lipsită de tandrețe. Acesta era chinul lui, să nu-și poată manifesta sentimentele.

Bunătatea doctorului Courrèges devenise celebră prin faptele sale : doar ele depuneau mărturie despre omenia închistată în el, despre blîndețea înmormîntată de vie. Nu era chip să-l faci să primească, fără să bombăne sau să ridice din umeri, o vorbă de mulțumire. Hurducat, alături de fiul său, în diminețile ploioase, de cîte ori nu iscodise el obrazul care i se refuza ! Și, fără să vrea, clinicianul interpreta semnele imprimare pe chipul de înger rău — falsa tandrețe a ochilor prea încercănați : „Bietul copil, mă consideră dușman, gîndea tatăl ; e vina mea, nu a lui“. Presupunea, fără să țină seama de intuiția specifică adolescenților care simt cine-i iubește. Raymond îi auzea chemarea și nu-l confunda pe tatăl său cu alții, dar făcea pe surdul ; dealtfel nici n-ar fi știut ce să-i răspundă acestui tată intimidat, căci îl intimida, iar lucrul acesta îl făcea și mai distant.

Doctorul era forțat să-l dojencască uneori, dar cu multă blîndețe, străduindu-se să-l trateze pe Raymond ca pe un prieten :

— Iar mi-a scris directorul cu privire la tine. Bietul abate Farge, o să-l scoți din minți ! Totul dovedește, pare-se, că tu ai făcut să circule în clasă tratatul acela de obstetrică... l-ai șterpelit probabil din biblioteca mea... Îți mărturisesc că indignarea abatelui Farge mi se pare exagerată : sînteți la o vîrstă cînd trebuie să cunoașteți viața și, la urma urmei, e mai bine să recurgeți la lucrări serioase... I-am scris în sensul ăsta directorului... dar au mai găsit în coșul de hîrtii din sala de studiu un număr din *La gaudriole* și firește tot pe tine te

bănuiesc ; ești acuzat de toate păcatele lui Israel... Ai grijă, dragul meu, pînă la urmă o să te dea afară ; și mai ai doar șase luni pînă la examene...”

— Ba nu.

— Cum nu ?

— Pentru că repēt anul și am toate șansele să nu mă mai trîntească și de data asta. Îi știu eu ! Dacă-ți închipui că se vor lipsi de un singur tip care are șanse să treacă !... Află de la mine că, dacă mă elimină, iezuiții mă înhață pe loc. Mai bine mă lasă să-i contaminez și pe ăilalți decît să aibă un bacalaureat mai puțin în statistică. Parcă aud vocea triumfătoare a lui Farge în ziua premiilor : treizeci de candidați prezentați, douăzeci și trei trecuți și doi admisibili. Tunete de aplauze !... Nemernicii !

— Nici chiar așa, dragul meu...

Doctorul apăsă pe cuvintele „dragul meu”. Să fi sosit clipa să se strecoare în inima care i se refuza ? De mult timp fiul nu mai schițase un gest de prietenie. Printre vorbele cinice părea că țîșnește o licărire de încredere. Ce cuvinte să folosească oare, să nu-l rănească, să-l facă să înțeleagă că există și oameni necalculați și binevoitori, și că cei mai abili sînt adesea machiavelii unei cauze sublime, iar dacă se întîmplă să ne ȳignească, o fac voindu-ne binele... Doctorul căuta formula cea mai potrivită, dar drumul periferiei se preschimbase repede în șoseaua unei dimineți luminoase și triste, pe care lăptarii o înȳesau cu șaretele lor. Mai aveau doar cîteva minute și ajungeau la barieră, la acea „Croix de Saint-Genès” la care se închinaseră pelerinii catedralei Saint Jacques de Compostelle și de care nu se mai sprijineau acum decît controlorii omnibuzelor. Negăsindu-și cuvintele, luă mîna caldă a copilului într-a sa, repetînd în șoaptă. „Dragul meu...”, dar își dădu seama că Raymond, cu capul rezemat de geam, dormea sau mai curînd se prefăcea că doarme. Adolescentul

închisese ochii care ar fi trădat, poate, o slăbiciune, o dorință de a se supune — chip încăpățânat, osos, ca tăiat în silex, pe care nu mai puteai citi nici urmă de sensibilitate în afara dublei striviri a pleoapelor... Pe nesimțite, copilul își retrase mâna.

Oare înaintea scenei din trăsură, sau mai târziu intrase în viața lui femeia care stătea acolo, pe bancheta de care-l despărțea o singură masă, și căreia i s-ar fi putut adresa fără să ridice glasul? Acum ea părea calmă și bea fără să-i pese că Raymond o va recunoaște. Din când în când, își arunca ochii spre el, dar și-i întorcea repede. Glasul pe care îl recunoscuse, acoperi vacarmul: „Iat-o pe Gladys“. Un cuplu care abia intrase se așeză între ea și însoțitorul ei și acum vorbeau toți deodată: „Am așteptat o groază pînă să lăsăm hainele la garderobă“... — „Noi ajungem întotdeauna primii...“ — „În sfîrșit ați venit, asta contează“.

Nu, apariția ei în viața lui trebuie să fi fost cam cu un an înaintea scenei din trăsură, într-o seară cînd, la masă (probabil spre sfîrșitul primăverii, căci lampa din sufragerie nu era aprinsă), doamna Courrèges-bătrîna îi spunea nurorii sale: „Lucie, am aflat pentru cine este doliul alb pe care l-ai văzut la biserică“.

Raymond crezuse că o să înceapă iarăși una din conversațiile fără sfîrșit, ale căror nenumărate fraze banale mureau în preajma doctorului — mai toate discuții despre gospodărie. Fiecare își apăra servitorii: Iliadă nefericită în care certurile de la bucătărie asmuțeau una împotriva celeilalte zeițele protectoare din Olimpul sufrageriei. Uneori, menajurile se mai certau și pentru o lucrătoare cu ziua: „Am chemat-o pe Travailote pentru săptămîna viitoare, zicea, de exemplu, doamna Courrèges către Madeleine Basque. Tînăra protesta, spunînd că trebuia să dea la cîrpit lenjeria copiilor.

— Totdeauna mi-o iei pe Travailote.

— Ei bine, cheam-o pe Maria-cîrna.

— Maria-cîrna lucrează mult prea încet ; și mă mai pune să-i plătesc și tramvaiul.

Dar în seara aceea, afirmația cu privire la doliul alb de la biserică dăduse naștere la o ceartă mai gravă. Doamna Courrèges-bătrîna adăugase :

— E pentru băiețelul Mariei Cross ; a murit de meningită. Se pare că a cerut o înmormîntare clasa întâi !

— Ce lipsă de tact !

La această exclamație a soției sale, doctorul, care citca o revistă în timp ce-și sorbea supa, înălță ochii. Atunci, așa cum proceda întotdeauna, nevasta și-i coborî pe ai ei ; și, pe un ton mînios, spuse că era regretabil că preotul nu izbutise s-o convingă să se poarte cuviincios pe netrebnica asta, întreținută în văzul și auzul întregului oraș și care afișa un lux nerușinat : cai, trăsuri și toate celelalte. Doctorul ridică mîna :

— Să fim drepți. Nu pe noi ne jignește ea.

— Dar scandalul ? Asta nu contează ?

După o anume strîmbătură a doctorului nevasta înțelesc că era uluit de vulgaritatea ei și se strădui să coboare tonul ; dar nu trecură decît cîteva secunde și din nou strigă că o astfel de femeie o scîrbea... Casa în care locuise atîta vreme vechea ei prietenă, doamna Bonffard, soacra lui Victor Larousselle, era ocupată acum de o aventurieră... De fiecare dată cînd trecea prin fața porții, lucrul acesta îi frîngea inima...

Cu glas potolit, aproape stins, doctorul o întrerupse ca să-i spună că acum, în casa aceea, nu se mai afla decît o biată mamă la căpătîiul copilului mort. Atunci doamna Courrèges, solemnă și cu indexul ridicat, rosti :

— Dreptatea lui Dumnezeu !

Copiii auziră scrișnetul scaunului pe care, cu bruschete, doctorul îl îndepărtă de masă.

Își vîrîse revistele în buzunar și, fără un cuvînt, ieșise pe ușă cu un pas pe care se străduia să-l încetinească ; familia însă, cu urechea la pîndă, îl auzi urcînd scările din patru în patru .

— Ce-am zis așa de extraordinar ?

Doamna Courrèges întreba din priviri soacra, tînărul menaj, copiii, servitoarea. Nu se mai auzea nimic în afara zgomotului cuțitelor și al furculițelor însoțit de vocea Madeleinei : „Nu mușca din pîine... Lasă osul ăsta...” Privindu-și în ochi soacra, doamna Courrèges mai spuse :

— E bolnav.

Dar bătrîna, cu nasul în farfurie, făcea pe sîrda. Atunci Raymond izbucni în rîs.

— Ieși afară dacă te-a apucat rîsul, și să te întorci după ce te liniștești.

Raymond zvîrli șervetul. Ce liniștită era grădina ! Da, trebuie să fi fost spre sfîrșitul primăverii, deoarece își aminti de zumzetul capricornilor și de fragii pe care îi mîncaseră la desert... Se așezase în mijlocul pajiștii, pe piatra caldă a unui bazin din care nimeni nu văzuse vreodată apa țîșnind. Umbra tatălui rătăcea la primul etaj de la o fereastră la alta. În amurgul prăfuit și greu care se lăsase peste cîmpia din marginea orașului, clopotul răsuna la intervale lungi pentru că murise tocmai copilul femeii care acum își golea paharul, atît de aproape de Raymond, încît, dacă și-ar fi întins brațul, ar fi putut-o atinge. După ce-și bău șampania, Maria Cross îl privi mai calmă, de parcă nu-i mai era teamă să fie recunoscută. Nu se putea spune că nu îmbătrînise : în ciuda părului scurt și deși nu purta nimic care să nu fie conform modei iernii aceleia, întreaga ei ființă păstrase alura modei din anul 19... Era tînără, dar o tinerete care înflorise și se fixase în urmă cu cincisprezece ani — tînără așa cum nu mai poți fi. Ochii nu

păreau mai încercănați decât pe vremea când îi spunea lui Raymond : „Avem ochi de frați“.

Raymond își amintește că în dimineața următoare scenei când tatăl său se ridicase de la masă, el își sorbea cafeaua cu lapte în sufragerie, învăluit în mirosul de cafea proaspăt rîșnită și puțin înfrigurat din cauza ferestrelor deschise spre ceața deasă a zorilor. Pietrișul aleii scîrțîia sub roțile bătrînu-lui cupeu : doctorul întîrzia. Doamna Courrèges, îmbrăcată într-un capot de culoarea prunei, cu părul lins, împletit încă în codițe conform ritualului nocturn, sărută fruntea școlarului care nu-și întrerupse micul dejun.

— Taică-tău n-a coborît ?

Adăugă apoi că avea să-i înmîneze niște scrisori pentru poștă. Raymond însă bănuia motivul prezenței ei matinale ; trăind zi de zi laolaltă, membrii aceleiași familii simt nevoia nu numai de a se feri unul de altul ci și de a-și surprinde tainele. Bătrîna spunea despre nora ei : „Cu toate că nu-mi spune niciodată nimic, o cunosc pînă-n măduva oaselor“. Fiecare pretindea că știe totul despre ceilalți și că el rămîne singurul neînțeles. Raymond credea că știe pentru ce coborîse mama lui în sufragerie : „Vrea să-și repare greșeala“. După o scenă ca aceea din ajun, îi dădea tîrcoale soțului, încercînd să-l îmbuneze. Biata femeie, descoperea totdeauna prea tîrziu că vorbele ei erau parcă anume făcute să-l enerveze pe doctor. Ca în acele vise chinuitoare, când, cu cît se străduia să se apropie de soț, cu atît mai mult se îndepărta. Orice spunea sau făcea îl dezgusta. Nepricepîndu-se să-și manifeste iubirea, înainta parcă bîjbîind ; cu brațele întinse nu izbutea decât să-i aducă jigniri.

Cînd la primul etaj se auzi închizîndu-se ușa de la odaia doctorului, doamna Courrèges turnă în cană cafeaua fierbinte ; un surîs îi lumina fața răvășită de insomnie și brăzdată de

ploaia monotonă a zilelor împovărate de griji, una aidoma celeilalte — surîs repede stins odată cu apariția doctorului, pe care îl măsură bănuitoare.

— Ți-ai pus jobenul și redingota ?

— Precum vezi.

— Te duci la vreo nuntă ?

— ...

— La o înmormîntare ?

— Da.

— Cine a murit ?

— Cineva pe care tu nu-l cunoști, Lucie.

— Totuși cum îl cheamă ?

— Micuțul Cross.

— Fiul Mariei Cross ? Va să zică o cunoști ! Nici nu mi-ai spus că o cunoști ; mie nu-mi spui niciodată nimic. Totuși, de cînd tot vorbim la masă despre aventuriera asta...

În picioare, doctorul își sorbea cafeaua. Îi răspunse cu vocea lui cea mai blîndă, care trăda o exasperare ajunsă la culme, dar stăpînită :

— După douăzeci și cinci de ani, tot n-ai înțeles că vorbesc cît mai puțin despre pacienții mei.

Nu, nu înțelegea și se încăpățîna să considere că era uluitor să afle, cu totul întîmplător, cînd mergea în vreo vizită despre cutare sau cutare doamnă care era sub îngrijirea doctorului Courrèges.

— Crezi că mie-mi convine cînd aud lumea minunîndu-se : „Cum nu știai ?“, iar eu sînt obligată să le răspund că tu n-ai nici o încredere în mine, că nu-mi spui niciodată nimic... Pe copil îl îngrijeai tu ? De ce boală a murit ? Mie poți să-mi spui, eu nu duc vorba ; și dealtfel n-are nici o importanță pentru oameni ca...

Ca și cum n-ar fi auzit-o, ca și cum n-ar fi văzut-o, doctorul își trase pardesiul și-i strigă lui Raymond : „Grăbește-te,

ora șapte a bătut de mult". Doamna Courrèges tropăia în urma lor :

— Iar te-ai supărat ! La fiecare cuvânt te zbîrlești.

Portiera se închise cu zgomot ; vechiul cupeu dispăru, ascuns de o tufă de lemn cînesc. Soarele începuse să risipască bruma. Murmurînd vorbe nedeslușite doamna Courrèges se înapoia spre casă.

În trăsură, școlarul își studia tatăl cu o nerăbdare arzătoare, cu dorința de a i se face o mărturisire. Sosise clipa în care s-ar fi putut apropia, poate. Dar, cufundat în sine, doctorul era, atunci, foarte departe de băiatul pe care de atîtea ori voise să-l cucerească ; tînăra pradă i se oferea, iar el nu-și dădea seama ; bombănea în barbă, de parcă ar fi fost singur : „Ar fi trebuit să chem un chirurg... Oricînd se poate încerca o trepanație...” Își dădu spre spate jobenul țuguiat, coborî un geam, își aplecă fața bărboasă spre șoseaua înțesată de șarete. La barieră, tatăl îi spuse distrat : „Pe diseară”, dar nu-l urmări cu privirea pe Raymond.

III

VARA URMĂTOARE RAYMOND COUR-
règes împlinise şaptesprezece ani. Şi-o aminteşte toridă, fără apă,
aşa cum niciodată după aceea n-a mai apăsai oraşul pietros cu
arşiţa ei copleşitoare. Şi totuşi nu poate uita verile petrecute
în oraşul străjuit de un şir de coline care-l apără de vîntul
de Nord, şi năpădit pînă la poale de pini şi de nisipul în care
căldura se concentrează, se acumulează : Bordeaux, oraş să-
rac în copaci, cu excepţia Grădinii publice, dincolo de ale cărei
garduri înalte şi solemne copiilor morţi de sete li se părea că
se sfîrşeşte ultima verdeaţă din lume.

În evocarea sa, Raymond confundă, poate, arşiţa aceluia
an cu flacăra interioară care îl mistuia pe el şi pe cei şaizeci de
băieţi de-o vîrstă cu el, înţârcuiţi într-o curte separată de cele-
lalte printr-un zid de latrine. Era nevoie de doi pedagogi

pentru a ține piept acestei turme de ființe jumătate-copii, jumătate-bărbați. Sub presiunea unei germinații dureroase, frageda pădure umană se înălța în câteva luni, plătindă și suferindă. Dar în timp ce lumea, viața socială, curăța rămurișul inutil al mai tuturor acestor copăcei de familie bună, Raymond Courrèges își revărsa cu nerușinare tot focul lăuntric, provocând frică și oroare profesorilor care îl izolau cât puteau de ceilalți școlari pe acest băiat cu fața plină de tăieturi (carnea lui de copilandru suporta greu briciul). În ochii elevilor buni el era „băiatul rău” despre care se spunea că ascunde în portofel fotografii de femei și că, la capelă, între copertile cărții de rugăciuni citește *Aphrodita*. „Și-a pierdut credința...” Vorba aceasta înfiora colegiul, de parcă într-un azil de nebuni ar fi circulat zvonul că cel mai furios dintre ei, sfîșiindu-și cămașa de forță, rătăcește gol pușcă prin grădini. Aflaseră că, în rarele duminici cînd scăpa de la arest, Raymond Courrèges își arunca uniforma și cascheta împodobită cu anagrama Fecioarei, îmbrăca pardeziul cumpărat de-a gata de la *Thierry și Sigrand*, și cu o pălărie tare și ridicolă de polițai în civil colinda barăcile suspecte ale târgului : fusese văzut la „călușei” strîngînd la piept o prostituată fără vîrstă.

Cînd, în ziua distribuirii solemne a premiilor, s-a anunțat oficial, în fața unei adunări moleșite de căldură, sub frunzișul uscat, că elevul Courrèges fusese în mod definitiv admis cu mențiunea „destul de bine” doar el cunoștea rațiunea străduințelor făcute, în ciuda unei vieți aparent dezordonate, ca să nu cadă la examen. O idee fixă îl obsedase, îl sustrăsese de la orice persecuție, îi scurtase orele de arest în fața zidului tencuit din curtea interioară a școlii : ideea plecării, a fugii, într-o dimineată de vară, pe șoseaua Spaniei care trecea prin fața proprietății Courrèges — drum parcă îngreuiat de pietrele mari de pavaj, amintind de Napoleon, de tunurile și de convoaiele sale. Beție gustată dinainte, cu fiecare pas care-l îndepărta încă puțin de liceu și de plictisitoare familie ! Fusese stabilit

că în cazul în care Raymond reușea la examene, tatăl și bunica îi vor dăruia, fiecare, câte o sută de franci ; cum mai avea încă opt sute, ar fi putut obține biletul de o mie, cu ajutorul căruia visa să poată cutreiera lumea și să aștearnă între el și ai săi o distanță nesfârșită. Iată motivul pentru care, fără să-l tulbure joaca celorlalți, învăța în timpul arestului. Uneori închidea cartea și-și relua cu lăcomie visele : greierii țîrîiau în pădurile de pini ale drumurilor viitoare ; hanul din satul fără nume în care poposea, frînt de oboseală, era răcoros și umbros ; lumina lunii trezea cocoșii și copilul pornea mai departe pe răcoare, cu gustul pîinii pe limbă ; uneori dormea sub o căpiță de fîn, câte un pai îi ascundea o stea, mîna umezită a zorilor îl trezea...

Și totuși, băiatul acesta, pe care atît profesorii cît și părinții îl credeau în stare de orice, nu fugise ; fără să-și dea seama, vrăjmașii lui fuseseră mai tari : înfrîngerea unui adolescent începe în clipa în care se lasă convins că e nefericit. Uneori, la șaptesprezece ani, pînă și băiatul cel mai sălbatic acceptă de bunăvoie imaginea pe care i-o impun ceilalți. Raymond Courrèges era frumos dar se credea de-o urîtenie și murdărie monstruoasă ; nu distingea liniile pure ale feței lui și era sigur că nu putea trezi nimănui decît dezgust. Se privea cu scîrbă și era convins că nu va izbuti niciodată să restituie lumii dușmănia pe care ea i-o insufla. Iată de ce, mai puternic decît gîndul evadării era acela de a se ascunde, de a-și feri chipul, pentru a nu mai îndura ura necunoscuților. „Desfrînatul“, căruia copiii de la Congregație se fereau să-i atingă mîna, ignora la fel ca și ei femcia, și nu se considera demn să placă nici celei mai necăjite dintre slujnice. Îi era rușine de trupul său. Ostentația aceasta în dezordine și în murdărie nici părinții și nici profesorii n-au știut s-o interpreteze ca pe o biată bravadă a adolescentului care vroia să le demonstreze că mizeria lui era voită : sărman orgoliu al vîrstei, umilință deznădăjduită.

Vacanța de după absolvirea clasei de retorică, departe de a fi fost cea a evadării, a constituit epoca unei lașități ascunse : paralizat de rușine, credea că citește dispreț în ochii slujnicii care îi deretica odaia și nu îndrăznea să susțină privirea cu care doctorul îl învăluia uneori îndelung. Cum cei din familia Basque își petreceau luna august la Arcachon, nu-i mai rămâneau nici măcar trupurile mlădioase ca plantele ale copiilor cu care îi plăcea să se joace ca un sălbatic.

După plecarea familiei Basque, doamna Courrèges repeta bucuroasă : „Oricum, este plăcut să te simți în sfârșit puțin stăpîn în casă-la tine“. Era felul ei de a se răzbuna pe una din frazele fiicei sale : „Gaston și cu mine avem nevoie de o scurtă cură de singurătate“. În realitate, biata femeie trăia zilnic în așteptarea scrisorilor și nu izbucnea furtună fără să nu-i vadă pe toți membrii familiei Basque într-o lotcă gata să se scufunde. Casa nu mai era decît pe jumătate ocupată, iar odăile goale îi făceau rău. Ce sprijin să găsească în acest fiu mereu pe drumuri, și care se întorcea acasă ud de transpirație, cu fața morocănoasă, repezindu-se asupra mîncării ca un animal ?

— Mi se spune : îl ai pe bărbatul tău... Ah, da !

— Uiți, draga mea, cît de ocupat este Paul.

— Nu mai are cursuri, mamă. Grosul clientelei a plecat la băi.

— Clientela lui de săraci nu pleacă nicăieri. Și apoi, laboratorul, spitalul, articolele...

Nevasta, amărîtă, dădea din cap : știa prea bine că activitatea doctorului avea întotdeauna cu ce se hrăni, că pînă la moarte nu se va ivi nici o perioadă de răgaz în care, liber, fără ocupație, să-i ofere darul cîtorva clipe. Nu, nu putea crede că lucrul acesta era posibil ; nu știa că dragostea reușește să-și facă loc chiar în vicțile cele mai pline și că cel mai surmenat bărbat de stat oprește în loc universul în preajma orei la care

amanta îl aşteaptă. Ignoranţa aceasta o împiedica să sufere. Şi, deşi cunoştea genul de iubire care constă în a te ţine scai de fiinţa inaccesibilă care nu se întoarce spre tine niciodată, însăşi neputinţa de a obţine de la el o singură privire atentă o împiedica să-şi închipuie că doctorul s-ar fi putut comporta altfel faţă de altă femeie. Nu, n-ar fi putut crede în existenţa altei femei în stare să-l sustragă din universul lui de neînţeles, plin de statistici, de observaţii, de lame cu picături de sânge sau de puroi şi aveau să treacă ani fără să ştie că, de multe ori, laboratorul rămânea pustiu, bolnavii îl aşteptau zadarnic pe acela care i-ar fi alinat, dar care prefera să stea nemişcat într-un salon întunecos, încărcat de stofe, privind o femeie alungită. Pentru a-şi dăruia astfel de răgazuri secrete în zilele de lucru, doctorul trebuia să-şi dubleze activitatea ; înlătura piedicile dorind să ajungă cât mai repede la oaza de contemplaţie şi de linişte iubitoare, unde o singură privire îi potolea setea. Uneori, foarte aproape de ora aşteptată, primea o scrisoare de la Maria Cross : nu mai era liberă, bărbatul de care depindea aranjase o petrecere într-un restaurant la marginea oraşului. Doctorul n-ar mai fi avut puterea să trăiască dacă, la sfârşitul scrisorii, Maria Cross nu i-ar fi propus altă zi. Ca prin miracol, toată existenţa-lui se organiza în jurul noii întâlniri şi, deşi prins oră de oră, ca un abil jucător de şah, întrezărea dintr-o ochiadă combinaţiile posibile şi mutarea necesară pentru a se afla din nou, în clipa fixată, nemişcat şi calm, în salonul încărcat de stofe, cu privirea întoarsă spre femeia alungită. Şi, după ce trecea ora când ar fi trebuit s-o întâlnească dacă ea nu l-ar fi amânat, se bucura gândindu-se : „Acum totul s-ar fi sfârşit, în vreme ce aşa am înaintea toată această fericire“... Avea cu ce-şi umple zilele care îl despărteau de Maria : mai ales laboratorul îi era ca un port ; aici pierdea noţiunea timpului şi a dragostei ; cercetarea îi absorbea timpul, îi consuma

orele și, dintr-o dată, sosea clipa cînd avea să deschidă din nou poarta proprietății situate în spatele bisericii din Talence, în care locuia Maria Cross.

Mistuit însă de propriile-i probleme, în vara aceea tatăl își privise mai rar fiul. Depozitar al atîtor taine rușinoase, doctorul își repeta adesea : „Credem mereu că «faptul divers» nu ne privește, că asasinatul, sinuciderea, rușinea sînt pentru alții, și totuși...” Și totuși n-a știut niciodată că în acel august torid fiul său fusese pe punctul de a săvîrși un gest ireparabil. Raymond vroise să fugă, să se ascundă, să nu mai fie văzut. Nu îndrăznea să intre într-o cafenea, într-un magazin. I se întîmpla să treacă de zece ori prin fața unei uși fără să se hotărască s-o deschidă. Fobia aceasta îi zădărnicea orice gînd de evadare ; totuși se sufoca în casa părintească. În nenumărate seri moartea îi păruse lucrul cel mai simplu ; deschisese sertarul biroului în care tatăl său ținea ascuns un revolver de tip vechi : Dumnezeu n-a vrut însă să găsească și gloanțele. Într-o după-amiază străbătuse viile ațipite și coborîse spre eleșteu la poalele unei pajiști aride ; nădăjduia că plantele, mușchiul or să-i înlănțuie picioarele, că n-o să se mai poată desprinde din apa mocirloasă și că, în sfîrșit, gura lui, ochii lui vor fi năpădiți de noroi ; că nimeni n-o să-l mai vadă, și că nici el n-o să mai vadă pe nimeni. Țîntarii dansau deasupra apei, broaștele, ca niște pietricele, tulburau întunericul vălurit. Un animal mort părea alb, prins între plante. Ceea ce l-a salvat pe Raymond, în ziua aceea, n-a fost spaima, ci dezgustul.

Din fericire, nu rămînea prea des singur. Terenul de tenis al familiei Courrèges atrăgea tineretul din vecinătate. Doamna Courrèges le reproșa soților Basque că-i ceruseră să suporte cheltuiala amenajării, iar acum, cînd ar fi putut să joace, plecaseră. Doar străinii profitau de el ; cu racheta în mînă, îmbrăcați în alb, lunecînd cu espadrilele lor ușoare, tinerii apă-

reau în salon la ora siestei, dădeau bună ziua doamnelor, se informau în treacăt despre Raymond și se strecurau repede în lumea răsunătoare a *play*-urilor, a *out*-urilor și a rîsetelor lor. „Nici măcar nu se ostenesc să închidă ușa“, gemea doamna Courrèges-bătrîna, a cărei idee fixă era de a nu lăsa să pătrundă căldura. Raymond ar fi acceptat poate să joace și el, dar prezența fetelor îl alunga — ah ! mai ales domnișoarele Cosserouge ; Marie-Thérèse, Marie-Louise și Marguerite-Marie, trei blonde grășane cărora părul prea bogat le dădea migrenc, osîndite să poarte pe cap o arhitectură uriașă de cozi aurii, abia susținută în piepteni și mereu gata să se desfacă. Raymond le ura : ce-aveau de rîdeau tot timpul ? Se „strîmbau de rîs“, li se părea mereu că ceilalți „pufneau în rîs“. La drept vorbind, nu rîdeau de Raymond mai mult decît de oricare altul, dar pe Raymond îl obseda ideea că e ținta batjocurii universale. Avea, dealtfel, un motiv precis să le urască ; în ajunul plecării menajului Basque, Raymond nu îndrăznise să-și refuze cumnatul căruia-i promisesse că va călări calul uriaș pe care locotenentul i-l lăsase în grajd. Dar, la acea vîrstă, cum se urca în șa, cum îl și apuca amețeala, transformîndu-l într-un călăreț ridicol. Într-o dimineață, domnișoarele Cosserouge îl surprinseseră pe un drum forestier, cramponat de capătul șei, apoi trîntit zdravăn în nisip. Nu putea să le vadă fără să-și amintească hohotele lor de rîs din ziua aceea ; iar ele, de cîte ori îl întâlneau, nu scăpau ocazia de a-i evoca întîmplarea. Ce cumplită furtună stîrnește cea mai neînsemnată tachinerie într-o inimă fragedă, în acest echinocțiu de primăvară ! Raymond nu putea deosebi surorile Cosserouge una de cealaltă, iar în ura sa le cuprindea pe toate laolaltă, un soi de monstru gras cu trei conciuri, transpirat mereu și cotcodăcind pe sub arborii neclintiți ai după-amiezii de august 19...

Uneori lua tramvaiul, străbătea cuptorul încins al orașului Bordeaux, poposea în docuri unde, în apa moartă, presărată cu pete de petrol și de ulei răsfrîngînd curcubee, se zbenguiau

trupuri roase de mizerie și de scrofule. Rîdeau, alergau, iar picioarele lor goale, lipăind pe lespezi, lăsau urme umede.

Octombrie revenise, traversarea fusese făcută : Raymond depășise momentul periculos ; avea să fie salvat, era deja salvat la începutul anului școlar cînd cărțile noi, al căror miros îi plăcuse întotdeauna, îi ofereau într-un tablou sinoptic, în anul acela cînd devenea filozof, toate visele și toate sistemele de gîndire. Avea să fie salvat nu numai prin propriile-i forțe, ci și prin apariția unei femei — a femeii acesteia chiar, care acum îl privea prin pîcla de fum și printre perechile de dansatori din barul strîmt, și căreia timpul nu-i atinsese fruntea înaltă și calmă.

În răstimpul lunilor din iarna dinainte de a o întîlni, Raymond căzuse pradă unei amorțeli totale ; toropeala aceasta îl dezarma ; inofensiv, nu mai era eternul pedepsit. Scăpînd de tortura dublei obsesii — a fugii și a morții — din vacanța de vară, deprindea de bunăvoie gesturile ordonate, iar disciplina îl ajuta să trăiască ; savura și mai mult calmul întoarcerii acasă, cursa de fiecare seară de la o periferie la alta. Cum ieșea pe poarta liceului intra în tainele drumeagului umed care mirosea uneori a ceață, alteori a boare de frig uscat ; se obișnuise și cu cerul întunecos sau senin, spuzind de stele sau căptușit cu nori prin care răzbăteau razele lunii nevăzute ; apărea apoi bariera, tramvaiul mereu asaltat de gloata frîntă de oboseală, murdară și blîndă ; marele dreptunghi galben înainta pe drumul periferiei, mai iluminat decît vasul *Titanic*, strecurîndu-se printre grădinițele tragice scufundate în adîncul iernii și al nopții.

Acasă, nu se mai simțea ținta unei anchete nesfîrșite ; atenția generală fusese transferată asupra doctorului.

— Mă îngrijorează, îi spunea doamna Courrèges soacrei sale ; ce fericită ești că nu-ți faci sînge rău, te invidiez.

— Paul e puțin surmenat, lucrează prea mult, sînt sigură, dar are o sănătate care mă liniștește...

Nora ridică din umeri ; nu căuta să înțeleagă vorbele pe care bătrîna le mormăia doar pentru sine : „Nu e bolnav, dar e clar că suferă“.

Doamna Courrèges repeta : „Așa sînt toți doctorii, nu se îngrijesc“. La masă îl spiona iar el îndrepta spre ea o față crispată.

— Astăzi e vineri : de ce cotlet ?

— Îți trebuie un regim fortifiant.

— Ce știi tu ?

— De ce nu-l consulți pe Dulac ? Un doctor nu se poate îngriji singur.

— Dar bine, dragă Lucie, de ce vrei să fii bolnav ?

— Tu nu te vezi, arăți groaznic ; toată lumea a observat. Chiar ieri, nu mai știu cine m-a întrebat : „Ce are bărbatul dumitale ?“ Ar trebui să iei coleină... Sînt sigură că ficatul e de vină...

— De ce ficatul și nu alt organ ?

Ea declara atunci pe un ton sigur : „Asta-i convingerea mea“. Lucie credea că era ficatul și nimic nu i-ar fi clintit părerea ; se năpustea asupra doctorului cu tot felul de observații mai sîcîitoare decît muștele : „Ai băut două cești de cafea ; am să spun la bucatărie să nu mai umple cafetiera ; e a treia țigară de după-masă, nu tăgădui, în scrumieră sînt trei mucuri.“

— Dovadă că se știe bolnav — îi spunea ea într-o zi soacrei sale — este că ieri l-am surprins în fața oglinzii ; el care nu s-a preocupat niciodată de fizicul lui își cerceta cu de-amănuntul chipul, își plimba degetele peste obraji ; ai fi zis că vroia să-și descrețească fruntea, uîmplele ; ba chiar a deschis gura și și-a privit dinții.

Doamna Courrèges-bătrîna își studia nora pe deasupra ochelarilor ca și cum s-ar fi temut să nu descifreze pe fața ei mai mult decît o neliniște : o bănuială. Bătrîna simțea că să-

rutul fiului, seara, era mai apăsător ca altădată, și poate că înțelegea ce înseamnă greutatea acestui cap de bărbat rezemat o secundă pe umărul ei ; se obișnuise, încă din vremea adolescenței, să-i ghicească rănilor pe care o singură ființă din lume — aceea care le-a provocat —, le poate vindeca. Soția însă, deși rănită ani de-a rândul în tandrețea ei, nu cunoștea decât durerea fizică ; și, ori de câte ori doctorul se așeza în fața ei apăsându-și cu amândouă mâinile fața îndurerată, repeta :

— Părerea noastră, a tuturor, este asta : trebuie să-l consulți pe doctorul Dulac.

— Dulac nu mi-ar spune mai mult decât știu și eu.

— Te poți asculta singur ?

Doctorul nu-i răspundea, concentrat asupra neliniștii inimii încordate, ca prinsă și strânsă ușor de o mână. Ah ! sigur, știa s-o asculte mai bine decât pe oricare alta — inimă care mai gîfîia încă din pricina jocului periculos la care tocmai se dedase alături de Maria Cross : este atât de greu să introduci un cuvînt mai tandru, o aluzie amoroasă într-o conversație cu o femeie politicoasă și care îi atribuie medicului curant calitățile unei ființe sacre, investindu-l cu o paternitate spirituală !

Doctorul retrăia circumstanțele vizitei : își lăsase trăsura pe șosea, în fața bisericii din Talence ; apoi o luase de-a lungul unui drum plin de băltoace. Soarele scăpătase atât de repede încît se făcuse întineric înainte ca el să fi intrat pe poartă. La capătul aleii neîngrijite, o lampă înroșea geamurile de la parterul locuinței scunde. Nu sunase ; casa n-avea servitori ; trecuse singur prin sufragerie și intrase, fără să bată, în salonul în care Maria Cross, tolănită, nu se ridicase ; ba chiar își continuase timp de câteva secunde lectura. Apoi : „Gata, doctore, sînt a dumneavoastră.“ Și îi întinse mâinile, dîndu-și puțin mai la o parte picioarele pentru ca el să se poată așeza pe un șezlong : „Nu, nu pe scaunul ăsta, e rupt. Aici este lux și mizerie, știți...”

Domnul Larousselle o instalase pe Maria Cross în această locuință de țară unde vizitatorul se împiedica în covoarele rupte, iar pliurile draperiilor ascundeau găuri. Uneori, Maria Cross rămânea tăcută ; dar pentru ca doctorul să poată lua inițiativa unei conversații prielnice destăinuirii pe care se hotărîse s-o facă, n-ar fi trebuit să existe oglinda de deasupra șezlongului, reflectîndu-i obrazul năpădit de barbă, ochii înroșiți și obosiți de cercetarea la microscop, fruntea care chelise încă din epoca în care Paul Courrèges își prepara internatul. Oricum, vroia să-și încerce norocul : o mîină delicată atîrna, aproape atingînd covorul ; el o prinsese într-a sa și cu jumătate de glas : „Maria...” Ea nu și-o retrăsese, încrezătoare : „Nu, doctore, n-am febră”. Și, la fel ca întotdeauna cînd nu vorbea decît despre sine, adăugase : „Am făcut, dragă prietene, un lucru pe care îl veți aproba : i-am spus domnului Larousselle că nu mai am nevoie de trăsură, c-ar putea vinde echipajul și concedia pe Firmin. Știți cum este el : incapabil să înțeleagă ceva dintr-un sentiment nobil ; a rîs, a pretins că, pentru un capriciu de cîteva zile, nu merită să răstoarne torul «cu fundul în sus». Eu însă mă țin tare, și pe orice vreme umblu numai cu tramvaiul : chiar și astăzi, cînd m-am întors de la cimitir. M-am gîndit că veți fi mulțumit de mine. Mă simt mai puțin nedemnă de micuțul nostru mort ; mă simt mai puțin... mai puțin... întreținută”.

Acest ultim cuvînt abia fusese șoptit. Doi ochi frumoși, plini de lacrimi, înălțați spre doctor, cerșeau supuși o încuviințare ; iar el i-o dădu îndată, cu vocea lui gravă și fermă, în timp ce ea nu mai contenea cu laudele : „Dumneavoastră, care sînteți atît de măreț... dumneavoastră, ființa cea mai nobilă pe care am cunoscut-o vreodată... a cărei existență e de ajuns să mă facă să cred în bine...” El vroise să se împotrivească : „Maria, eu nu sînt ceea ce crezi ; nu sînt decît un biet om ros de dorințe ca toți ceilalți...”

— N-ați mai fi sfîntul care sînteți — răspunsese ea — dacă nu v-ați disprețui.

— Nu, nu Maria : nu sînt un sfînt ! Dumneata nu poţi şti...

Îl privea cu o admiraţie stăruitoare ; nici gînd să se îngrijoreze ca Lucie Courrèges, sau să-i observe faţa chinuită. Respectul ei exagerat îi zădărnicea dragostea. Patima lui se izbea de zidul admiraţiei ei. Sărmanul, cînd se afla departe de Maria Cross îşi zicea că nu există obstacole pe care dragostea să nu le poată învinge ; dar îndată ce se trezea lîngă tînăra femeie respectuoasă care-i aştepta sfatul, îşi dădea seama de nefericirea lui iremediabilă : nimic pe lume nu putea schimba planul relaţiilor lor ; ea nu era amantă, ci discipol ; el nu era amant, ci duhovnic. A întinde braţele către trupul tolănit, a-l atrage spre el, ar fi fost un gest la fel de nesăbuit ca şi acela de a sparge oglinda din faţă. Mai mult decît atît : nu ştia că femeia aştepta cu nerăbdare să plece. Era mîndră că trezise interesul doctorului şi, în viaţa ei decăzută, puna mare preţ pe relaţiile cu omul acesta eminent ; dar cît de mult o obosea ! Fără să observe că vizitele lui deveniseră o corvoadă pentru Maria, simţea pe zi ce trece că ea nu-i intuia taina. Era de ajuns să vadă cu cîtă nepăsare îl privea, pentru a pricepe că nu-şi dădea seama că e iubită. Dacă Maria ar fi avut pentru el o cît de mică pornire afectuoasă, dragostea doctorului i-ar fi sărit în ochi. Vai, cît de departe poate fi o femeie faţă de bărbatul pe care, dealtfel, îl stimează, ba chiar îl venerază, şi cu prietenia căruia se mîndreşte, dar care o oboseşte — iată un lucru pe care doctorul îl descoperea doar în parte, îndeajuns însă ca să-l umple de deznădejde.

Se ridicase întrerupînd-o pe Maria Cross în mijlocul unei fraze : „Ah ! îi spusese ea, totdeauna plecaţi pe neaşteptate ; dar nefericiţii vă aşteaptă... Nu vreau să fiu egoistă şi să vă păstrez doar pentru mine“.

Străbătuse iarăşi sufrageria pustie, antreul ; aspirase aerul rece al grădinii ; şi, în trăsura care-l ducea spre casă, gîndindu-se la chipul concentrat şi îngrijorat al Luciei, probabil

neliniștită și la pîndă, își repetase : „În primul rînd să nu provoc suferință ; e de ajuns că sufăr eu ; să nu provoc suferință...”

— Astă seară arăți mai rău. De ce nu te duci să te consulte doctorul Dulac ? Dacă n-o faci pentru tine, fă-o pentru noi. Îți închipui poate că numai tu ești în cauză ; sănătatea ta ne privește pe toți.

Doamna Courrèges îi luă ca martori pe soții Basque care își întrerupseră un dialog șoptit pentru a se alătura docili rugăminților ei :

— Sigur, tată, dorim să te păstrăm printre noi cît mai mult cu putință.

Era de ajuns să audă glasul acela nesuferit pentru ca doctorului să-i fie rușine de aversiunea pe care o avea față de ginerele său : „Este totuși un băiat cumsecade... sînt de neiertat...” Dar cum să uite motivele care-i întrețineau antipatia ? Ani de zile singurul lucru din căsnicie care i se păruse doctorului în deplină concordanță cu visele dinainte, fusese pătuțul îngust de lîngă marele pat conjugal, în care, seară de seară, soția și el priveau cum doarme Madeleine, primul lor născut. Nu-i auzeau respirația ; un picioruș gol dădea cuverturile la o parte ; printre gratii atîrna o mînuță leneșă, minunată. Era o fetiță atît de dulce, încît puteai s-o răsfeți fără pericol, iar preferința tatălui o fermeca într-atît, încît rămînea ore întregi în cabinetul lui, jucîndu-se fără zgomot. „Ai zice că nu-i prea deșteaptă, repeta el, dar este mai mult decît deșteaptă”. Mai tîrziu, el, căruia nu-i plăcea să se plimbe cu doamna Courrèges, se bucura să fie văzut cu tînăra fată : „Lumea crede că ești nevasta mea !” Cam pe atunci și-l alesese, dintre toți studenții, pe Fred Robinson, singurul de care se simțea înțeles. Doctorul îl numea „fiul meu” și aștepta ca

Madeleine să împlinească optsprezece ani pentru a încheia căsătoria ; dar la sfârșitul primei ierni în care ieșise în lume, fata l-a anunțat, pe neașteptate, că se logodise cu locotenentul Basque. Împotrivirea furioasă a doctorului a durat luni de zile și atitudinea lui n-a fost înțeleasă nici de familie, nici de societate. Cum de putea să prefere ofițerului bogat, cu rude avute, de mare viitor, un student oarecare, fără avere, și născut din cine știe ce familie ? Egoism de savant, zicea lumea.

Motivele doctorului erau prea personale pentru a le divulga celor din preajmă. Chiar de la prima împotrivire simțise că va deveni dușmanul fetei iubite ; era convins că moartea lui ar fi bucurat-o și că în ochii ei el nu mai însemna decât un zid vechi care trebuia dărâmat pentru a se putea uni cu bărbatul care o chema. Din nevoia de a vedea limpede și pentru a măsura ura copilului preferat, doctorul își împinsese încăpăținarea pînă la ultima limită. Pînă și bătrîna lui mamă i se opunea, devenind complicea tinerilor. Nenumărate intrigi se înnodau în propria-i casă pentru ca logodnicii să se poată întîlni fără știrea lui. Cînd a cedat, în sfîrșit, fiica l-a sărutat pe obraz ; el i-a dat părul nițel la o parte, ca altădată, pentru a-i atinge fruntea cu buzele. În preajma lui se spunea iarăși : „Madeleine își adoră tatăl, a fost totdeauna slăbiciunea lui“. Și, bineînțeles, avea să-i spună pînă la moarte „dragul meu tătîc scump“.

Între timp, trebuia să suporte vecinătatea acestui Basque. Antipatia doctorului ieșea la iveală în ciuda unui imens efort. „E de mirare, spunea doamna Courrèges, Paul are parte de un ginere care gîndește la fel ca el în toate chestiunile și totuși nu-l iubește“. Iată într-adevăr ce nu-i putea ierta acestui tînăr, a cărui judecată deformată nu era decât caricatură celor mai scumpe idei ale sale. Locotenentul făcea parte din

categoria indivizilor a căror opinie ne descurajează, făcându-ne să ne îndoim de adevărurile pentru care ne-am fi dat sîngele.

— Ba da, tată, îngrijește-te pentru copiii dumitale ; îngăduie-le să decidă pentru dumneata.

Doctorul părăsi sufrageria fără să le răspundă. Mai târziu, soții Basque se retraseră în odaia lor (teritoriu sacru despre care doamna Courrèges zicea : „Nu pun niciodată piciorul acolo ; Madeleine mi-a dat de înțeles că lucrul acesta nu-i convine ; sînt anumite chestiuni despre care nu e nevoie să mi se spună de două ori, și pe care știu să le înțeleg din cîteva cuvinte“). Amîndoi se dezbrăcară în tăcere. Locotenentul își făcea rugăciunea în genunchi, cu capul vîrît în cuvertură. La un moment dat, se întoarse brusc și-și întrebă nevasta :

— Moșia face parte din bunurile achiziționate în timpul conviețuirii legitime ?

— ...

— Vreau să spun, a fost cumpărată de părinții tăi după ce s-au cununat ?

Madeleine credea că da, dar nu era sigură.

— Ar fi interesant de știut, pentru că în cazul în care tatăl tău... am avea dreptul la jumătate.

Tăcu din nou ; apoi deodată întrebă cîți ani avea Raymond și păru plictisit că nu împlinise decît șaptesprezece ani.

— La ce-ți folosesc toate ăstea ? De ce-mi pui asemenea întrebări ?

— La nimic...

Poate se gîndea că existența unui minor complică întotdeauna o succesiune, deoarece, ridicîndu-se, zise :

— În ceea ce mă privește, sper că bietul, taică-tău n-o să moară așa de curînd.

În beznă, în fața cuplului, se deschidea patul imens. Se cufundau în el cu plăcerea cu care se așezau la masa de prînz sau la cină : clipa cînd le era foame.

Tot cam în perioada acestor nopți, Raymond se trezea uneori din somn : ceva nedefinit, călduț și searbăd la gust îi șiroia pe față, îi curgea în gîtlej, în timp ce mîna bîjbîia căutînd un chibrit ; vedea atunci că sîngele îi țîșnea din nara stîngă pătîndu-i cămașa și cearșafurile ; se ridica și, dîrdîind, își cerceta în oglindă trupul deșirat și presărat de pete roșii, își ștergea de piept degetele năclăite de sînge, se amuza văzîndu-și fața mînjită, prefăcîndu-se că este, în același timp, asasinul și cel asasinat.

IV

ERA O SEARĂ CA TOATE CELELALTE seri de sfârșit de ianuarie, când în părțile acelea iarna e pe sfârșite — amurg în care Raymond se mirase zărind-o în fața lui, în tramvaiul muncitorilor, pe femeia aceasta. Departe de a suferi văzându-se în fiecă seară pierdut în gloată, își închipuia că este un emigrant, că stătea printre călătorii dintre cele două punți, iar vasul despica întunericul ; arborii erau corali ; trecătorii și mașinile — vicuitoarele necunoscute ale marilor adâncuri. Traversare prea scurtă, în timpul căreia nimeni nu-l umilca ; toți erau la fel de neîngrijiți ca și el, cu o înfățișare la fel de dezordonată. Uneori, când privirea i se încrucișa cu alta, nu descifra în ea nimic batjocoritor ; și totuși, lenjeria sa era mai curată decât cămașa descheiată pe un piept ca de animal păros. Se simțea în largul lui — fără să se gândească că ar fi

fost de ajuns să scoată o vorbă pentru ca, dintr-o dată, să apară hăul care separă clasele sociale, așa cum desparte și ființele. Ceea ce îl făcea să se simtă una cu ei era apropierea, viața comună în tramvaiul care despica bezna periferiei. Raymond, atît de brutal la școală, nu respingea aici capul bălăbănit al unui băiat de vîrsta lui, frînt de oboseală, și căruia somnul îi deznoda trupul, desfăcîndu-l ca pe un buchet.

Or, în seara aceea, zărise în fața lui această femeie. Stătea pe banchetă, îmbrăcată în negru, cu fața descoperită, între doi bărbați cu hainele pătate de ulei. Raymond se întrebuse mai tîrziu pentru care motiv, sub privirea ei, nu simțise deloc rușinea care i-o trezea cea mai umilă dintre servitoare. Nu, nici rușine, nici stînjeneală ; poate pentru că în tramvai se simțea anonim și pentru că nu-și imagina nici o împrejurare care l-ar fi putut pune în legătură cu necunoscuta. Dar, mai ales, nu deslușea în trăsăturile ei nimic care să semene a curiozitate, a batjocură, a dispreț. Cît de atentă îl privea totuși ! Cu stăruința, cu metoda femeii care trebuie că-și spunea : „Chipul lui mă consolează de clipele oribile pe care sînt obligată să le trăiesc într-un vehicul public ; fac abstracție de lumea din jurul acestui trist chip angelic. Nu păcătuiesc cu nimic ; contemplarea ușurează ; îl privesc ca pe-o țară necunoscută ; pleoapele lui sînt malurile răscolite ale unei mări ; două lacuri adînci, mărginite de gene. Cerneala de pe degete, gulerul, manșetele cenușii, nasturele care lipsește, toate acestea nu sînt altceva decît pămîntul care murdărește fructul intact, brusc desprins de pe ram, dar pe care, cu o mîină precaută, tu îl ridici“.

Iar el, Raymond, la fel de liniștit, eliberat de teama unei discuții cu o necunoscută de care nu îl lega nimic, o contempla cu detașarea omului care-și fixează ochii pe o planetă... (Ce pură i-a rămas fruntea ! Courrèges o privește pe furiș. Chiar în seara aceasta fruntea ei este scăldată într-o lumină care nu e a micului bar sclipitor. Este aura spirituală, atît de rar întîlnită pe chipul unei femei — dar ce mult ne emoționează

cînd o vedem, înțelegînd atunci că *Gîndirea, Ideea, Inteligența* și *Rațiunea* sînt cuvinte feminine !...)

În fața bisericii din Talence, tînăra femeie se ridicase, lăsînd în urmă doar o mireasmă ; dar și parfumul acela se risipise înainte chiar ca Raymond să fi coborît. Nu era frig în seara aceea de ianuarie ; adolescentul nu avea de gînd să alerge ; mirosul pîclei cețoase anunța ceva din dulceața tainică a anotimpului care se apropia. Pămîntul era despuiat, dar nu mai dormea.

Dus pe gînduri, Raymond nu observase nimic la masă, deși tatăl său părea atît de bolnav încît doamna Courrèges amuțise: „Trebuie ferit de «supărări»“ se adresase ea soților Basque, după ce doctorul urcase scările, însoțit de mama sa ; în taină însă, se hotărîse să-l consulte pe doctorul Dulac. Țigara de foi a locotenentului îngreua aerul din sufragerie ; în picioare, sprijinit de șemineu, ginerele repetă : „Nu încape îndoială, mamă, este bolnav“. Vorba lui sacadată și mormăitoare era ca de comandă ; și fiindcă Madeleine încerca să-și liniștească mama:

— Poate nu-i decît o criză...

locotenentul o întrerupse :

— Ba nu, Madeleine, cazul e grav ; mama ta are dreptate. Tînăra femeie îndrăzni să-și dea părerea, dar el i-o reteză :

— Dacă-ți spun că mama ta are dreptate ! Nu-ți ajunge ?

La primul etaj, doamna Courrèges-bătrîna ciocănise încet în ușa fiului său, care stătea nemișcat în fața cărților deschise. Se așezase fără o vorbă și tricota. Dacă se săturase de tăcere, dacă simțea nevoia să vorbească, ea i se oferea, pregătită să asculte totul ; un instinct sigur o oprea însă să-l îndemne să se spovedească. La un moment dat, pe el îl străfulgeră gîndul să dea drumul strigătului care îl sufoca ; dar ar fi trebuit să

Înceapă cu ani în urmă, să depene tot șirul durerilor trecute pentru a ajunge în sfârșit la durerea de acum... Și cum să explice disproporția dintre suferința prezentă și cauza care i-o provocase? Căci nu se petrecuse nimic altceva decât lucrul acesta: la ora stabilită, doctorul alergase la Maria Cross; un servitor îl anunțase că doamna nu se întorsese încă, trezindu-i o primă neliniște. Hotărât atunci s-o aștepte în salonul pustiu unde o pendulă bătea mai rar decât inima lui. O lampă lumina grinzile pretențioase ale tavanului; pe masa joasă de lângă divan, o scrumieră cu mucuri de țigară: „Fumează prea mult... se intoxică“. Câte cărți! Dar nici una ale cărei ultime pagini să fi fost tăiate. Ochii urmăriră pliurile găurite ale draperiilor mari de mătase decolorată. Repetă: „Lux și mizerie, mizerie și lux...“ privi pendula, apoi ceasul de la mână; hotărât să plece într-un sfert de ceas; și, dintr-o dată, timpul păru că se precipită. Ca să nu i se pară prea scurt, doctorul evită să se gândească la laborator, la experiența întreruptă. Se ridică, se apropie de șezlong; se așează în genunchi și, după ce privi temător înspre ușă, își vîrî capul în perini... Când se ridică, genunchiul stîng îi pocni ca de obicei. Se opri în fața unei oglinzi, atinse cu degetul vîna umflată de la tîmplă și rosti această frază de om nebun. Deprins cu munca de laborator care reduce totul la formule, pronunță: „Cum rămînem singuri, o luăm razna; da, controlul exercitat de noi înșine asupra noastră nu este eficient decât susținut de controlul pe care ceilalți ni-l impun“. Vai! dezvoltarea acestui raționament epuizase sfertul de oră pe care și-l îngăduise...

Cum să-i explice mamei sale, care aștepta o mărturisire, deznadejdea acelei clipe, renunțarea impusă, răpirea tristei fericiri cotidiene a conversației cu Maria Cross? Nu e totul să vrei să te destăinuiești, nici să ai lângă tine o confidentă, fie ea chiar mama ta. Și care din noi posedă știința cuprinderii în câteva cuvinte a universului intim? Cum să desprinzi din fluviul curgător o anume senzație și nu alta? Nu poți spune nimic

dacă nu poți spune totul. Și oare bătrîna de alături ar fi putut înțelege muzica sufletului lui, dezacordurile-i sfîșietoare ? L-ar fi putut înțelege pe fiul acesta, ce părea de altă rasă, numai pentru că era de alt sex ?... Sexul, doar atît, ne desparte mai mult decît dacă am fi două planete... În fața mamei sale, doctorul își rememorează durerea dar nu se confesază. Sătul de a o fi așteptat pe Maria Cross, în clipa cînd vroise să-și pună pălăria, auzise zgomot de pași în antreu și viața i se păruse brusc suspendată. Ușa se deschisese, dar nu intrase femeia așteptată, ci Victor Larousselle :

— O răsfeți prea mult pe Maria, doctore.

Nici urmă de bănuială în glas. Doctorul îi surîse bărbatului sanguin, îmbrăcat într-un costum bej ireproșabil și strălucind de amabilitate și satisfacție.

— Ce vînat pentru voi, doctorii, neurastenicele astea, bolnavele astea închipuite ! Cum ? Nu, nu glumesc ; se știe dezinteresul dumneavoastră... Dar am un noroc nemaipomenit că Maria a dat peste o asemenea pasăre rară. Știți de ce nu s-a întors ? Doamna a renunțat la trăsură ; ăsta este ultimul ei capriciu. Între noi fie spus, cred că e cam țicnită ; la o femeie drăguță chestia asta dă un farmec în plus, nu ? Ce zici, doctore ? Stimate Courrèges ! mă bucur că vă văd, rămîneți să cinăm împreună ; Maria se va bucura ; vă adoră. Nu ? Atunci cel puțin așteptați-o să se întoarcă ; dumneavoastră sînteți singurul cu care pot vorbi despre ea.

„Dumneavoastră sînteți singurul cu care pot vorbi despre ea...” Cît de ciudat sunase, în gura bărbatului impunător și vanitos, această scurtă frază sfîșietoare. „Pasiunea lui, își spunea doctorul în trăsura care-l purta spre casă, scandalizează tîrgul și totuși este singurul lucru nobil la imbecilul ăsta. La cincizeci de ani, mai poate suferi din pricina unei femei căreia, oricum, i-a cucerit trupul ; dar asta nu-l mai satisface. Lumea, afacerile, caii de curse, toate pălesc în fața acestei rațiuni superioare de suferință... Așadar concepția romantică despre pasiuni nu este

total nefondată ! Maria Cross ! Maria ! Durere, durere de a nu o fi văzut, dar mai ales semnificația faptului că nici măcar nu s-a gândit să mă avertizeze ! Trebuie că însemn foarte puțin în viața ei, dacă renunță să mă vadă fără să-ncerce măcar un regret... Eu pun infinitul în minutele care pentru ea nu valorează nimic..."

Rezonanța unor cuvinte îl trezără pe doctor : bătrîna se săturase de tăcere : își urmărise și ea firul preocupărilor tainice și, uitînd de rana necunoscută a fiului, revenise la ceea ce o obseda : raporturile dintre ea și noră :

— Fac pe proasta ; nu-i răspund niciodată decît cu : „Bine, fata mea, așa e... Cum vrei tu !" N-o contrazic cu nimic. De cînd Lucie m-a făcut să simt că ea este posesoarea averii... Slavă Domnului, câștigi destui bani. E-adevărat că atunci cînd ai luat-o aveai un viitor, dar nimic altceva, iar ea — o Boulassier d'Elbeuf ! Știu că uzinele lor erau mici față de ce au devenit între timp ; totuși, ar fi putut face un mariaj mai strălucit : „Cînd ai, vrei să mai ai", cum mi-a spus într-o zi cu privire la Madeleine. În sfîrșit, să nu ne plîngem, dacă n-ar fi servitorii, ar mai merge...

— Lucrul cel mai cumplit în viață, mamă dragă, este să oblige să conviețuiască în aceeași bucătărie servitori cu stăpîni diferiți...

Atinse cu buzele fruntea mamei sale, lăsă ușa întredeschisă ca ea să vadă drumul, și-și repetă mașinal : „Lucrul cel mai cumplit în viață este..."

A doua zi, capriciul Mariei Cross cu privire la trăsura dăinuia încă, de vreme ce Raymond o zări iar pe necunoscută așezată în același loc, în tramvai ; privirea ei calmă puneă din nou stăpînire pe chipul copilului, călătorea în jurul pleoapelor, urmărirea conturul plătelor negre, întîrzia asupra dinților strălu-

citori, iviți printre buze. El își aminti că nu se răsesse de două zile ; își pipăi cu degetele fața suptă, apoi își ascunse încurcat mâinile sub pelerină. Necunoscuta coborî ochii iar el nu-și dădu seama la început că, neavînd jartiere, unul din ciorapi i se lăsase în jos, descoperindu-i piciorul. Nu îndrăzni să și-l ridice, dar își schimbă poziția. Totuși, nu suferea ; ceea ce Raymond urîse la alții, fusese rîsul, zîmbetul, chiar reținut ; deslușea cea mai imperceptibilă mișcare a colțurilor gurii, știa ce înseamnă cînd îți muști buza de jos... Femeia aceasta, însă, îl contempla cu o expresie ciudată, inteligentă și animalică totodată ; da, cu expresia unui animal fermecător, insensibil, care nu cunoaște rîsul. El nu știa că tatăl său o tachina adesea din pricina felului în care-și agăța rîsul pe obraz — ca o mască ce cădea brusc, fără a atinge imperturbabila tristețe a privirii.

În momentul în care ea coborî în fața bisericii din Talence, iar el nu mai zări decît pielea banchetei, ușor lăsată acolo unde șezuse, știu că avea s-o revadă și a doua zi ; n-ar fi putut să-și justifice speranța prin nici un argument valabil ; pur și simplu avea această credință. În seara aceea, după masă, își luă cu el în odaie două ibrice cu apă fierbinte, desprinse cada de baie din cui, iar a doua zi se trezi cu o jumătate de oră mai devreme, pentru că din clipa aceea hotărîse să se radă zilnic.

Membrii familiei Courrèges puteau privi ore în șir mugurul unui castan fără să priceapă nimic din misterul înfrunzirii, tot așa cum nu văzură nici minunea din mijlocul lor. Cum prima lovitură de cazma scoate la lumină fragmentul unei statui perfecte, întîia privire a Mariei Cross trezise în liceanul mîrdar o ființă nouă. Sub calda contemplație a femeii, trupul tăinit, trupul neîngrijit suferise o schimbare asemănătoare cu a trunchiurilor tinere și scorțoase dintr-o pădure seculară în mijlocul căreia se trezește brusc o zîină adormită. Familia Courrèges nu văzu miracolul, pentru că membrii unei familii prea strîns unite ajung să nu se mai vadă unii pe alții. Raymond era

de săptămîni de zile un tînăr preocupat de ținuta sa, convertit la hidroterapie, convins că place și preocupat să seducă, în timp ce mama lui îl trata tot ca pe un licean murdar. Neros-tind nici un cuvînt, doar prin simpla putere a privirii, o femeie le transforma copilul, îl plămădea din nou, fără ca membrii familiei Courrèges să poată desluși pe chipu-i urmele vrăjii necunoscute.

În tramvaiul care nu mai era luminat în anotimpul cînd ziua începe să se mărească, Raymond îndrăznea de fiecare dată un gest nou : își încrucișa picioarele, lăsa să i se vadă ciorapii curați și bine întinși, pantofii lucind ca oglinda (avea un lustragiu la bariera Croix Saint-Genès) ; nu mai avea motive să-și ascundă manșetele ; purta mănuși ; într-o zi, scoțîndu-și mănușile, tînăra femeie nu-și putu reține surîsul văzînd unghiile prea roșii care dăduseră destulă bătaie de cap manechiuristei ; (fiindcă le rosesse ani de-a rîndul, ar fi fost mai bine să nu-i atragă atenția). Toate acestea nu erau decît manifestările exterioare ale unei reînvieri invizibile ; ceața adunată în sufletul lui se risipea, puțin cîte puțin, sub privirea stăruitoare și gravă, meru tăcută, dar pe care obișnuința o făcea mai familiară.

Poate că nu mai era un monstru și, la fel ca ceilalți băieți, avea și el darul de a atrage privirea unei femei ; poate chiar mai mult decît privirea ! În ciuda tăcerii, timpul țesea între ei o plasă pe care nici un cuvînt, nici un gest n-ar fi putut-o face mai rezistentă. Simțeau că se apropie ceasul cînd vor schimba primele vorbe, dar Raymond nu făcea nimic să-i grăbească sosirea : pușcăriaș timid, îi era de ajuns că nu-și mai simțea lanțurile ; revelația aceasta însemna pentru el o bucurie mai mare decît dacă ar fi devenit dintr-o dată alt om. Într-adevăr, înainte de a-l fi privit necunoscuta, fusese el altceva decît un școlar murdar ? Toți sîntem plămădiți și replămădiți de cei ce ne iubesc și, cu puțină perseverență, ajungem opera lor — opera pe care dealtfel ei n-o recunosc și care nu este niciodată aceea la care au visat. Nu există dragoste, nu există prietenie

care, traversându-ne destinul, să nu-l înrîurească pentru totdeauna. Raymond Courrèges, bărbatul care în seara aceasta se afla în micul bar din strada Duphot, tânărul de treizeci și cinci de ani, ar fi devenit cu siguranță alt om dacă în anul 19... când era încă la clasa de filozofie n-ar fi văzut-o așezându-se în fața lui, în tramvaiul cu care se întorcea spre casă, pe Maria Cross.

V

TATĂL SĂU ȘI-A DAT CEL DINTII seama de schimbarea petrecută în Raymond. Într-una din duminicile aceluia sfârșit de primăvară, se așezase la masă mai absorbit ca de obicei, astfel încât abia auzea discuția aprinsă dintre gine-rele și fiul său. Era vorba de luptele de tauri care-l pasionau pe Raymond ; după omorîrea celui de-al patrulea taur, Raymond plecase ca să nu piardă tramvaiul de ora șase ; sacrificiu inutil : necunoscuta nu se afla în el. „E duminică, ar fi trebuit să mă gîndesc... m-a făcut să pierd doi tauri...” Cam așa își spunea el în timp ce locotenentul Basque perora :

— Nu pricep cum de tatăl tău îți îngăduie să asiești la mă-celul ăsta.

Răspunsul lui Raymond : „Să mori de rîs, nu alta, cînd îi vezi pe ofițerii ăștia care au oroare de sînge”, dezlănțui furtuna. Doctorul auzi, brusc .

— Ascultă, cred că nu te-ai uitat bine la mine !

— Mă uit și nu văd decît un papă-lapte.

— Un papă-lapte ? Repetă ce-ai spus !

Se ridicară în picioare ; toată familia începu să se agite. Madeleine îi striga bărbatului ei : „Nu-i răspunde, nu merită, vorbele lui n-au nici o importanță“. Doctorul îl implora pe Raymond să se așeze : „Șezi și mănîncă ; și termină odată !“. Locotenentul striga că l-a făcut laș ; doamna Courrèges afirma că Raymond nu vroise să zică asta. După un timp fiecare se potolise : o tainică complicitate îi făcea să participe cu toții la stingerea focului. Spiritul de familie le inspira o totală repulsie față de orice le-ar fi zdruncinat echilibrul. Instinctul de conservare insufla echipajului îmbarcat pe viață, pe aceeași galерă, grija de a nu lăsa să izbucnească la bord nici un incendiu.

Iată de ce se așternuse liniștea în sufragerie. O ploaie ușoară își opri brusc picurul pe trepte și miresmele pe care le stîrni învăluiră familia tăcută. Cineva se grăbi să spună : „S-a și făcut răcoare“. Iar un glas răspunse că ploicica nu însemna nimic, că nu îndepărtase nici măcar praful. Între timp, doctorul, uluit, își cerceta fiul care crescuse ; copilul la care încetase să se mai gîndească, și pe care abia-l mai recunoștea. El însuși, tot în duminică aceea, ieșea dintr-un lung coșmar ; se zbătuse în mrejele lui încă din ziua îndepărtată cînd Maria Cross lipsise de la întîlnire și îl lăsase față în față cu Victor Larousselle. Seara, aceea de duminică, una dintre cele mai crîncene din viața sa, îi redase în sfîrșit libertatea (cel puțin așa credea). Salvarea îi venise dintr-o oboseală imensă, dintr-un dezgust fără nume ; într-adevăr, suferise prea mult în ziua aceea ! Nu dorea decît să întoarcă spatele luptei, să se retragă în vizuina bătrîneții sale ! Trecuseră aproape două luni de la așteptarea zadarnică în salonul „lux și mizerie“ al Mariei Cross pînă în după-amiaza aceasta oribilă a depunerii armelor ! La

cina, acum liniștită, doctorul uitase iarăși de fiul său și își evoca fiecare moment al cumplitei călătorii ; și-o refăcea în minte, etapă cu etapă.

Suferința sa imensă fusese declanșată de o lungă scrisoare de scuze, sosită chiar a doua zi după întâlnirea ratată.

Este și vina dumneavoastră, iubite prietene, îi spunea Maria în scrisoarea citită și recită pe parcursul celor două luni care se scurseseră, dumneavoastră mi-ați inspirat gândul de a renunța la luxul îngrozitor de care mi-e rușine : nemai-avînd trăsura, nu mă voi mai putea întoarce destul de devreme pentru a vă primi la ora noastră obișnuită ; ajung la cimitir mai tîrziu, acolo întîrziu fără părere de rău : nu vă puteți imagina cît de liniștit este cimitirul la sfîrșitul zilei, plin de păsări care ciripesc pe morminte. Am impresia că micuțul meu mă aprobă, că e mulțumit de mine. Și ce răsplată găsesc în tramvaiul de muncitori care mă aduce acasă ! Veți crede, poate, că mă înflăcărez prea mult ; dar nu : sînt fericită că mă aflu acolo, în mijlocul săracilor de care nu sînt demnă. Nu vă pot spune cît de mult îmi plac întoarcerile acasă cu tramvaiul. Chiar dacă m-ar ruga în genunchi să urc din nou în trăsura pe care mi-a dat-o, n-aș accepta. Dragă doctore, în fond, ce importanță are dacă nu ne mai vedem ? Exemplul dumneavoastră, învățăturile dumneavoastră îmi ajung ; sîntem uniți dincolo de orice prezență. Așa cum scria admirabilul Maurice Maeterlinck : „Va veni o vreme, și acel timp nu e departe, cînd sufletele se vor întîlni fără intermediul trupurilor“. Scrieți-mi : scrisorile dumneavoastră îmi sînt de ajuns, iubite duhovnic al conștiinței.

M. C.

Să mai continui cu pastilele și cu injecțiile ? Nu mai am decît trei fiole ; să-mi cumpăr altă cutie ?

Chiar dacă nu l-ar fi rănit atât de crud, scrisoarea îi plăcuse doctorului pentru că era mărturia unei complezențe și a unei false umilințe satisfăcute. Cunosând cele mai triste taine ale oamenilor, doctorul avea față de ei o îngăduință nelimitată. Un singur viciu îl exaspera totuși : abilitatea cu care ființele decăzute știu să-și înfrumusețeze decăderea. Ultima treaptă de infirmitate pe care o poate atinge omul : când propria-i degradare îl orbește ca un diamant. Nu că Maria Cross ar fi fost obișnuită cu minciuna. La început, ea îl sedusesese pe doctor tocmai prin pasiunea pe care o avea de a se privi cu luciditate și de a nu înfrumuseța nimic. Insista cu dinadinsul asupra nobleței mamei sale rămasă văduvă foarte tânără și care, învățătoare săracă într-o capitală de district, îi dăduse, spunea ea, un exemplu admirabil : „Mama a muncit din greu pentru a scoate cheltuielile educației mele la liceu, mă și vedea elevă la Școala Normală din Sèvres. Înainte de a muri a avut fericirea să asiste la căsătoria mea nesperată. Ginerele dumitale, domnul Basque, l-a cunoscut bine pe soțul meu, ajutor de comandor la regimentul lui. Mă adora, eram fericită. Dar după moartea lui, abia dacă aveam din ce trăi eu și copilul. Aș fi putut totuși să mă descurc ; nu sărăcia m-a pierdut, ci substratul ei cel mai condamnabil : dorința de a avea o poziție frumoasă, siguranța pe care ți-o dă căsătoria... Și acum, ceea ce mă reține încă lângă *el* este lașitatea în fața luptei pe care ar trebui s-o reîncep, în fața muncii, munca prost retribuită...”

După aceste prime mărturisiri, doctorul o auzise adesea umilindu-se, condemnându-se fără milă. De ce, dintr-o dată, plăcerea detestabilă de a-și aduce laude ? Și totuși, poate că nu rîndurile acestea îl dureau cel mai mult ; îi era necaz că se mințea, că n-avea curajul să-și sondeze cealaltă rană, mai adîncă, singura pe care n-o putea îndura : Maria Cross nu mai voia să-l vadă ; făcea totul să se despartă de el. Ah ! fraza aceasta din Maeterlinck cu privire la sufletele care se vor

întîlni fără mijlocirea trupurilor, de cîte ori n-o auzise răsunîndu-i în suflet, în timp ce pacientul îşi relata boala cu detalii nesfîrşite, sau cînd, scos din minţi, asculta bîlbîiala candidatului care nu ştia ce este aceea o hemoptizie ! Cu siguranţă, fusese nebun dacă îşi închipuise că o femeie tînră s-ar fi putut simţi fericită alături de el. Nebun ! Nebun ! dar ce raţionament ne-ar putea cruţa oare de această insuportabilă durere, cînd fiinţa adorată, fără de care n-am putea trăi nici măcar fizic, acceptă cu inima împăcată (satisfăcută poate) să nu ne mai vadă în veci ? Nu însemnăm nimic în ochii aceleia care este totul pentru noi.

Între timp, doctorul se străduia să se învingă. „Iar l-am surprins în faţa oglinzii, repeta doamna Courrèges, începe să se neliniştească şi el“. Privindu-şi bietul chip de om de cincizeci de ani, istovit, doctorul îşi dădea seama că nici un alt spectacol nu i-ar fi putut aduce mai repede calmul, liniştea disperării totale. Trebuia să nu se mai gîndească la Maria Cross decît ca la o moartă ; să-şi aştepte el însuşi moartea, să lucreze îndoit — da, să se spetească, să muncească pînă la sînge, să aştepte dezlegarea, graţie opiumului unei vieţi de ocnaş. Dar el care se scandaliza ori de cîte ori îi vedea pe ceilalţi minţindu-se, iată că se amăgise din nou : „are nevoie de mine, îi sînt dator ca oricărui bolnav...“ Îi scrisese deci că se considera obligat s-o ţină în continuare sub observaţie, că făcea bine într-adevăr că lua tramvaiul, dar de ce ieşea zilnic ? O ruga să-i indice ziua cînd va rămîne în casă. S-ar face liber s-o vadă la ora obişnuită.

Toată săptămîna aşteptase răspunsul. În fiecare dimineată îi era de ajuns o ochiadă peste grămada de prospecte şi de ziare : „N-a scris încă“. Începea să facă socoteala : „Scrisoarea mea a fost pusă la poştă sîmbătă ; nu e decît o distribuire : duminica ; n-a primit-o decît luni ; considerînd că a aşteptat două sau trei zile înainte de a scrie... ar fi chiar

de mirare să primesc un răspuns astăzi. De mâine însă aş putea să mă neliniştesc.“

În sfârşit, într-o seară, întorcându-se extenuat, găsisese o scrisoare : *...Vizita la cimitir este pentru mine o datorie sfântă. Sînt decisă să fac acest pelerinaj pe orice vreme. În amurg mai cu seamă mă simt cel mai aproape de îngeruşul nostru. Am impresia că ştie ora sosirii mele, că mă aşteaptă. E absurd, da : dar inima îşi are raţiunile ei, cum zice Pascal. Mă simt fericită, împăcată, cînd urc, în fine, în tramvaiul de la ora şase. Ştiţi ce înseamnă un tramvai de muncitori ? Lucrul acesta însă nu mă sperie ; mă simt legată de popor ; şi, dacă, aparent, m-am separat de el, nu m-am apropiat oare în alt mod ? Privesc oamenii ; mi se par la fel de solitari ca şi mine — cum să vă explic, la fel de dezrădăcinaţi, de declasaţi. Casa mea este mai luxoasă decît a lor, este, oricum, o locuinţă mobilată. Nimic nu-mi aparţine, aşa cum nimic nu le aparţine... Chiar trupurile noastre... De ce nu treceţi pe la mine, foarte tîrziu, în drum spre casă ? Ştiu că nu vă place să-l întîlniţi pe dl. Larousselle. L-aş anunţa că vreau să rămînem singuri iar după consultaţie n-aţi schimba decît cîteva vorbe... Aţi uitat să-mi răspundeţi în privinţa pilulelor şi a injecţiilor.*

La început doctorul rupsesese scrisoarea şi aruncase bucăţile de hîrtie pe jos. Apoi, le adunase, în genunchi, ridicîndu-se cu greu. Nu ştia că nu suporta prezenţa domnului Larousselle ? În omul acela nu era nimic care să nu i se pară vrednic de ură ; — ah ! era într-adevăr din aceeaşi speţă cu Basque... buza de jos groasă sub mustăţile cănite, fălcile, umerii laţi, totul dovedea o îngîmfare insuportabilă. Coapsele mari, conturate prin stofa fină de lînă, erau imaginea unei satisfacţii nemărginite. Deoarece Larousselle o înşela pe Maria Cross în modul cel mai josnic, cei din Bordeaux ziceau „că o ţine de fatadă“. Doctorul era aproape singurul care ştia că

Maria rămânea unica pasiune a vigurosului bordelez, înfrângerea lui secretă, care-l înfuria la culme. Oricum, însă, o cumpărase. Era singurul care o poseda, imbecilul ! Rămas văduv, ar fi luat-o de nevastă poate, dacă n-ar fi existat fiul lui, unicul moștenitor al casei Larousselle și pe care o armată de bone, de preceptori, de preoți îl pregăteau pentru destine înalte. Nu-și putea expune băiețelul tovarășiei unei astfel de femei, nici să-i lase moștenire un nume diminuat printr-o mezalianță. „Ce-ai vrea să-ți spun, tată, repeta Basque, foarte atașat de mai-marii orașului, găsesc că sentimentele lui sînt foarte nobile. Larousselle are rasă, prezența lui denotă o distincție care uimește, este un gentleman : nimeni nu mă poate convinge de contrariul“.

Maria știa că doctorul nu-l poate suferi ; cum de îndrăznise să-i dea întâlnire exact la ora cînd s-ar fi trezit nas în nas cu individul pe care-l detesta ? Pînă la urmă s-a convins că plănuse anume această întrevvedere, vroind să scape de el. După ce timp de mai multe săptămîni i-a scris, rupîndu-le apoi, scrisorile cele mai furioase și mai nebunești, s-a hotărît pentru una scurtă și seacă, în care îi spunea că deoarece nu se putea decide să stea acasă o singură după-amiază însemna, neîndoios, că era mai sănătoasă ca oricînd și că nu mai avea nevoie de îngrijirile lui. Ea i-a răspuns prin poșta următoare în patru pagini pline de scuze și de proteste, înștiințîndu-l că-l va aștepta tot timpul, a doua zi, care se întîmpla să fie o duminică.

...Dl. Larousselle se duce la luptele de tauri ; știe că nu-mi plac asemenea spectacole. Veniți să luăm împreună gustarea de după-amiază. Vă aștept pînă la orele cinci și jumătate.

Niciodată doctorul nu primise de la ea o scrisoare atît de searbădă și în care problemele de sănătate și de tratament

să ocupe un spațiu atât de mic ! O recitise de mai multe ori și adesea o pipăia în buzunar, convins că această întrevvedere nu va fi ca toate celelalte și că de data aceasta va putea să-și dea în vileag pasiunea. Dar cum omul de știință remarcase de nenumărate ori că presimțirile îl înșală, își repeta : „Nu, nu ; nu e un presentiment... nu e nimic anormal în această așteptare : i-am scris o scrisoare amară, la care ea mi-a răspuns cu prietenie ; depinde de mine ca primele cuvinte să dea conversației o întorsătură mai intimă, mai încrezătoare...”

În trăsură, pe drumul dintre laborator și spital, își imagina întrevederea, construind fără răgaz întrebări și răspunsuri. Doctorul era din speța imaginativilor care nu citesc niciodată romane pentru că, în optica lor, nici o ficțiune n-o întrece în valoare pe cea construită de ei în care rolul principal îl dețin tot ei. După ce semna rețeta, cobora în grabă treptele casei clientului și, ca un câine care-și regăsește osul îngropat, relua firul gândurilor de care uneori îi era rușine și în lumea căroră timidul gusta bucuria modelării ființelor și a lucrurilor după voința sa atotputernică. Pe plan spiritual, scrupulosul acesta nu cunoștea nici o opreliște ; nu-l speriau nici cele mai cumplite masacre — mergând pînă acolo încît nu ezita să-și suprime, în gând, întreaga familie pentru a-și crea o nouă existență.

În cele două zile dinaintea întrevederii cu Maria Cross, dacă nu s-a gândit să alunge astfel de soluții, a făcut-o numai pentru că în episodul inventat pentru propria-i bucurie nu era necesar să suprime pe nimeni, ci doar, așa cum văzuse că făcuseră unii dintre confrăți, să rupă cu nevastă-sa, pentru simplul motiv că simțea o imensă plictiseală lîngă ea. La cincizeci și doi de ani, mai ai încă timp să savurezi cîtiva ani de fericire, otrăvită poate de remușcări ; dar cine n-a avut niciodată nimic, de ce să se opună fie chiar și unei umbre de fericire ? Prezența lui n-o putea face fericită nici pe cea mai amărîtă dintre soții... Fiica sa, fiul său ? de mult renun-

rase să mai fie iubit de ei. Dragostea copiilor lui, ah ! de la logodna Madeleinei știa ce înseamnă să-i judeci pe alții după tine însuși. Cît despre Raymond — ființele inaccesibile nu merită sacrificii.

Știa bine că himera în care se complăcea se deosebea profund de gândurile sale obișnuite. Chiar cînd își suprima dintr-o singură lovitură întreaga familie, simțea, neîndoios, un pic de rușine, dar nici o remușcare — mai degrabă sentimentul ridicolului : era vorba aici doar de un joc de suprafață la care adîncul sufletului său nu participa. Nu, nu crezuse niciodată că ar putea fi un monstru și nu se socotea diferit de ceilalți oameni care, după el, deveneau toți niște nebuni îndată ce se trezeau singuri cu ei înșiși, în afara controlului celorlalți.

Dar, în cele patruzeci și opt de ceasuri petrecute în așteptarea acestei duminici, simțise într-adevăr că toată ființa lui aderase la un vis care se transforma în speranță. Apropiata conversație cu Maria îi răsuna în inimă și ajunsese să nu-și mai poată imagina alte cuvinte decît cele pe care le inventase și pe care ei amîndoi trebuiau să le rostească. Refăcea la nesfîrșit scenariul a cărui esență se rezuma la acest dialog :

— Și unul și altul sîntem într-un impas, Maria. Nu ne mai rămîne decît să murim de disperare, sau să trăim luînd-o de la capăt. N-o să mă poți iubi pentru că n-ai iubit niciodată. Rămîne să te lași în voia singurului om în stare să nu-ți ceară nimic în schimbul dragostei lui.

Aici, el și-o imagina pe Maria protestînd :

— Sînteți nebun ! dar soția dumneavoastră ? copiii dumneavoastră ?

— Nu mai au nevoie de mine. Un îngropat de viu are dreptul, dacă poate, să îndepărteze lespeda care-l sufocă. Nu-ți

poți imagina hăul care mă desparte de această nevastă, de această fiică, de acest fiu. Nici măcar vorbele nu mă mai pot apropia de ei. Animalele își alungă puii când se măresc. Iar masculii, cel mai adesea, nici măcar nu-i cunosc. Sentimentele care supraviețuiesc instinctului de reproducere sînt invenția oamenilor. Cristos cunoștea lucrul acesta, el care a vrut să fie iubit înaintea tuturor taților și a tuturor mamelor și care a îndrăznit să se proslăvească pentru faptul de a fi venit să despartă soția de soț și copiii de cei care i-au adus pe lume.

— Sper că nu vă credeți Dumnezeu !

— Nu sînt eu imaginea lui ? Nu dumneata mi-ai insuflat gustul pentru perfecțiune ? (aici doctorul se întrerupea : „nu, nu, fără metafizică !“)

— Dar situația dumneavoastră, bolnavii dumneavoastră ?, toată această existență de binefăcător... Gîndiți-vă ce scandal...

— Dacă aș muri, ar trebui oricum să se lipsească de mine. Care dintre noi este de neînlocuit ? or, tocmai despre moarte este vorba, Maria : să renunț la viața de schimnic și de ocnaș pentru a renaște odată cu dumneata. Nevastă-mea are avere. Aș putea să-ți asigur traiul : mi se oferă o catedră în Alger, alta la Santiago... Copiilor le voi lăsa banii pe care i-am economisit pînă acum...

În acest moment al scenei imaginare, trăsura se oprea în fața spitalului ; doctorul trecea pragul clinicii, cu un aer încă absent, cu privirea unuia care iese dintr-o vrajă neștiută. După terminarea vizitei își reluă visul. Pradă unei dorințe cumplite, își repeta : „sînt nebun... și totuși...“ Cunoștea cîțiva dintre confrășii săi care realizaseră acest vis frumos. Este adevărat că dacă viața dezordonată a acestora pregătise opinia publică pentru scandal, orașul se obișnuise să vorbească despre doctorul Courrèges ca despre un sfînt. Ei și ! tocmai pentru că uzurpa această reputație. Ce ușurare să nu mai simți povara nemeritată ! Ah ! să fie disprețuit, în sfîrșit ! Atunci îi va putea

adresa Mariei Cross alte cuvinte decât îndemnuri la binefacere și pilde edificatoare ; ar fi un bărbat care iubește o femeie, și care o cucerește cu forța.

În sfârșit, soarele acelei duminici răsărise. Doctorul avea obiceiul ca în această zi să nu facă decât vizitele obligatorii, fără să mai treacă pe la cabinetul din oraș, totdeauna asaltat de clienți, dar pe care nu-l folosea decât de trei ori pe săptămână pentru consultații. Avea oroare de încăperea situată la parterul unei clădiri ocupate în întregime de birouri ; acolo n-ar fi putut, spunea el, să citească sau să scrie un rând. Așa cum la Lourdes cele mai urâte *ex-votos* își găseau locul potrivit, doctorul adunase între cei patru pereți ai cabinetului său toate darurile cu care îl copleșise clientela recunoscătoare. Dacă la început urîse bronzurile, obiectele de ceramică austriacă, amorașii din praf de marmură comprimat, porțelanurile nesmălțuite, barometrele-calendar, acum simțea un fel de simpatie pentru muzeul acesta oribil și se bucura când primea o operă de artă de-o slujenie mai aparte : „mai ales, să nu fie vechi“ își spuneau unii altora, clienții, doritori să-i facă plăcere doctorului Courrèges.

În duminica în care se convinsese că întrevederă cu Maria Cross avea să-i schimbe destinul, acceptase totuși să consulte în jurul orei trei, în cabinetul din oraș, un om de afaceri neurastenic și care nu dispunea de nici o oră liberă în timpul săptămânii. Doctorul se resemnase să-l consulte ; putea astfel ieși imediat după dejun, consumându-și ultimele clipe înaintea momentului de care se temuse atîta și pe care-l așteptase cu atîta ardoare. Nu ceru trăsura și nici nu încercă să urce în tramvaiele supraîncărcate : ciorchini de oameni stăteau agățați pe trepte. Cum în ziua aceea se juca un meci de rugby și avea loc prima *corrida* a anului, numele *Algabeno* și *Fuentes* luceau pe afișele galbene și roșii. Deși cursa nu începea decât la orele

patru, străzile monotone ale duminicii, cu magazinele închise, erau de pe acum înțesate de gloata care înainta spre arene. Băieții purtau canotiere cu panglici colorate și pălării de fetru gri-deschis pe care le credeau spaniole și rîdeau învăluți în fumul țigării „Caporal“. Cafenelele răspîndeau pe șosea un miros răcoros de absint. Doctorul nu-și amintea să mai fi rătăcit astfel prin mulțime, fără altă grijă decît aceea de a-și omorî timpul care îl despărțea de o anumită oră. Ce ciudată i se părea bărbatului surmenat hoinăreala aceasta ! Nu știa ce înseamnă să nu faci nimic. Încercă să se gîndească la experiența începută, dar nu reuși s-o vadă decît pe Maria Cross, alungită, cu o carte în mînă.

Soarele dispăruse brusc și gloata neliniștită urmărea noul greu de pe boltă. Unii pretindeau că ar fi simțit un strop ; dar soarele străluci din nou. Nu, furtuna nu va izbucni înainte ca ultimul taur să-și fi încheiat suferința.

Poate că, se gîndea doctorul, lucrurile nu se vor desfășura exact cum și le imaginase ; dar ceea ce era sigur, de o precizie matematică — era faptul că n-o va părăsi pe Maria Cross fără ca ea să-i afle taina : problema va fi pusă, în sfîrșit ! Ora două și jumătate... încă o oră de omorît înaintea consultației. Pipăi în buzunar cheia de la laborator. Nu, odată ajuns, va trebui să plece. Gloata începuse să se agite, ca tulburată de un vînt brusc. Se auzeau strigăte : „Vin !“ Instalați în calești de epocă, cu vizitii murdare și pline de importanță, strălucind în ale lor *quadrillas*, soseau matadorii. Doctorul se miră că nu deslușește nimic degradant pe chipurile lor scofîlcite : clerici ciudați, în roșu și auriu, violet și argintiu ! Din nou apărură un nor care umbri soarele, iar ei își ridicară spre azurul întunecat fețele prelungi. Doctorul răzbi prin mulțime și cotea pe străzile înguste și pustii.

O răcoare de pivniță domnea în cabinetul în care femeile din ceramică și alabastru surîdeau pe coloanele de malachit. Bătăia ceasornicului de perete, cu ornamente de tip vechi, era

mai înceată decît a pîndulei mici, imitație de Delft, care trona în mijlocul mesei late unde o femeie „modern-style“, așezată pe un bloc de cristal, servea de „presse-papiers“. Figurinele păreau să cînte în cor un titlu de revistă pe care doctorul tocmai îl descifrase la toate răspîntiile orașului : „Iată singurul lucru bun !“ — cor la care participa pînă și taurul în simili-bronz, cu botul alungit pe o vacă. Doctorul își admiră colecția dintr-o privire și rosti cu glas scăzut : „treapta cea mai de jos a speciei umane“. Împinse un oblon și prefăcu în praf o rază de soare. Se învîrtea prin încăpere, își freca mîinile, se îmbărbăta : „nu va fi nevoie de preliminarii, dar primele cuvinte vor trebui să fie o aluzie la durerea pe care am simțit-o cînd am crezut că nu mai dorea să mă vadă. Ea se va mira, iar eu îi voi răspunde că nu mai pot trăi fără ea și atunci poate că, poate că...”

Auzi soneria ; se duse și deschise chiar el ; introduse clientul. Ah ! ăsta n-o să-i întrerupă reveria. O să-l lase să vorbească cît o vrea ; neurastenicul ăsta nu părea să ceară de la doctori nimic altceva decît răbdarea de a-l asculta. Sigur, avea despre ei o idee mistică, deoarece nu se dădea în lături de la nici o confidență, dezvăluindu-și plăgile cele mai ascunse. Doctorul se și întorsese cu gîndul la Maria Cross : „Sînt un om, Maria, un biet om din carne ca toți ceilalți. Nu se poate trăi fără fericire ; o descopăr prea tîrziu — dar nu prea tîrziu ca să mă poți urma“. Cum clientul terminase de vorbit, doctorul, cu aerul său demn și nobil, pentru care era admirat, rosti : „În primul rînd trebuie să aveți încredere în propria dumneavoastră voință. Dacă nu vă considerați un om liber, nu pot face nimic pentru dumneavoastră. Toată arta noastră eșuează în fața unei false idei. Dacă vă considerați prada neputincioasă a eredităților personale, atunci ce mai sperați de la mine ? Înainte de a merge mai departe, pretind să vă încredeți în propria dumneavoastră forță de a îmblînzi fiarele despre care-mi vorbiți, dar care nu aparțin eului dumneavoastră“.

În timp ce pacientul îl întrerupea violent, doctorul se ridicase și se apropiase de fereastră, prefăcându-se că privește obloanele pe jumătate închise, strada pustie. Se simțea aproape scârbit de vorbele mincinoase, rămase în memorie, și care nu mai răspundeau decât unei convingeri moarte. Așa cum pământul primește lumina astrului care s-a stins de secole, sufletele din preajma lui auzeau ecoul credinței pe care el o pierduse de mult. Se întoarse la birou ; observă că pendula, imitație de Delft, arăta ora patru, și-și concedie clientul.

„Am destul timp“ își zicea doctorul, aproape alergând pe trotuare. Când ajunse în piața teatrului de comedie zări tramvaiul asaltat de mulțimea care ieșea de la cinematografe. Nici o birjă ! Nemaiavând încotro, urcă în urma șuvoiului, privindu-și mereu ceasul ; obișnuit cu trăsură, nu-și calculase bine timpul. Încerca să se liniștească : „punând răul înainte, aș avea o întârziere de o jumătate de oră ; asta nu înseamnă nimic pentru un doctor. Maria m-a așteptat întotdeauna... Da, dar în scrisoare spusese până la cinci și jumătate... Se și făcuse ora cinci !“ „Hei, domnule, ce mă împingi așa !“ îi strigă o femeie grasă și furioasă, gîdilîndu-i nasul cu penele de la pălărie. Tramvaiul era supraîncărcat, supraîncălzit ; regretă că-și pusese jacheta și, transpirînd, se temu că o să aibă fața murdară, că o să miroasă urît.

Nu era încă șase cînd coborî în fața bisericii din Talence. La început grăbi pasul, apoi, nebun de nerăbdare, începu să alerge deși îl durea inima. Un nor de furtună întuneca cerul. Ultimul taur urma să sîngereze sub un cer posomorît. Peste grilajul grădinițelor, ramurile liliecilor prăfuiți așteptau ploaia ca niște mîini întinse. Doctorul alerga prin stropii calzi și rari spre femeia pe care o și vedea, în șezlong, cu ochii aplecați pe cartea deschisă... Dar cînd să se apropie de poartă, ea tocmai ieșea. Amîndoi se opriră. Maria era cu sufletul la gură : alergase ca și el.

Pe un ton în care abia simțai nemulțumirea, îi spuse :

— Am scris ora cinci și jumătate.

El o învăluî într-o privire lucidă :

— Ai părăsit doliul.

Ea își privi rochia de vară și răspunse :

— Movul nu este un semi-doliu ?

Iată că totul se anunța altfel decît își imaginase ! O imensă lașitate îi dictă aceste cuvinte :

— Dacă nu mai contai pe mine și dacă ești așteptată în altă parte, ne vedem altă dată.

Ea îi răspunse pe tonul cel mai dur :

— Cine vreți să mă aștepte ? Aveți haz, doctore.

Se întorsese spre casă ; el o urma ; rochia îi atârna în praf, rochia ei de tafta mov ; își ținea capul aplecat iar el îi vedea ceafa. Se gîndea că dacă îi dăduse întîlnire într-o duminică o făcuse în convingerea că, în ziua aceea, băiatul necunoscut n-o să fie în tramvaiul de ora șase. Totuși, nebună de bucurie și de speranță, pentru că doctorul nu sosise la ora fixată, alergase la întîmplare, zicîndu-și :

„Chiar de n-ar fi decît o șansă la o mie ca el să fi luat tramvaiul obișnuit din pricina mea... Ah, să nu pierd această bucurie...” Nu va ști niciodată dacă băiatul necunoscut se înrîstase nevăzînd-o, în duminica aceea, în tramvaiul de ora șase ! Ploaia deasă se spargea pe treptele peronului pe care îl urca în grabă, auzind în spate gîfîiala bătrînului. Ah ! cît de mult ne incomodează ființele pe care nu le iubim, care ne-au ales dar pe care nu le vrem ! — atît de străine de noi — suflete despre care nu dorim să aflăm nimic și a căror moarte sau viață ne sînt la fel de indiferente... și totuși ele ne umplu existența.

Străbătură sufrageria. Maria împinse obloanele din salon, își scoase pălăria zîmbind și se întinse, în timp ce doctorul căuta cu disperare frînturi din frazele dinainte pregătite. Ea rosti :

— Abia mai respirați... V-am făcut să mergeți prea repede.

— Nu sînt atît de bătrîn.

El înălță ochii, așa cum făcea întotdeauna, spre oglinda de deasupra șezlongului. Ce dracu, tot nu știa cum arată ? De ce de fiecare dată această inimă strînsă, această mirare resemnată de parcă s-ar fi așteptat să vadă tinerețea surîzîndu-i ? Și involuntar o întrebă : „și cu sănătatea ?“ cu intonația paternă și ușor gravă pe care o lua întotdeauna cînd vorbea cu Maria Cross. Ea nu se simțise nicicînd mai sănătoasă și, anunțîndu-i lucrul acesta, simți o plăcere care-i compensă decepția..Nu, astăzi, duminică, băiatul necunoscut n-avea de ce să fie în tramvai. Dar mîine, mîine va fi cu siguranță, și din nou se simți cuprinsă de bucuria viitoare, de speranța zilnic moartă și reînviată că se va petrece, poate, ceva nou, că el îi va vorbi în sfîrșit.

— Poți, fără pericol, să întrerupi injecțiile... (își privi în oglindă barba rărită, fruntea aspră și-și aminti vorbele înflăcărare pe care și le pregătise).

— Dorm, nu mă plictisesc, închipuiți-vă ; și totuși n-am poftă să citesc. N-am să pot sfîrși *Călătorie în Sparta* ; v-o pot înapoia.

— Și tot nu primești pe nimeni ?

— Mă credeți femeia care să se compromită pe neașteptate, cu amantele acestor domni — eu care le-am ocolit ca pe niște ciumate ? Sînt singura în felul meu la Bordeaux, știți prea bine : nu pot avea relații cu nimeni.

Da, lucrul acesta i-l mai spusese, dar ca o plîngere, nicio dată cu un aer atît de liniștit, atît de fericit... Doctorul își dădu seama că flacăra înaltă nu se mai îndrepta spre cer, nu mai ardea în van ; își găsisse foarte aproape de pămînt o hrană neștiută de el. Nu se putu abține să nu-i spună pe un ton bățos că dacă nu se vedea cu doamnele acelea, îi vedea probabil pe domnii aceia. Își simți fața îmbujorată, întrevăzu că discuția putea să ia întorsătura atît de mult dorită, și, în sfîrșit, Maria îl întrebă rîzînd :

— Ce-i cu dumneavoastră, doctore ? sînteți cumva gelos ? Iată că-mi faceți o scenă de gelozie !... Nu, liniștiți-vă, glumesc, adăugă ea îndată — știu cine sînteți.

Cum să n-o creadă că vroise într-adevăr să rîdă, și că nici prin gînd nu-i trecea că doctorul ar fi putut avea un astfel de sentiment ? Îl observa îngrijorată :

— Sper că nu v-am rănit ?

— Ba da, Maria, m-ai rănit !

Dar ea nu pricepu la ce fel de rană făcea aluzie ! îi asigură că-l respectă, că-l venerază : nu coborîse el pînă la ea ? nu cutezase el uneori să o înalțe pînă la el ? Cu un gest la fel de fals ca și vorbele, luă mîna doctorului, și o apropiă de buze. El și-o retrase brusc. Maria Cross se ridică jignită, se îndreptă spre fereastră și începu să privească grădina sub ploaie. Se ridică și el ; ea îi spuse fără să se întoarcă :

— Așteptați să se oprească ploaia.

Stătea în picioare în salonul întunecos. Ca om metodic ce era, se folosea de clipa cumplită pentru a-și smulge din suflet orice dorință, orice speranță. Ei bine, da, se sfîrșise ; tot ceea ce era în legătură cu această femeie nu-l mai interesa ; ieșise din joc. Mîna lui schiță în vid gestul descotorosirii. Maria se întoarse și-i strigă :

— Nu mai plouă !

Și cum el o privi înlemnit, ea adăugă că nu vroise să-l dea pe ușă afară, dar că ar fi bine să profite de înseninare. Îi oferi o umbrelă pe care el, după ce mai întîi o acceptă, o refuză, reproșîndu-și că își spusese : „Va trebui să i-o înapoiez, va fi un prilej să revin“.

Nu suferea ; se bucura că furtuna se îndepartase ; se gîndea la el, sau mai degrabă la această pîrticică din ființa lui ca la un prieten a cărui moarte te consolează la gîndul că a încetat să mai sufere. Partida fusese jucată, partida fusese pierdută ; nu mai

avea de ce să revină asupra acestei chestiuni ; de acum încolo nu mai trebuia să-l intereseze nimic decât munca. Cu o zi mai înainte i se telefonase de la laborator că după tăierea pancreasului, cîinele murise. Oare Robinson ar putea să-i procure altul de la serviciul de ecarisaj ? Tramvaiele treceau încărcate de o gloată istovită și gălăgioasă ; dar el era mulțumit că străbătea periferia plină de liliaci, care mirosea într-adevăr a țară, din pricina ploii furtunoase din asfințit. Nu va mai suferi ; nu se va mai izbi ca un pușcăriaș de zidul închisorii. Își aduna, își tăinuia din nou în adîncul sufletului forța aceasta atotputernică pe care o simțise încă din copilărie, dar pe care contactul cu atîtea ființe o risipise. Renunțare totală. În ciuda panourilor-reclamă, a șinelor strălucitoare, a bicicliștilor aplecați pe ghidonul de care erau legate cu sfoară crengi pălite de liliac — periferia se transforma într-un drum de țară ; barurile deveneau hanuri înțesate de căruțași care aveau să plece pe clar de lună și să călătorească toată noaptea asemenea morților, întinși în căruțele lor, cu fața spre stele. În praguri, copiii de țărani se jucau cu cărăbuși amorțiți. Să nu se mai izbească de zid ! Oare de cîți ani se deprinsese cu acest trist asalt ? Se revăzu plîngînd în hohote într-o dimineată de început de școală (trecuse aproape o jumătate de secol) la pieptul mamei sale ; ea îl certa : „nu ți-e rușine să plîngi, leneșule, prostuțule ?“ fără să știe că plînsul lui nu era altceva decât disperare că se desparte de ea ; iar mai tîrziu... Schiță din nou gestul descotorosirii, al netezirii drumului : „O să văd, își spuse, mîine dimineată...“ și, ca și cum și-ar fi făcut o injecție cu morfină, își inocula grija cotidiană : cîinele acela mort... Trebuia să reia totul de la capăt. Dar oare, în stadiul în care se aflau cercetările, n-ar fi trebuit mai multe probe care să-i confirme ipoteza ? Cît timp pierdut ! Ce rușine ! El care era convins că speța umană era interesată de fiecare mișcare făcută în laboratorul lui, cîte zile ratate ! Știința cere să fie slujită cu pasiune, nu admite să fie împărțită : „ah ! nu voi fi niciodată

decît un pseudo-savant". Crezu că vede flăcări printre ramuri, dar era luna care se înălța. Zări arborii care ascundeau casa unde erau adunați aceia pe care avea dreptul să-i numească : *ai mei*. De cîte ori nu-și trădase jurămîntul pe care acum și-l înnoia iarăși : „începînd de astă seară o voi face fericită pe Lucie" ? Și grăbi pasul, nerăbdător să-și dovedească că de data aceasta va fi tare. Încercă să se gîndească la prima lor întîlnire, în urmă cu douăzeci și cinci de ani, într-o grădină din Arcachon — întîlnire pusă la cale de unul dintre confrății săi. Dar ceea ce descoperi în el, nu fu logodnica acelor timpuri îndepărtate — palidă fotografie — ci tînăra femeie care renunțase în bună parte la doliu, nebună de bucurie că el întîrziase și care se grăbea spre altul... care altul ? Doctorul simți o durere ascuțită, se opri o secundă și brusc o luă la goană, pentru a mări distanța dintre el și ființa pe care o iubea : Maria Cross. Încerca într-adevăr o ușurare, de parcă fiecare pas l-ar fi îndepărtat, fără să vrea, de rivalul necunoscut... Și totuși, la scurt timp după ce intră în sufragerie, în momentul în care Raymond și cumnatul său se certau, avu revelația acestei înfloriri, a acestei neașteptate împrăvăveriri în străinul pe care îl adusese pe lume.

Se ridicaseră de la masă ; copiii întindeau fruntea spre buzele distrase ale vîrstnicilor. Urcau spre camerele lor, escortați de mamă, de bunică, de străbunică. Raymond se apropiase de ușa cu geamlîc. Pe doctor îl izbi gestul cu care băiatul își scoase țigara din tabachera de piele, o tasă și o aprinse ; un boboc roz îi atîrna la butonieră, pantalonii aveau dunga cuvenită. Doctorul gîndi : „Uluitor cît de bine îi seamănă lui bietu' taică-meu..." Da, era exact imaginea chirurgului, care pînă aproape spre șaptezeci de ani cheluisese cu femeile toată averea cîștigată din practicarea artei sale. Fusesse primul care a intro-

dus la Bordeaux binefacerile antisepsiei ; niciodată nu-i acordase nici cea mai mică atenție fiului, căruia nu-i spunea decât „copilul“ ca și cum nu și-ar fi amintit prenumele. O femeie îl adusese într-o seară, cu gura strâmbă și plină de bale ; nu mai găsiseră nici ceasul, nici portofelul, nici inelul cu briliante de la degetul mic. „N-am moștenit de la el decât o inimă capabilă de pasiune, nu și darul de a plăcea... pe ăsta îl va avea nepotu-său“.

Doctorul îl privea pe Raymond, întors spre grădină ; bărbatul acela era fiul lui. La sfârșitul zilei chinuitoare, ar fi dorit să se spovedească sau, mai degrabă, să se înduioșeze ; să-și întrebe băiatul : „de ce nu stăm noi niciodată de vorbă ? Crezi că nu te-aș putea înțelege ? Să fie oare o distanță atât de mare între părinte și fiul său ? Ce însemnătate au cei douăzeci și cinci de ani care ne despart ? Am același suflet ca la douăzeci de ani, iar tu te-ai născut din mine : există șansa să avem aceleași înclinații, aversiuni, tentații... Cine va rupe primul tăcerea dintre noi ?“ Un bărbat și o femeie, oricât de deosebiți ar fi unul de celălalt, se întâlnesc într-o îmbrățișare. Și chiar o mamă poate strânge la piept capul fiului devenit mare, sărutându-i pletele ; dar tatăl nu poate nimic, afară de gestul pe care-l făcu doctorul Courrèges punându-și mâna pe umărul lui Raymond, care tresări și se întoarse. Ferindu-și privirea, tatăl îl întreabă :

— Mai plouă ?

În picioare, în prag, Raymond i întinse brațele spre noapte.

— Nu, nu mai plouă.

Apoi, fără să se întoarcă, adăugă : „Bună seara...“ și zgomotul pașilor lui se pierdu pe alce.

În clipa aceea doamna Courrèges rămase uluită auzindu-și bărbatul invitând-o să facă o plimbare prin grădină. Îi răspunse că se duce să-și ia un șal. El o auzi urcând și coborând cu o grabă neobișnuită.

— Ia-mă de braț, Lucie, luna s-a ascuns, nu se vede nimic...

— Dar aleea e albă.

Ea se sprijini ușor de el, iar el simți că Lucie are același parfum de pe vremea când erau logodiți și se opreau pe o bancă, în serile lungi de iunie... parfumul logodnei, un miros de carne și de răcoare.

O întrebă dacă observase și ea marea schimbare a fiului lor. Nu, era la fel de posomorât, ursuz, încăpăținat. El o contrazise : Raymond este mai sigur pe sine, mai îngrijit — chiar și această recentă preocupare pentru ținută...

— Ah, da, pentru că veni vorba : Julie bombănea ieri că o pune să-i calce pantalonii de două ori pe săptămână.

— Spune-i să fie mai înțeleghătoare, ea care-l știe de mic...

— Julie este devotată ; dar devotamentul are și el limitele lui. Madeleine se supără degeaba, servitorii ei nu fac nimic. Julie n-are caracter, se știe ; dar o cred că se înfurie când i se cere să frece scara de serviciu și o parte din scara principală.

O privighetoare, zgîrcită, nu scoase decît trei triluri. Străbătură aleea cu miros de migdale amare și de păducel. Cu glasul scăzut, doctorul continuă :

— Micul nostru Raymond...

— N-o s-o înlocuim pe Julie, lucrul ăsta trebuie să ne între bine în cap. O să-mi spui că din pricina ei pleacă toate bucătăresele ; dar, de cele mai multe ori, ea are dreptate... Cu Léonie...

El o întrebă resemnat :

— Care Léonie ?

— Șii bine, fetița aia... nu, nu ultima... aia care n-a stat decît trei luni ; nu vroia să deretice în sufragerie. Totuși asta nu e treaba Julici...

El spuse :

— Servitorii de azi nu mai sînt ca cei de pe vremuri.

Simți cum îi coboară în suflet o maree, un flux aducător de mărturisiri, jurăminte, renunțări și lacrimi.

— Mai bine ne întoarcem...

— ...Madeleine se plînge că bucătăreasa face nazuri ; dar nu din pricina Juliei. Fata asta vrea să i se mărească leafa ; la noi nu au aceleași avantaje ca la oraș deși le plătim din gros ; altfel n-ar rămîne.

— Eu mă întorc.

— Așa de repede ?

Simțea că-l decepționase, că ar fi trebuit să aștepte, să-l lase să vorbească. Murmură :

— Discutăm așa de rar...

Dincolo de jalnicele vorbe rostite fără să vrea, dincolo de zidul pe care vulgaritatea ei răbdătoare îl ridicase zi cu zi, Lucie Courrèges auzea chemarea înăbușită a îngropatului de viu, intuia strigătul de miner îngropat sub pămînt, iar în sufletul ei, la ce adîncime ! un glas răspundea, o tandrețe pîlpîia.

Încercă să-și sprijine capul pe umărul bărbatului, dar îi ghici trupul contractat, fața crispată ; își ridică ochii spre casă, nu se putu abține să nu remarce :

— Ai lăsat lumina aprinsă.

Își regretă vorba pe loc. El grăbi pasul ca să se distanțeze, urcă repede treptele peronului, oftă ușurat pentru că salonul era pustiu, izbutind să intre în odaia de lucru fără să întâlnească pe nimeni. Aci, în sfîrșit, așezat în fața biroului, își cuprinse în mîini fața extenuată, apoi schiță din nou gestul descotorosirii... Îl enerva că murise cîinele ; nu-i așa ușor să-ți procuri altul. Pe de altă parte, din pricina poveștilor ăstora idioate, își neglijase experiențele. „M-am lăsat prea mult pe seama lui Robinson... cred c-a uitat data ultimei injecții“. Cel mai bine eră să ia totul de la capăt. De acum încolo Robinson se va ocupa doar de temperatura animalului, va aduna și analiza urina.

VI

O INTRERUPERE DE CURENT OPRISE tramvaiele care se-nșirau, nemișcate, de-a lungul bulevardelor, ca un convoi de omizi galbene. Trebuia să aibă loc acest incident pentru ca Raymond Courrèges și Maria Cross să-și facă în sfârșit semn. A doua zi, după duminica în care nu se văzuseră, teama de a nu se mai întâlni niciodată îi tulburase totuși pe amândoi și fiecare hotărâse să facă primul pas. Dar ea vedea în el un școlar plin de candoare care s-ar supăra dintr-un fleac, iar el, cum să fi îndrăznit să-i vorbească unei femei? Prin mulțimea îngrămadită, Raymond îi ghici prezența, cu toate că, pentru prima oară, își pusese o rochie de culoare deschisă ; iar ea, puțin mioapă, îl recunoscuse de departe, deși în ziua aceea, din pricina unei serbări, îmbrăcase uniforma de gală, iar pelerina descheiată flutura neglijent pe umeri (după

moda elevilor școlii de medicină navală). Cîțiva călători urcaseră în tramvai, hotărîți să aștepte ; alții se întorseseră în grupuri. Raymond și Maria se întîlniră lîngă scara vagonului. Cu glasul stins și fără să-l privească, de parcă nu lui i se adresa, ea spuse :

— La urma urmei, n-am așa mult de mers... Iar el, cu capul puțin întors, cu obrazii aprinși :

— De data asta n-ar strica să facem drumul pe jos. Atunci ea îndrăzni să-și oprească ochii pe chipul pe care niciodată nu-l privise atît de aproape :

— De cînd ne tot întoarcem împreună, ar fi păcat să pierdem obiceiul.

Făcură cîțiva pași în tăcere. Ea îi privea pe furiș obrazul în flăcări, carnea prea fragedă pe care briciul o făcuse să sîngereze. Cu un gest copilăros își sprijinea pe șale geanta uzată și plină de cărți, iar pe ea o străfulgeră gîndul că e aproape un băiețel, fapt care o făcu să simtă o emoție vagă, amestec de scrupul, de rușine și de plăcere. Copleșit de timiditate, stînjenit, ca atunci cînd i se părea supraomenesc să treacă pragul unei prăvălii, ci constată cu uimire că este mai înalt decît ea ; pălăria de pai liliachie îi acoperea fața, gîtul însă îi era gol și umărul ușor ieșit din rochie. Îngrozit că nu găsește cuvîntul cu care să rupă tăcerea și că o să rateze clipa, Raymond îngăimă :

— Într-adevăr, nu locuiți departe...

— Da, biserica din Talence este la zece minute de bulevarde.

Scoțîndu-și din buzunar o batistă pătată de cerneală, el își șterse fruntea, văzu cerneala, și o ascunse.

— Dar dumneavoastră, domnule, poate aveți un drum mai lung...

— Oh ! nu : cobor ceva mai departe de biserică.

Și adăugă repede :

— Sînt Courrèges, fiul-

— Fiul doctorului ?

— E cunoscut, nu ? zise el cu elan.

Femeia înălță capul, îl privi ; el observă că se îngălbenise.

— Lumea e mică, într-adevăr... mai ales, să nu-i vorbiți despre mine.

— Nu-i vorbesc niciodată despre nimic ; și dealtfel nici nu știu cine sînteți.

— Mai bine să nu știți.

Din nou îl învălui cu o privire lungă : fiul doctorului ! Nu putea fi decît un licean foarte naiv, foarte pios. Ar fugi îngrozit cînd i-ar afla numele... Cum să nu-l fi știut ? Pînă anul trecut micul Bertrand Larousselle fusese elev la același liceu... La școală numele Mariei Cross trebuie că era arhicunoscut... El stăruia, nu atît din curiozitate, cît din teama de tăcere :

— Ba da, ba da, spuneți-mi numele... Eu vi l-am spus pe al meu...

În pragul unei prăvălii, lumina orizontală a soarelui scălda în flăcări portocalele dintr-un coș de nuiele. Grădinile erau năpădite de praf ; un pod traversa calea ferată care altădată îl înfiora pe Raymond pentru că pe acolo treceau trenurile spre Spania. Maria Cross se gîndea : „Dacă-i spun numele, s-ar putea să-l pierd... dar nu e oare de datoria mea să-l alung ?” Suferea și se bucura de acest chin lăuntric. Suferea cu adevărat, dar simțea și o satisfacție obscură să-și murmure : „e tragic...”

— Cînd vei afla cine sînt... (nu se putu opri să nu se gîndească la mitul frumoasei Psyché, la *Lohengrin*).

El izbucni într-un rîs prea zgomotos — dar cu deplină încredere zise :

— Ne vom întîlni, totuși, în tramvai... Sper că v-ați dat seama că-l iau înadins pe cel de la șase, nu ? Ce chestie ! pentru că, știți, uneori ajung destul de devreme pentru ăla de la fără un sfert... dar îl las înadins să treacă din pricina dumneavoastră. Și chiar ieri, am plecat după al patrulea taur

ca să nu vă ratez ; și tocmai atunci nu erați în tramvai ; și se pare că Fuentes a fost colosal la ultimul. Acum că am intrat în vorbă n-avem încotro, spuneți-mi cum vă cheamă ? Mai înainte puțin îmi păsa... acum însă când știu că mă priviți...

Limbajul acesta care Mariei i s-ar fi părut de o vulgaritate cumplită la altul, în gura lui i se păru de o prospețime încântătoare, iar mai târziu, ori de câte ori traversa șoseaua prin acel loc, își amintea sentimentele pe care i le treziseră aceste stângace vorbe de școlar : o tandrețe, o fericire...

— Va trebui totuși să-mi spuneți cum vă cheamă... și la urma urmei n-am decît să-l întreb pe tata. Va fi simplu : o doamnă care coboară întotdeauna în fața bisericii din Talence.

— Vi-l spun, dar mai întâi jurați-mi că n-o să vorbiți niciodată despre mine cu doctorul.

Bănuia, acum, că numele ei n-o să-l îndepărteze ; dar îi plăcea să se creadă încă amenințată : „să ne lăsăm în voia soartei“ își zicea — pentru că, în fond, era sigură că va câștiga. La mică distanță de biserică, îl rugă să plece singur „din pricina furnizorilor care ar recunoaște-o și i-ar scoate vorbe“.

— Bine, dar nu înainte de a ști...

Ea pronunță repede, fără să-l privească :

— Maria Cross.

— Maria Cross ?

Găuri pământul cu vârful umbrelei și adăugă iute :

— Așteptați să mă cunoașteți...

El o privi uluit :

— Maria Cross !

Așadar ea era femeia al cărei nume îl auzise murmurat, într-o zi de vară, pe aleca Tournay, la ora întoarcerii de la curse... Trecea în trăsură cu doi cai... cineva, aproape de el, nu mai contenea : „Femeile astea, oricum !“ Și, brusc, își reaminti... Un tratament cu dușuri îl obliga să plece de la liceu încă de la ora patru ; pe drum îl ajungea din urmă pe tânărul Bertrand Larousselle, încă de pe-atunci înfumurat, cu

pitioare lungi, cu jambiere de piele roșcată, însoțit când de un servitor, când de un preot cu mănuși negre și guler înalt. Dintre toți „marii“, Raymond se bucura în rîndurile „mijlo-
ciilor“ de un dezgustător prestigiu. Când trecea pe lîngă el, piosul și candidul Bertrand îl mîncea din priviri pe „golanul
ăsta“, fără să știe că în ochii „golanului“ era și el un tip
misterios. Pe vremea aceea doamna Victor Larousselle trăia
încă și fel de fel de zvonuri absurde circulau în oraș și la
liceu : Maria Cross, se spunea, vroia să se mărite și-și împingea
amantul să-și ruineze familia ; alții susțineau că aștepta ca
doamna Larousselle să moară de cancerul care o măcina, pen-
tru a se putea căsători la biserică. Raymond își amintește s-o
fi zărit, uneori, în umbra geamului unui cupeu, alături de Ber-
trand, pe această mamă lividă, despre care doamnele Courrèges
și Basque ziceau „Iată una care a suferit ! Cîta demnitate în
martirajul ei ! Ai putea spune că și-a făcut purgatoriul pe
pămînt... Dacă aș avea un bărbat ca ăsta, i-aș scuipa în față
tot disprețul și l-aș părăsi pe loc...”

...Într-o zi, Bertrand Larousselle ieșise singur ; auzise în
spate fluieratul „golanului“ și lungise pasul ; Raymond însă își
potrivise mersul după al lui, fără să piardă din ochi pardesiul
scurt și cascheta din stofă englezească atît de frumoasă. Ce
prețios i se părea totul la băiatul ăsta ! Micului Bertrand, care
o luase la goană, îi căzuse un caiet din servietă ; cînd și-a
dat seama, Raymond îl și ridicase ; puștiul se întorsese și, palid
de frică și de mînie, striga : „dă-mi-l înapoi !“ Dar Raymond
rînjea, silabisea în șoaptă titlul copertei : *Jurnalul meu*.

— Ce interesant trebuie să fie jurnalul micuțului Larous-
selle !...

— Dă-mi-l înapoi.

În pas alergător, Raymond intrase pe poarta Parcului Bor-
deaux îndreptîndu-se spre o alee pustie. Auzea în urmă o
biată voce gîfîitoare : „dă-mi-l înapoi ! o să te spun !“ Dar

„golanul“, ascuns după un tufiș, rînjea spre micul Larousselle care, la capătul puterilor, trîntit în iarbă, plîngea în hohote.

— Ține, ia-ți înapoi caietul... jurnalul tău, prostule !

Îl ajuta să se ridice, îi ștergea ochii, îi scutura praful de pe pardesiul englezesc. Ce blîndețe neașteptată la bruta asta ! Micul Larousselle părea înduioșat și-i zîmbea lui Raymond care, brusc, nu se putu abține să nu-i pună o întrebare grosolană :

— Spune, ai văzut-o vreodată pe Maria Cross ?

Roșu la față, Bertrand își ridicase servieta, apoi o luase la goană, deși Raymond nu se mai gîndea să-l urmărească.

Maria Cross... va să zică ea era femeia care-l sorbea din ochi acum... Și-o închipuise mai înaltă, mai misterioasă. Femeia micuță în rochie mov era Maria Cross ! Văzînd tulburarea lui Raymond, rămase descumpănită ; îngăimă :

— Să nu crezi... mai ales să nu crezi...

Tremura în fața judecătorului care-i părea angelic ; nu deslușea vîrsta impurității ; nu știa că primăvara este adesea anotimpul noroiului și că băiatul ar fi putut fi numai nămol. Nu avu forța să suporte disprețul pe care-l presupunea la băiat ; și, după un adio. abia șoptit, plecă repede ; dar el o ajunse :

— Pe mîine seară, nu ? în același tramvai.

— Vrei ?

În timp ce se îndepărta, ea se întoarce de două ori ; iar el, ca împietrit, murmura : „Maria Cross mă place“. Repeta și nu-i venea să creadă în atîta noroc : „Maria Cross mă place“.

Aspira aerul serii ca și cum ar fi conținut esența universului, iar el ar fi putut s-o primească în trupul său dilatat. Maria Cross îl plăcea... Să le spună oare băieților ? Dar n-o să vrea să-l creadă nici unul.

Zări în depărtare temnița din frunze stufoase, unde membrii unci singure familii trăiau la fel de uniți și de separați ca

miile de constelații din Calea Lactee. Ah ! în seara aceea cușca familiei nu era pe măsura mândriei sale. O înconjură, se pierdu sub bolta unei păduri de pini, singura neîmprejmuită și care se numea Bois de Berge. Pământul pe care se trânti era mai cald decît un trup. Acele pinilor îi săpară semne în podul palmelor.

Cînd intră în sufragerie, tatăl tăia paginile unei reviste și răspundea unei observații făcute de soția sa :

— Nu citesc, mă uit la titluri.

Nimeni nu păru să audă salutul lui Raymond, în afara bunicii, care rosti :

— Mi-a sosit băiețelul !...

Cînd trecu pe lîngă scaunul ei, îl opri și-l îmbrățișă :

— Miroși a rășină.

— Am fost în Bois de Berge.

Ea îl privi cu bunăvoință și mormăi pe un ton tandru :

— Ticălosule !

Înghițea supa zgomotos, ca un cîine. Ce departe era de toți ai casei ! Plutea în ceruri. Doar tatăl i se părea apropiat : o cunoștea pe Maria Cross ! fusese acasă la ea, o îngrijise, o văzuse în pat, își lipise capul de pieptul și de spatele ei... Maria Cross ! Maria Cross ! numele acesta îl înăbușea ca un cheag de sînge ; simți în gură gustul cald și sărat și, în sfîrșit, valul calduț îi năvăli în obraji. Spuse fără să vrea :

— Astă seară am văzut-o pe Maria Cross.

Doctorul își ridică ochii și, privindu-l fix, îl întrebă :

— Cum de-ai știut că e ea ?

— Eram cu Papillon care o cunoaște din vedere.

— Oh ! oh ! strigă Basque, priviți-l pe Raymond, s-a înroșit ca un rac !

Una din fetele repetă :

— Da, da, unchiu' Raymond s-a înroșit ca un rac !

El dădu din umeri bombănind. Ferindu-și privirea, taică-su îl întrebă din nou :

— Era singură ?

Și deoarece Raymond răspunse : „Singură“, doctorul reluă tăiatul paginilor. Folosindu-se de prilej, doamna Courrèges zise :

— Nu pricep de ce femeile astea vă interesează mai mult decât celelalte. Ce vi se pare atît de extraordinar că a văzut-o trecînd pe creatura asta ? Cînd era cameristă, nici măcar n-ați fi privit-o.

Doctorul o întrerupse :

— N-a fost niciodată cameristă ; ce ți-a venit !

— Dealtfel — spuse Madeleine brusc — munca asta n-ar fi dezonorat-o, dimpotrivă !

Și, deoarece servitoarea tocmai ieșea, ducînd cu ea o farfurie, se îndreptă acră spre maică-sa :

— S-ar zice că vrei cu tot dinadinsul să-mi necăjești servitorii, să-i jignești. Știi că Irma este foarte susceptibilă.

— Asta-i culmea... Trebuie să mă port cu mănuși acum...

— Cu servitorii dumitale, poartă-te cum îți place, dar nu-i alunga pe ai altora... mai ales cînd îi obligi să servească la masă.

— Ca și cînd ție ți-ar păsa de Julie... tu, care treci drept incapabilă să păstrezi un servitor... Toată lumea știe că dacă ai mei pleacă, o fac din pricina alor tăi...

Apariția slujnicei întrerupse cearta, care fu reluată în surdina îndată ce fata se înapoie în bucătărie. Raymond își privi îngăduitor tatăl : dacă Maria Cross ar fi fost cameristă, ar mai fi băgat-o în seamă ? Brusc, doctorul înălță fruntea și, fără să se uite la nimeni, spuse :

— Maria Cross este fiica învățătoarei care conducea școala de la Saint Clair, pe vremea cînd scumpul tău domn Labrousse era preot acolo, Lucie.

— Cum ? Scorpia aia care i-a făcut atîtea zile fripte, care a preferat să nu se mai ducă la slujbă decât să nu ocupe cu

elevele ei primele rînduri din biserică ? Ei bine, nu mă miră deloc. Sîngele apă nu se face.

— Ți-amintești — adăugă doamna Courrèges-bătrîna —, bietul domn Labrousse povestea că în seara alegerilor, cînd marchizul de Lur-Saluces fusese învins de un avocat din Bazas, învățătoarea își instalase banda sub ferestrele casei parohiale, bătîndu-și joc de el ; iar din pricina atîtor bombe aruncate în cinstea noului deputat, avea mîinile înnegrite de praf de pușcă...

— Astea-s povești !

Dar doctorul nu le mai asculta și în loc să urce, ca în fiecare seară, în odăița lui, îl urmă pe Raymond în grădină.

În seara aceea tatăl și fiul simțeau nevoia să-și vorbească. O forță necunoscută îi apropia, de parcă ar fi fost deținătorii aceleiași taine. Așa cum se caută și se recunosc inițiații, complicii, fiecare descoperea în celălalt singura ființă cu care ar fi putut discuta despre rana din suflet. Ca doi fluturi, separați de mari distanțe, care se întîlnesc pe cutia în care este închisă femela mirositoare, tot așa-și urmaseră și ei drumurile convergente ale dorinței și se așezaseră, umăr lîngă umăr, lîngă o Maria Cross invizibilă.

— Raymond, ai o țigară ? Am uitat gustul tutunului... Mulțumesc... Facem o plimbare ?

Doctorul se asculta uluit, ca bolnavul vindecat prin miracol care descoperă că rana pe care o crezuse tămăduită i se deschide brusc. Dimineata, în laborator, simțise totuși ușurarea credinciosului izbăvit de păcate ; căutîndu-și în suflet locul pasiunii, nu-l mai găsisese. Pe ce ton grav, ușor sentențios i se adresase lui Robinson pe care, încă din primăvară, o dansatoare de operetă îl sustrăgea de la treabă ! „Dragul meu, savantul îndrăgostit de meserie și care vrea să devină cineva trebuie să considere totdeauna timp pierdut orele, minutele, acordate pasiunii...” și, deoarece Robinson, dîndu-și spre spate șuvițele

de păr rebele și ștergându-și lentilele ochelarilor de bluza arsă de acizi, îngăimase :

— Oricum, dragostea...

— Nu, dragul meu, adevăratul savant niciodată, în afara eclipselor pasagere, nu pune dragostea înaintea științei. Ar rămîne veșnic cu regretul satisfacțiilor mai mari pe care le-ar fi avut, dacă ființa lui nu s-ar fi dedicat pe de-a-ntregul țelurilor științifice.

— Așa e, îi răspunsese Robinson, majoritatea marilor savanți au avut o viață sexuală ; nu cunosc nici unul care să fi fost un pasional.

Astă-seară doctorul înțelegea de ce aprobarea discipolului îl făcuse să roșească. Fusese de ajuns ca Raymond să-i spună : „Am văzut-o pe Maria Cross“, pentru ca, pasiunea pe care o crezuse moartă, să reînvie brusc. Ah ! nu era decît amorțită... fusese de ajuns o vorbă pentru a o trezi, a o hrăni. Și iată-l că se întinde, cascadează și se ridică. Neputînd îmbrățișa ființa dorită, se va sătura cu vorbele... Da, fie ce-o fi, doctorul va vorbi despre Maria Cross.

Apropiati prin dorința de a o lăuda împreună pe Maria Cross, tatăl și fiul, încă de la primele vorbe, începură să se contrazică ; Raymond zicea că o femeie ca ea nu putea provoca decît groază băieților pioși ; o admira pentru îndrăzneala ei, pentru ambiția ei nelimitată, pentru viața ei, pe care și-o închipuia desfrînată. Doctorul îl contrazicea zicînd că, dimpotrivă, Maria Cross n-avea nimic dintr-o curtezană și că nu trebuia să se ia după vorbele lumii.

— O cunosc pe Maria Cross ! Pot spune că, în timpul bolii micului François și după aceea, am fost cel mai bun prieten al ei... Mi-a făcut mărturisiri...

— Vai, dragă tată, cum și-a bătut joc de tine !

Doctorul făcu un efort, se stăpîni și răspunse cu afecțiune :

— Nu, băiatul meu ; mi se destăinuia cu o umilință extraordinară. Dacă există o ființă pe lume despre care se poate

afirma că viața pe care o duce nu i se aseamănă, aceasta este Maria Cross. Decăderea i se trage de la o nepăsare de nevindecat. Mama sa, învățătoare la Saint Clair, o pregătise pentru Școala Normală din Sèvres, dar căsătoria cu un ajutor de comandor din regimentul 144 i-a întrerupt studiile. În cei trei ani de căsnicie, nu s-a putut spune nimic pe seama ei, iar dacă soțul i-ar fi trăit, ar fi fost cea mai cinstită și cea mai neînsemnată dintre femei. Bărbatul nu-i reproșa nimic, decât această indolență care o făcea incapabilă să se intereseze de treburile casei. Bombănea puțin, îmi spunea ea, când, întorcându-se acasă, nu găsea pentru cină decât macaroane încălzite pe lampa de spirt. Prefera să citească toată ziua, îmbrăcată într-un capot rupt, cu picioarele goale în papuci. Această pretinsă curtezană, dac-ai ști ce puțin se sinchisește de lux ! Uite, nu de mult, s-a decis să nu mai folosească trăsura pe care i-a oferit-o Larousselle și merge cu tramvaiul, ca toată lumea... Ei, ce găsești de râs ? Nu văd ce ți se pare caraghios... Dar nu mai râde în felul ăsta, mă enervezi... Când s-a pomenit văduvă cu un copil și a trebuit să muncească, îți închipui, cred, ce greu i-a venit acestei „intelectuale...” Spre nefericirea ei, o prietenă de-a soțului a ajutat-o să intre secretară la Larousselle. Maria n-avea nici un gând ascuns dar, necruțător cu funcționarii, Larousselle nu i-a făcut niciodată vreo observație, deși întârzia întotdeauna și lucra foarte încet ; a fost de ajuns ca s-o compromită. Când și-a dat seama de situația creată, era prea târziu : toți o considerau „amanta patronului”, iar ostilitatea lor a împins-o să-și piardă postul. L-a înștiințat atunci pe Larousselle, care atât aștepta. I-a propus ca, pînă și-o găsi alt serviciu, să-i administreze proprietatea din marginea orașului Bordeaux, pe care nu putuse, sau nu vroise s-o închirieze în anul acela...

— Și ea a socotit asta ca ceva foarte nevinovat, nu ?

— Nu, evident, și-a dat seama de intențiile lui ; dar biata femeie avea de făcut față unei chirii mult prea mari față de

mijloacele ei și, apoi, micuțul François se îmbolnăvise de enterită, iar doctorul considera absolut necesar ca băiatul să locuiască la țară. În sfârșit, se simțea destul de defăimată, încât n-a mai avut curajul să renunțe la această mană cerească. A fost constrânsă să accepte...

— În sfârșit, ăsta-i cuvântul !

— Vorbești fără s-o cunoști. A rezistat multă vreme. Dar ce vrei ? Nu-l putea opri pe Larousselle să nu-și invite prietenii, seara ; a fost slabă, inconsecventă, când a acceptat să-i prezideze mesele, recunosc asta. Dar faimoasele dineuri de marțea, acele preînse orgii, am aflat cum se petreceau... Nu erau scandaloase decât prin faptul că în epoca aceea starea doamnei Larousselle se înrăutățise. Îți jur că Maria nu știa pe atunci că nevasta patronului era în pericol. „Nu-mi închipuiam că fac cuiva rău, îmi spunea ea, nu-i acordasem încă domnului Larousselle nici măcar un sărut — nimic. Era ceva condamnabil în faptul că prezidam masa aceea de imbecili... ? Sigur, încercam, oricum, un soi de încântare văzînd că strălucesc printre ei... făceam pe „intelectuala“, simțeam că patronul era mîndru de mine... Îmi promisese că se va ocupa de copil...”

— Vai, cum te-a dus de nas !

Bietul taică-său, ce naiv era ! Pe Raymond îl înclina mai ales faptul că o reducea pe Maria Cross la proporțiile unei mici învățătoare cinstite și fără voință — că-i năruia cucerirea.

— Nu i-a cedat lui Larousselle decât după moartea nevestei sale, din oboseală, dintr-un fel de nepăsare deznădăjduită — da, într-adevăr ăsta-i cuvântul pe care l-a folosit : *nepăsare deznădăjduită*, fără iluzii dealtfel, lucidă ; n-a crezut nici în maimuțările lui de văduv neconsolat, nici în vagile lui promisiuni de a o lua de nevastă într-o bună zi. Îi cunoștea prea bine pe acești domni, îmi povestea ea, ca să-și mai facă vreo iluzie în privința lor. Ca amantă îi convenea ; dar ca soție ! Știi că Larousselle l-a dat pe micul Bertrand la Collège de

Normandie numai pentru ca băiatul să nu fie în situația de a-l întâlni, într-o bună zi, în tovărășia Mariei Cross. În fond, el n-o consideră diferită de cocotele acelea cu care o înșală în fiecare zi. Dealtfel, intimitatea lor fizică se reduce la foarte puțin, știu lucrul ăsta, sînt convinși. În privința asta, dragă băiete, te asigur că, deși Larousselle este mort după Maria, nu e el bărbatul care s-o afișeze doar *de paradă*, cum se crede la Bordeaux. Dar ea i se refuză...

— Adică ce, Maria Cross o fi vreo sfîntă ?

Nu se vedeau și totuși fiecare ghicea ostilitatea celuilalt, cu toate că vorbeau destul de calm. Același nume care îi unise pentru o clipă : Maria Cross, îi despărțea acum din nou. Bărbatul mergea cu capul în sus ; adolescentul privea în jos și, cu botul pantofului, lovea furios într-un con de pin.

— Prea prost mă crezi... dar dintre noi doi, dragul meu, tu ești cel naiv. Cine vede peste tot numai răul, nu poate cunoaște oamenii. Da, așa e, cum ai spus : în Maria Cross, ale cărei necazuri eu le cunosc, zace o sfîntă... Da, s-ar putea, o sfîntă... dar tu nu poți pricepe.

— Dă-mi voie să rîd.

— Asta e, n-o cunoști ; dai crezare trîncănelilor. Eu o cunosc...

— Și eu... știu eu ce știu.

— Ce știi ?

Doctorul se oprise în mijlocul aleii umbrite de coroana castanilor ; strîngea brațul lui Raymond.

— Dă-mi drumul ! Aș vrea eu ca Maria Cross să se culce numai cu Larousselle... dar nu e numai el...

— Mincinosule !

Raymond murmură uluit : „Ei bine !... dar...” O bănuială îl străfulgeră, dar abia ivită îi și dispăru, sau mai degrabă se risipi. Nici el nu putea admite ideea dragostei în imaginea pe care și-o făurise despre acest tată encervant desigur, dar plutind între cer și pămînt și, mai ales, așa cum apărea

ochilor lui de copil, fără pasiuni, fără păcate, inaccesibil răului, incoruptibil, deasupra tuturor celorlalte ființe. Îl auzi, în beznă, gîfîind. Atunci doctorul făcu un efort supraomnesc și repetă, pe un ton aproape vesel, glumeț :

— Da, mincinosule ! Spui moși-pe-proși ca să-mi spulberi iluziile...

Și, cum Raymond tăcea, adăugă :

— Hai, povestește.

— Nu știu nimic.

— Dar adineauri ai zis că știi tu ce știi.

Cu tonul unuia hotărît să tacă, el răspunse că vorbise în bobote. Doctorul nu mai insistă. Nu era chip să se facă înțeles de acest fiu care, totuși, mergea lîngă el, și căruia îi simțea căldura, mirosul de animal tînăr.

— Eu rămîn... nu vrei să stai și tu o clipă ? Iată, s-a pornit o boare, în sfîrșit.

Băiatul îi răspunse că prefera să doarmă. Cîteva secunde, doctorul mai auzi zgomotul conului de pin în care adolescentul lovea cu piciorul ; apoi rămase singur sub frunzișul des al crengilor joase, atent la strigătul înflăcărat și trist pe care cîmpia îl înălța spre cer. Făcu un efort uriaș să se ridice. În odăița lui lumina ardea încă : „Lucie își închipuie, poate, că lucrez... Cît timp pierdut ! Am cincizeci și doi de ani, nu, cincizeci și trei. Ce mai scornise oare și Papillon ăsta ?” Își plimbă mîinile pe trunchiul unui castan, pe scoarța căruia își aminti că Raymond și Madeleine își gravaseră inițialele. Și, brusc, cuprinzîndu-l cu amîndouă brațele, cu ochii închiși, își lipi obrazul de scoarța netedă, apoi își reveni în sfîrșit și, după ce-și scutură mînecile și-și aranjă pe bîjbîte cravata, se înapoie spre casă.

În acest timp, Raymond, pe alcea viilor, continua să se joace lovind cu botul pantofului în conul de pin și, cu mîinile în buzunare, murmura : „Ce naiv ! oricum, la vîrsta lui

să mai creadă așa ceva !” El ar fi la înălțime, nu s-ar lăsa dus cu una cu două. Nu se gândea să-și prelungească fericirea pînă la limitele nopții apăsătoare. Stelele de pe cer sau mirosul salcîmilor înălbiți de flori nu i-ar fi ajutat la nimic. Noaptea de vară izbea zadarnic în bărbatul tînăr, bine înarmat, sigur de forța sa, de trupul său, nepăsător față de tot ceea ce acestui trup nu-i fusese dat să înțeleagă.

VII

MUNCĂ, OPIU DE NEÎNLOCUIT ! ÎN FIECARE dimineată, doctorul se trezea vindecat, parcă operat de răul care îl măcina ; pleca singur (în timpul verii Raymond renunța la trăsură). Gîndurile îl duceau repede spre laborator, iar din pasiune nu-i mai rămăsese decît o durere amorțită, pe care abia o simțea ; depindea doar de el s-o trezească : atingînd locul sensibil, era sigur că și-ar fi smuls un strigăt. În ajun însă, așa cum îi comunicase Robinson, cea mai scumpă ipoteză a sa fusese contrazisă de un fapt. O lungă serie de cercetări era amenințată să se năruie. Ce triumf pentru X care informase Societatea de Biologie despre pretinsele lui erori tehnice.

Marea nenorocire a femeilor este că nimic nu le poate îndepărta de la neștiutul dușman care le roade. Astfel, în timp

ce, preocupat de microscop, doctorul uitase cu totul de el și de lume, înălțuit de faptele pe care le observa, ca un câine la pîndă de prada sa, Maria Cross, culcată, cu storurile trase, aștepta clipa unică a întîlnirii, scurtă licărire în ziua ei cenușie. Dar cît de amăgitoare era chiar și clipa aceasta ! Renunțaseră repede la drumul împreună pînă la biserica din Talence. Maria Cross ieșea în întîmpinarea lui Raymond, întîlnindu-l, nu departe de liceu, pe o alee a parcului bordelez ; el era și mai timid decît în prima zi, și stîngăcia lui bănuitoare o convinsese pînă la urmă că era încă un copil, deși uneori un zîmbet, o aluzie, o privire furișă ar fi putut-o avertiza ; dar ea ținea la îngerul ei. Cu o grijă nețărmurită, ca față de o pasăre sălbatică și neîntinată, se apropia de el în vîrfurile picioarelor, abia respirînd. Totul o ajuta să-și făurească această falsă imagine : obrazii care se înroșeau dintr-un fleac, vocabularul școlăresc și trupul vînjos, învăluit încă în aburul copilăriei. O îngrozea nu ceea ce sălășluia în Raymond, ci ceea ce ea credea că descoperă în el ; tremura în fața candorii privirii lui ; își reproșa că-i provocase tulburarea, neliniștea. Nu știa că, în prezența ei, el nu dorea decît să fugă, pentru a se desfăta de ea în gînd și pentru a medita la atitudinea pe care trebuia s-o adopte. Să închirieze o cameră mobilată ? Papillon știa o adresă... dar nu era destul de potrivită pentru o femeie ca ea. Papillon zicea că la hotelul *Terminus* se puteau închiria camere cu ziua ; ar fi trebuit să se informeze. Dar Raymond trecuse de mai multe ori prin fața biroului hotelului fără să se hotărască să intre. Întrevedea alte dificultăți, de ordin fizic, își făcea tot felul de gînduri...

Maria Cross se gîndea și ea, fără să îndrăznească să-i mărturisească, cum să-l atragă acasă. Se ferea să întineze, fie și în gînd, băiatul neîmblînzit, pasărea ei sălbatică. Își zicea însă că, în salonul încărcat de stofe, în grădina ațipită, dragostea s-ar fi împrăștiat în vorbe, furtuna s-ar fi transfor-

mat în ploaie. Nu-și imagina nimic decît, poate, greutatea capului lui pe umărul ei. Ar fi fost ca un căprior domesticit după multă osteneală ; i-ar fi simțit botul călduț în podul palmei...

Întrezărea un lung, foarte lung drum de mîngîieri și nu vroia să le cunoască decît pe cele mai apropiate, cele mai caste ; evita să se gîndească la etapele arzătoare — în sfîrșit, la pădurea al cărei rămuriș trupurile lor ar fi fost nevoite, pînă la urmă, să-l înlăture, pentru a se pierde în ea... Nu, nu vor merge atît de departe ; nu va distruge în copil candoarea aceasta care o făcea să se înfioare de adorație și de teamă. Cum să-l facă să înțeleagă, fără să-l înspăimînte, că putea veni în săptămîna aceea în salonul încărcat de stofe și că trebuia să profite de faptul că domnul Larousselle își făcea obișnuita călătorie în Belgia ?... Raymond ar fi bănuț-o de un gînd ascuns și necurat. Nu știa că adolescentul era și mai fericit cînd n-o vedea, cînd o purta cu el peste tot ; o lua, o lăsa, iar o lua, cățelandru nesătul.

La cină, doctorul îl cerceta cu luare amînte ; privea cum își soarbe supa ; nu vedea în el fiul, ci bărbatul care îi spusese în legătură cu Maria Cross : „Știu eu ce știu“... Ce-i povestise, oare, Papillon ăsta ? Într-adevăr, de ce n-ar crede că pe Maria ar interesa-o cineva ? „Mă încăpățînez să aștept o scrisoare : e clar ca bună ziua că nu mai vrea să mă vadă. Înseamnă că i se dăruiește... cui ? Imposibil să-mi apropii băiatul. Dacă insist să-mi spună, ar însemna să mă trădez...“ Tocmai atunci fiul ieșea pe ușă, fără să-i răspundă mamei care-i striga „Unde te duci ?“ Ea comentă :

— Pleacă la Bordeaux mai în fiece seară. Am aflat că-i cere grădinarului cheia de la poartă și că se întoarce la ora două prin fereastra „cămăruței“. Dacă ai ști cum îmi răspunde

cînd îi fac vreo observație... E datoria ta să intervii ; ești așa de slab !

Doctorul abia putu îngîna :

— Cel mai înțelept lucru e să închidem ochii.

Auzi voca locotenentului Basque : „Dac-ar fi fiul meu aş şti eu cum să-l pun cu botul pe labe...” Se ridică şi coborî în grădină. Dac-ar avea curaj, ar striga : „Nu mă interesează nimic decît zbuciumul meu”. Nu ne gîndim niciodată că pasiunile părinţilor sînt cele care îi despart de cele mai multe ori de copii.

Doctorul se întoarce în casă. Se aşază în faţa mesei de lucru, deschide un sertar, ia de acolo o legătură de scrisori ; le reciteşte pe cele pe care Maria i le scria în urmă cu şase luni : *Nimic nu mă reţine mai mult în viaţă decît dorinţa de a deveni mai bună... Puţin îmi pasă dacă lucrul acesta rămîne neştiut şi dacă lumea continuă să mă arate cu degetul ; îmi accept condamnarea...* Uită că pe atunci atîta virtute îl umplea de disperare şi că suferea cumplit din pricină că raporturile dintre ei se stabiliseră pe planul sublimului. Se înverşuna s-o salveze pe femcia cu care i-ar fi plăcut atît de mult să se piardă. Îşi închipuie zîmbetele ironice ale lui Raymond citind această scrisoare ; se enervează, se împotriveşte cu jumătate de glas, de parcă n-ar fi singur : „Afectare ! Afectare !” Iată una din expresiile ei, care i se părea întotdeauna prea literară... dar, la căpătîiul micuţului François pe moarte, tot „afectare” era durerea aceea atît de umilă, contopirea cu suferinţa, de parcă printre preceptele kantienă, mereu repetate de mama ei, străvechea moştenire mistică i s-ar fi transmis intactă... ? În faţa pătuţului acoperit cu crini (cîtă singurătate în jurul cadavrului, şi cîtă dezaprobare !) se învinuia, se lovea cu pumnii în piept, gemea, spunînd că era mai bine că se întîmplase aşa ; se mîngîia cu gîndul că băiatul nu avu- sese timp să roşască pentru ea... Aici, omul de ştiinţă inter- venea : „Adevărul este că era sinceră, dar suferinţa ei con-

ținea totuși și o satisfacție — da, își satisfăcea plăcerea de a poza". Mariei Cross îi plăcuseră întotdeauna atitudinile romantice : nu-și pusese ea în cap să aibă o întrevedere cu doamna Larousselle muribundă ? Doctorului îi trebuise multă răbdare pînă s-o facă să înțeleagă că acest soi de întâlniri nu reușesc decît la teatru. Ceea ce nu înseamnă că nu acceptase să pledeze cauza amantei pe lîngă soție, putîndu-i raporta Mariei că fusese iertată.

Doctorul înaintează spre fereastră și, aplecîndu-se în semiîntuneric, se concentrează încercînd să descompună rumoarea nocturnă : un scîrțîit continuu de greieri și de lăcuste ; o baltă cu broaște orăcăitoare ; două broaște rîioase ; trilurile întrerupte ale unei păsări care nu era, poate, o privighetoare ; ultimul tramvai. „Știu eu ce știu" spusese Raymond. Cine putuse să-i placă Mariei Cross ? Doctorul rostește cîteva nume ; le alungă ; avea oroare de indivizii ăștia. Dar de cine n-avea ea oroare ? Amintește-ți de destăinuirile lui Larousselle în ziua cînd a venit să-și ia tensiunea : „Între noi fie spus, nu-i place chestia asta... pricepeți, nu ? O suportă pentru că, oricum, sînt eu... Era un haz nebun, la început, cînd îi adunam pe toți domnii aceia acasă la ea. Se învîrteau în jurul ei ; mă așteptam la asta : cînd un prieten îți prezintă amanta, primul gînd pe care-l ai este să i-o șterpelești, nu ? Îmi ziceam : haideți, îndrăzniți, dragii mei... dar n-a durat mult : și-au primit lecția. Nu cred că mai există ființă care să aibă mai puțin habar de ce înseamnă dragostea și căreia să nu-i facă nici o plăcere, ca Mariei. Iar dacă afirm lucrurile astea, înseamnă că știu. O inocentă, doctore ! Mai inocentă decît majoritatea frumoaselor și cinstitelor doamne care o disprețuiesc". Larousselle mai spusese : „Faptul că Maria nu seamănă cu nici o altă femeie, mă face să-mi fie teamă ca, în lipsa mea, să nu ia cine știe ce hotărîre absurdă : visează

toată ziua, nu iese decît cînd se duce la cimitir... N-o fi cumva sub influența vreunei cărticele ?“

„Cărticică ? da, s-ar putea — se gîndește doctorul ; dar nu, aș fi știut : mă pricep la asta ! O cărticică tulbură viața unui bărbat uneori, și încă cum ! Așa se spune... dar pe-a unei femei ? Să fim serioși ! Nu sîntem niciodată tulburați pînă în străfunduri decît de ceea ce vedem, decît de ceea ce este carne și oase. O cărticică ?“ Își scutură capul. Numele *cărticică*¹ îi aduse în minte cuvîntul *țap sălbatic*² și văzu cum se înalță, lîngă Maria Cross, un pui de țap sălbatic.

Cîteva pisici miorlăiau prelung în iarbă. Un pas răsuna pe pietrișul aleii, o fereastră era deschisă : se întorsese Raymond, desigur. Apoi doctorul auzi alți pași pe coridor ; cineva bătuse în ușa lui : era Madeleine.

— Nu dormi, tată ? E vorba de Cathérine ; tușește cumplit... dintr-o dată... Mi-e teamă să nu fie anghină difterică.

— Nu, anghina difterică nu începe așa. Vin îndată.

Puțin mai tîrziu, în timp ce ieșea de la fiica sa, simți o durere în partea stîngă ; își duse mîna la inimă, împietrit, lipit de zidul coridorului, în întuneric. Nu strigă, dar, cu mintea clară, auzi acest dialog dintre soții Basque, în spatele ușii :

— Ce vrei să-ți spun, e un savant, e limpede, dar știința l-a făcut sceptic ; nu crede în medicamente ; cum să te vindeci fără medicamente ?

— Dar zice că nu-i nimic, nici măcar o falsă anghină.

— Nu-ți fie teamă, să fi fost unul dintre clienții lui, i-ar fi prescris oricum un tratament. Cu familia însă nu cheltuiește, nu-și dă osteneala. Uneori mă enervează faptul că nu ne putem adresa altcuiva.

¹ în franceză : bouquin.

² în franceză : bouc.

— Da, dar ce bine că-l avem oricînd la îndemînă, noaptea. Cînd bietul de el nu va mai fi, n-o să mai dorm liniștită din pricina copiilor.

— Trebuia să te măriți cu un doctor.

Se auzi un rîset, înăbușit de un sărut. Doctorul simți desfăcîndu-se gheara care-i strîngea inima și, fără zgomot, se îndepărtă. Se culcă ; nu putu suporta să stea întins ; rămase așezat pe pat, în beznă. Totul era adormit afară de foșnetul frunzelor... „Oare Maria o fi iubit pe cineva ? Mi-aduc aminte de unele capricii... de exemplu pentru micuța Gaby Dubois, pe care vroia s-o determine să rupă cu Dupont Gunther... Dar asta era tot o pasiune în genul sublim... O avea printre strămoși vreun apostol de la care a moștenit gustul salvării sufletelor ? Cine mi-a povestit, în legătură cu chestia asta, că Gaby, tînăra aceea, răspîndise niște grozăvii cu privire la Maria ?... Să fie cumva «așa ceva» ? Mi-amintesc de alte capricii... S-ar putea să fie vorba de «așa ceva» în cazul ei... Am observat că oamenii prea sublimi... Iată că au și mijit zorii !”

Dădu perna la o parte, se întinse cu băgare de seamă ca să nu-l doară trupul, și adormi.

VIII

— ȘI GRĂDINARULUI, CE SĂ-I SPUN ?

Pe alcea pustie a parcului bordelez, Maria Cross încearcă să-l convingă pe Raymond să vină acasă la ea, unde băiatul nu riscă să întâlnească pe nimeni. Insistă și-i este rușine că insistă ; se simte corupătoare fără să vrea. Fobia băiatului care altădată trecea de o sută de ori prin fața unui magazin, fără să îndrăznească să intre, ce altceva putea fi, se gândea ea, decît dovada unei simple temeri ? Iată de ce îi repeta :

— Mai ales, Raymond, să nu crezi că aș vrea... să nu-ți închipui...

— Nu-mi place că trebuie să trec prin fața grădinarului.

— Dar te asigur că nu e nici un grădinar. Locuiesc într-o casă pustie pe care domnul Larousselle nu izbutește s-o închirieze ; m-a angajat pe mine paznic.

Raymond rîde în hohote :

— Va să zică, dumneata ești grădinărița ?

Tînăra femeie își pleacă umerii, îi ocolește privirea. Îngîină :

— Toate aparențele sînt împotriva mea. Nu te obligă nimeni să crezi că eram de bună credință cînd am acceptat postul ăsta. François avea nevoie de aer de țară...

Raymond cunoaște placa și-și spune în gînd : „Vorbește cît vrei...” Apoi o întrerupe :

— Bine, va să zică nu există grădinar... dar servitorii ?

Ea îl liniștește : duminica, Justine, unica ei servitoare, are zi liberă ; este măritată cu un șofer care vine și doarme seara ca să fie un bărbat în casa nepăzită ; periferia este primejdioasă ; dar duminica după-amiază Justine iese întotdeauna cu soțul ei. Raymond ar putea intra fără frică ; ar traversa sufrageria : la stînga, salonul era în capăt.

El frămîntă nisipul cu călcîiul ; are un aer preocupat ; în spatele gardului de lemn cîinesc scîrțîie leagăne ; o precupeață le oferă chifle prăfuite, tablete de ciocolată în hîrtie galbenă. Raymond spune că nu și-a luat gustarea de după-amiază ; își cumpără un corn, un baton cu praline. În clipa aceasta, în fața copilului care rupe cu poftă din pîinea gustării de după-amiază, Maria își dă seama de destinul ei implacabil : nu simțea nici o tulburare în momentul încolțirii dorințelor, și totuși, întreaga ei comportare avea ceva monstruos. Cînd, în tramvai, chipul lui începuse să devină odihna ochilor ei, nu se gîndise la nimic rău ; atunci de ce să-și stăvilească o pornire atît de fircască ? Cînd îți e sete, nu ocolești izvorul care-ți iese în cale. „Da, vreau să-l aduc la mine, dar pentru că, în stradă sau pe banca din grădina publică, n-aș putea să-i pătrund tainele... Cu toate că, din afară, doar asta se vede : o femeie de douăzeci și opt de ani, o femeie întreținută, atrage la ea un adolescent — fiul singurului bărbat care i-a acordat vreodată încredere și care s-a ferit s-o alunge cu

pietre..." Iar după ce se despărțiră, puțin înainte de bariera Croix de Saint-Gènes, ea continuă să mediteze : „Aș vrea să vină, dar nu pentru lucruri urâte, nu, nu pentru lucruri urâte : gândul ăsta îmi face greață. Și totuși lui i-e teamă. Și cum să nu-i fie teamă ? Toate actele mele au o fațetă nevinovată întoarsă spre mine, și alta dezgustătoare, întoarsă spre lume. Dar poate că lumea vede just..." Rosti un nume, apoi altul... Dacă era disprețuită din pricina actelor pe care le făcuse fără voia ei, își reamintea altele pe care le înfăptuise în taină, și pe care doar ea le cunoștea...

Împinse poarta pe care Raymond avea s-o deschidă duminică pentru prima oară ; străbătu aleea năpădită de iarbă (nu exista grădinar). Cerul era atât de întunecat, încât părea ciudat că ploaia nu izbucnea — cer parcă descumpănit de setea universală. Frunzele atârnavă, ofilite. Servitoarea nu trăsese storurile : muște mari se izbeau de pervazuri. Maria nu mai avu putere decât să-și arunce pălăria pe pian ; pantofii murdăriră șezlongul ; singurul gest pe care-l mai putu face fu să-și aprindă țigara. Ah ! și moliciunea aceasta a trupului, în ciuda imaginației înfrigurate. Câte după-amieze pierdute în locul acesta, cu inima bolnavă din pricina fumului excesiv ! Câte planuri de evadare, de purificare, întocmite și apoi năruite ! Ar fi trebuit să se ridice, să întreprindă ceva, să iasă în lume... „Dar dacă renunț să-mi schimb viața exterioară, înseamnă că nu-mi mai este îngăduit nici un act pe care conștiința să-l dezaprobe, sau care să mă tulbure. Astfel, micuțul Courrèges..." Era clar că nu-l atrăgea la ea decât pentru bucuria pe care o simțise și în tramvaiul de ora șase : starea de mulțumire pe care ți-o dă prezența cuiva, contemplația tristă și calmă ; în casă, însă, savurată mai îndeaproape decât în tramvai, și mult mai pe îndelete. Doar atât ? Doar atât ? Când o ființă ne emoționează, gândul că am mai putea-o vedea, ne înfioară fără să vrem ; perspectivele nesigure ne tulbură. „De mult aș fi încetat să-l privesc, dacă

n-aş fi ştiut că se va lăsa ademinit şi că într-o zi vom izbuti să ne vorbim.. Aşadar, nu-mi închipui nimic între noi, aici, în salon, decât destăinuiri, mângâieri materne, sărutări nevinovate. Dar ai curajul să recunoşti că, dincolo de această fericire nevinovată, presimţi o întreagă zonă interzisă şi larg deschisă, totodată. Nici un hotar pe care să-l calci ; un câmp întins în care să te pierzi încetul cu încetul ; o beznă în care să te cufunzi ca din nebăgare de seamă... Şi apoi ? De ce n-am fi fericiţi ? Voi putea oare să-l fac fericit ? Iată că începi să te amăgeşti. El este fiul doctorului Courrèges, al acestui sfânt care n'ar admite aşa ceva... Mi-amintesc că într-o zi i-am spus, rîzînd, că legea morală din sufletul lui străluceşte la fel de tare ca cerul înstelat de deasupra noastră."

Maria aude stropii de ploaie lovind frunzişul ; tunetele unei furtuni şovăitoare ; închide ochii, se reculege. Urmăreşte cu gîndul chipul îndrăgit al copilului, atît de pur (pe care vrea să-l creadă atît de pur) şi care, în chiar clipa aceea, grăbea pasul. Se ferea de vremea rea şi cumpănca : „Papillon zice că e mai bine să forţezi lucrurile : «cu femei dintr-astea trebuie să te porţi brutal, asta le place lor...»“ Şi, uluit, privi cerul bubuitor, apoi o luă la goană, cu pelerina pe cap, coti pe drumul cel mai scurt, sări peste un tufiş, ager ca un ţap.

Furtuna se îndepărtează, dar el continuă s-o obsedeze, tăcerea însăşi făcîndu-l prezent. Maria se simte cuprinsă de un îndemn pe care, acum, este sigură că trebuie să-l ia în serios ; se ridică din şezlong, se aşază la masă şi scrie : *Nu veni duminică, hotărît, nici duminică, nici altădată. Dacă accept acest sacrificiu o fac numai pentru dumneata... Aici ar fi trebuit să încheie, dar un demon îi şopteşte să mai adauge o pagină... dumneata ai fi fost singura bucurie a unei vieţi cumplite şi pierdute. Cînd ne întorceam împreună, iarna trecută, mă odihneam prin dumneata care nu ştiai lucrul acesta. Dar chipul dumitale nu era decât răsfrîngerea sufle-*

tului pe care doream să-l cuceresc ; să nu-mi rămână nimic neștiut, să-ți potolesc neliniștile, să îndepărtez crengile din fața pașilor dumitale, să devin pentru dumneata mai mult decât o mamă, mai mult decât o prietenă... Am dorit lucrurile acestea... dar nu depinde de mine să fiu alta... Ai fi respirat fără să vrei, fără să vreau, atmosfera coruptă cu care lumea mă înăbușă... Continuă să scrie multă vreme încă. Ploaia se întetise ; nu se mai auzea nici un zgomot în afara șiroitului ei. Ferestrele camerei fură închise. Boabe de grindină răsunară în vatra șemineului. Maria Cross luă o carte ; era însă prea întuneric și, din pricina furtunii, becurile nu se aprindeau. Atunci se așeză la pian ; cântă, aplecată înainte, cu fruntea parcă vrăjită de mâini.

A doua zi, într-o vineri, Maria simți o vagă bucurie la gândul că furtuna stricase vremea. Își petrecu ziua în capot, citind, cântând la pian, lenevind, încercând să-și amintească fiecare cuvânt al scrisorii trimise și să-și imagineze reacția micuțului Courrèges. Sâmbătă, după o dimineață apăsătoare, plouă din nou, iar Maria înțelese de unde îi venea bucuria : vremea rea ar fi împiedicat-o să iasă duminică, așa cum intenționase la început. În caz că micul Courrèges ar fi venit totuși la întâlnire, ar fi găsit-o acasă. Se îndepărtă puțin de fereastra prin care privea sfichiuitul ploii pe alee și, cu un glas hotărât, ca pentru un angajament solemn, rosti : „Voi ieși, indiferent ce vreme va fi“.

Unde să iasă ? Dacă François ar fi trăit s-ar fi dus cu el la circ... Câteodată mergea la concerte și ocupa singură o lojă sau, mai degrabă, un benoar¹, dar publicul o recunoștea îndată ; își descifra numele după mișcarea buzelor, binocu-

¹ benoar : lojă situată la nivelul parterului.

rile o ofereau de foarte aproape și fără apărare, privirilor vrăjmașe. O voce rostea : „N-ai ce zice, femeile astea știu să se îmbrace. — Cu bani nu e greu. Și apoi femeile astea nu se gândesc decît la corpul lor.“ Uneori, cîte un prieten de-al lui Larousselle părăsea loja „clubului“ și venea s-o salute ; pe jumătate întors spre sală, rîdea zgomotos, mîndru că vorbește în public cu Maria Cross.

Dar în ziua în care, la music-hall, niște femei o insultaseră, în afara concertului de la biserica Sainte Cécile, nu se mai dusese nicăieri, chiar cînd trăia François. Metresele acelor domni o urau din pricină că nu le acceptase prietenia. Una singură, dar pentru scurt timp, găsise înțelegere în ochii ei, această Gaby Dubois care i se păruse un „suflet ales“, din cîteva fraze schimbate într-o seară la *Lion rouge* unde Larousselle o tîrîse după el. Șampania avea un mare rol în efervescența spirituală a lui Gaby. Timp de două săptămîni, cele două femei se văzuseră zilnic. Cu o furie rece, Maria Cross se străduise zadarnic să rupă lanțurile dintre prietena ei și ceilalți oameni. Scurt timp după cearta lor, cînd nemaiputînd suporta plictisul, nimerise la *Apollo*, singură ca de obicei, și atrăgînd privirile întregii săli, auzise din rîndul fotoliilor apropiate rîsul ascuțit al lui Gaby, apoi alte rîsete și frînturi de insulte rostite cu jumătate de glas : „Tîrfa asta care face pe împărăteasa... această... care se culcă în numele virtuții...“ Maria avusese impresia că nu mai zărește nici un profil în sală ; nimic în afara fețelor de fiară îndreptate spre ea. După ce luminile teatrului se stinseră în sfîrșit, și cînd toate privirile erau ațintite asupra unei dansatoare goale, izbutise să fugă.

Din clipa aceea n-a mai vrut să iasă nicio dată fără François. La un an de la moartea lui, tot el izbutise s-o scoată din casă — lespedeaua aceea de mărimea unui trup de copil pe care, ca s-o găsești, trebuia să parcurgi alea cimiti-

rului cu inscripția : *trupuri mari*. Dar în drumul care o ducea către micuțul mort, i-a fost dat să întâlnească copilul acesta viu.

Duminică dimineața bătea un vînt puternic — nu dintre acelea care abia leagănă vîrfurile copacilor, ci unul semănînd cu vînturile năvalnice ale sudului și ale mării, și care, într-un efort uriaș, trag după ele o întregă fîșie de cer neguros. Cîrîpitul unui pițigoj o făcu pe Maria să simtă tăcerea miilor de păsări. Cu atît mai rău, va rămîne în casă. Micul Courrèges primise scrisoarea ; îi cunoștea destul de bine timiditatea ca să fie sigură că o va asculta. Chiar dacă nu i-ar fi scris nimic, el tot n-ar fi îndrăznit să treacă pragul porții. Iar ea surîdea pentru că și-l amintea frămîntînd cu călcîiul nisipul aleii și repetînd cu un aer încăpățînat : „Dar grădinarul ?” În timpul dejunului solitar, ascultase furtuna care se apropia. Căii înaripați ai vîntului alergau furioși, și după ce-și împlineau misiunea sforăiau, scuturîndu-și coamele în rămuriș. Cu siguranță că aduseseră deasupra fluviului, din largul Atlanticului zbuciumat, pescăruși grijulii și goelanzi rotitori ; ai fi zis că suflarea lor imprima norilor aduși pînă deasupra periferiei culoarea plumburie a algelor, împrôșcînd frunzele cu o spumă amăruie. Aplecîndu-se spre grădină, Maria simți pe buze un gust sărat. Nu, n-o să vină. Chiar de nu i-ar fi scris, cum să iasă pe o vreme ca asta ? Ar fi trăit cu spaima că n-o să vină. Ah ! mai bine că are liniștea, certitudinea că n-o să vină. Totuși, dacă nu simțea nimic care să semene cu așteptarea, de ce deschidea bufetul din sufragerie să vadă dacă mai era vin de Porto ? Ploaia se auzi în sfîrșit, pîrîind compactă, străpunsă de soare. Maria deschise o carte, citi fără să înțelegă ; răbdătoare, reluă lectura ; în zadar. Se așeză la pian, dar nu cîntă atît de tare încît să nu audă ușa de la intrare. Avu vreme să-si spună ca să nu leșine : „este vîntul,

trebuie să fie vîntul“. Şi repetă „este vîntul,“ în ciuda zgomotului paşilor şovăitori din sufragerie. Nu avu puterea să se ridice ; el intrase în cameră ; nu ştia ce să facă cu pălăria udă de ploaie. N-avea curajul să înainteze, iar ea n-avea curajul să-l cheme, asurzită de tumultul pasiunii care rupsese digurile şi care se năpustea ca turbat să-şi ia răsplata, învăluind-o într-o clipită, paralizîndu-i trupul şi sufletul, punînd din nou stăpînire pe ea. Şi, totuşi, iat-o rostind cu un aer sever vorbe obişnuite :

— N-ai primit scrisoarea mea ?

El rămase descumpănit. („Vrea să te prindă în plasă“, îl prevenise Papillon. „N-o lăsa să tragă iţele ; du-te cu mîinile în buzunare...“) Dar văzînd chipul care i se păru plin de mînie, Raymond coborî ochii, ca un copil pedepsit. Iar Maria, înfiorată, de parcă ar fi reţinut între pereţii salonului încărcat de stofe un căprior înspăimîntat, nu îndrăzni să facă nici un gest. Venise, deşi încercase imposibilul ca să-l îndepărteze ; nici o remuşcare nu-i mai otrăvea deci fericirea, căreia i se dăruia cu totul. Destinului, care cu forţa îi aruncase băiatul în braţe, îi răspunse că va fi demnă de acest dar. Pentru ce se temuse ? Iată că nu mai simţea decît o dragoste curată, şi dovadă erau lacrimile înăbuşite la gîndul că în cîţiva ani François ar fi fost un băiat la fel de mare ca el... Nu ştia că strîmbătura prin care încerca să-şi reţină plînsul era interpretată de Raymond ca un semn de nemulţumire, sau poate de mînie.

— La urma urmei, de ce nu ? Ai făcut bine că ai venit ! Pune-ţi pălăria pe scaun. Nu-i nimic dacă-i udă ; catifeaua asta de Genova a mai văzut şi altele... Puţin Porto ? Da ? Nu ? Ba da !

Şi, în timp ce el ridica paharul :

— Ce m-o fi apucat să-ţi trimit scrisoarea aceea ? Nici eu nu ştiu... Femeile au toane... dealtfel eram sigură că, oricum, tot ai să vii.

Raymond își șterse buzele cu dosul palmei.

— Totuși eram gata să nu vin. Îmi ziceam : va fi plecată...
îi voi părea un prost...

— Nu ies deloc, de când cu doliul... Nu ți-am vorbit niciodată despre băiețelul meu, François ?

François venea în vârful picioarelor, de parc-ar fi fost viu. Poate că mama sa l-ar fi reținut, tot așa, cu intenția de a pune capăt unei discuții primejdioase.

Fraza aceasta, Raymond o crezu un șiretlic pentru a-l ține la distanță ; Maria însă nu se gândea decât cum să-l liniștească și, departe de a se teme de el, credea că lui îi era frică de ea. Dealtfel, apariția copilului mort era un lucru la care nu se gândise : băiețelul venise ca toți cei care, auzind vocea mamei în salon, intra fără să bată. Din moment ce copilul stătea între ei, însemna că totul era cât se poate de nevinovat. De ce erai îngrijorată, biată femeie ? Iată François stă în picioare rezemat de fotoliul tău ; zîmbește, nu roșește.

— Trebuie să fi trecut mai mult de un an de când a murit, nu ? Mi-aduc aminte perfect ziua înmormântării... mama i-a făcut tatii o scenă...

El se opri, ar fi vrut să-și ia vorba înapoi.

— Cum o scenă ? Ah ! Da... înțeleg, nici atunci nu le era milă de mine...

Ridicându-se, Maria luă un album, îl așează pe genunchii lui Raymond :

— Vreau să-ți arăt fotografiile. Doar tatăl tău le cunoaște... Aici e la o lună, în brațele soțului meu ; la vârsta asta, chipul lui nu spune nimic decât mamei. Uite-l la doi ani : râde ; în brațe ține o minge. Aici, vezi, eram la Salies : începuse să slăbească ; am fost nevoită să apelez la micul meu capital pentru a-mi plăti șederea acolo, dar am găsit un doctor de-o milostenie, de-o bunătate... Se numește Casamajor... E cel care ține măgarul de frâu...

Aplecată spre Raymond, ca să întoarcă paginile, se bucura cu naivitate de dogoarea inimii lui ; o încălzea jarul ațîțat de răsufierea ei. Nu vedea chipul mînios al băiatului care, înțepenit, cu genunchii apăsăți de album, gîfîia, tremura din pricina furiei stăpînite.

— Iată-l la șase ani și jumătate, cu două luni înainte de a muri. Se întremase, nu-i așa ? M-am întrebat mereu dacă nu cumva l-am forțat să lucreze prea mult. Tatăl dumitale mă asigură că nu. La șase ani citea tot ce îi cădea în mîină, chiar ceea ce nu putea înțelege. Trăind mereu în preajma unei persoane în vîrstă...

Insista : „Era tovarășul meu, prietenul meu...” Nu vedea nici o deosebire între ceea ce reprezenta François în acea clipă pentru ea și ceea ce sperase să devină.

— Începuse să pună întrebări. Cîte nopți n-am petrecut cu spaima în suflet, gîndindu-mă că într-o zi ar fi trebuit să-i explic... Iar dacă există vreun gînd care mă ajută să trăiesc astăzi, este că a murit fără să știe... că n-a știut... că nu va ști niciodată...

Își îndreptă trupul, brațele îi atîrnau ; Raymond nu îndrăznea să ridice ochii, dar îi simțea zbuciumul. Deși emoționat, nu credea în durerea ei și, mai tîrziu, pe drum, avea să gîndească : „Începe să se identifice cu rolul pe care-l joacă... ce bine știe să se prefacă... Dar lacrimile ?” Îl nedumerea imaginea ce și-o făcuse despre ea ; adolescentul păstra despre „femeile ușoare” o reprezentare teologică, aiđoma celei pe care i-o făuriseră profesorii, cu toate că se crezuse ferit de influența lor.

Farmecul Mariei Cross îl împrejmuia ca o oștire rînduită pentru atac ; inelele Dalilei și ale lui Judith îi zornăiau la glezne : o credea în stare de toate prefăcătoriile, de toate viclesugurile femeii de ale cărei priviri sfînții se fereau ca de moarte.

Maria Cross îi spusese : „întoarce-te cînd vrei, sînt întotdeauna acasă”. Cu ochii în lacrimi, împăcată, îl condusesese pînă

la poartă fără să-i fixeze altă întâlnire. Rămasă singură, se așeză lângă pătuțul lui François. Își așeză acolo durerea ca pe un copil adormit în brațe. Simți o pace care nu era, poate, decît o dezamăgire. Nu bănuia că nu va fi totdeauna ajutată ; nu, morții nu-i sprijină pe cei vii ; degeaba îi chemăm pe marginea prăpastiei ; tăcerea lor, absența lor seamănă cu o complicitate.

IX

AR FI FOST MAI BINE PENTRU MARIA

Cross dacă prima vizită a lui Raymond nu i-ar fi lăsat un sentiment de pace, de nevinovăție. Era încântată că totul se petrecuse așa de simplu : „Îmi făceam tot felul de griji...” își zicea ea. Credea că simte o ușurare, dar suferea din pricină că îl lăsase pe Raymond să plece fără să-i fi dat o nouă întâlnire. Nu lipsea însă niciodată la orele când el ar fi putut veni. Jocul nefericit al pasiunii este atât de simplu încât un adolescent îl deprinde de la prima încercare : Raymond nu avusese nevoie de nici un sfat pentru a se hotărî „s-o lase să fiarbă în zeama ei”.

După patru zile de așteptare, începu să-și facă reproșuri : „Nu i-am vorbit decât despre mine, despre François ; l-am întristat... ce interes putea să-i trezească albumul acela ? Ar fi

trebuit să-l întreb despre viața lui, să-i câștig încrederea... S-a plictisit ; m-a luat drept o pisăloagă... Și dacă nu se mai întoarce ?“

Dacă nu se mai întoarce ! Neliniștea se transformă în spaimă : „...Bineînțeles ! Aștept degeaba ! Nu mai vine, ar fi o prostie... la vârsta lui nu ierți niciodată oamenii plicticoși... Ei bine, da, e o poveste încheiată.“ Certitudine evidentă, de nesuportat ! Nu va mai veni niciodată ! Maria Cross astupa ultima fântână a pustiului inimii ei. Nisip și iar nisip. Ce poate fi mai primejdios, în dragoste, decât fuga unuia dintre parteneri ? Prezența este cel mai adesea un obstacol : în Raymond Courrèges, Maria Cross vedea în primul rînd adolescentul ; a-i tulbura inima ar fi fost o mîrșăvie ; își amintea de tatăl său ; aburul copilăriei de pe chip îi evoca fiul mort ; nici în gînd nu se apropia de trupul tînar decît cu o arzătoare pudoare. Acum însă, cînd el plecase și cînd era sigură că n-o să-l mai vadă niciodată, de ce s-ar mai teme de valul care o tulbura, de vîltoarea obscură ? Dacă fructul trebuia îndepărtat de setea ei, de ce nu și-ar imagina savoarea neștiută ? Față de cine greșea ? Ce i-ar fi reproșat piatra pe care era scris numele lui François ? Cine o vedea în casa fără soț, fără copil, fără servitori ? Biete discuții ale doamnei Courrèges cu privire la certurile de la bucătărie ! Ce fericită ar fi fost Maria Cross să aibă o asemenea preocupare ! Unde să se ducă ? Dincolo de grădina ațipită se întindea periferia, apoi orașul de piatră, unde, cînd izbucnea o furtună, erai sigur că vor urma nouă zile înăbușitoare. Pe bolta lividă de deasupra, o fiară cumplită dormita ; da tîrcoale, mîrîia, se pitea. Rătăcind prin grădină sau prin încăperile goale, Maria Cross ceda și ea (cum altfel ar fi ieșit din nefericirea ei ?), ceda puțin cîte puțin tentației unei iubiri fără speranță, din care nu-ți mai rămîne decît fericirea tristă de a te simți tu însuți. Nu se mai

împotriva incendiului, nu mai suferea din pricina lipsei de ocupație, a delăsării ; propria-i flacăra o mistuia ; un demon neștiut-îi șoptea : „Mori, dar scapi de plictiseală“.

Straniu în furtună nu e tumultul, ci tăcerea pe care o impune universului, și toropeala.

Maria privea frunzele nemișcate, pictate parcă, din fața geamurilor. Tristețea apăsătoare a arborilor părea umană ; ai fi zis că și ei cunoșteau toropeala, încremenirea, somnul. Maria atinsese stadiul în care pasiunea devine o prezență ; își zgîndărea rana, îi întreținea focul : dragostea se transformase într-o sufocare, într-o strangulare pe care ar fi putut-o localiza în gât, în piept. O scrisoare a domnului Larousselle o înfioră de scîrbă. Ah ! pînă și apropierea lui... De acum înainte lucrul acesta nu va mai fi posibil. Se înapoia peste cincisprezece zile... exact cît îi trebuia ca să moară. Își hrănea sufletul cu Raymond și cu amintiri care altădată ar fi copleșit-o de rușine : „Priveam bordura de piele a pălăriei în locul în care îi atinge fruntea... încercam să deslușesc mirosul părului lui...“, și cu ce plăcere îi cerceta fața, gâtul, mîinile, singurele dovezi ale realității secrete și pline de încîntare... inimaginabilă odihnă a deznădejdiei. Uneori o străfulgera gîndul că el era viu, că nimic nu era pierdut, că avea să vină, poate. Dar, ca și cum speranța ar fi înspăimîntat-o, cădea repede în starea de renunțare totală, pacea femeii care nu mai așteaptă nimic. Cu o plăcere cumplită, lărga prăpastia dintre ea și cel pe care se încăpățîna să și-l imagineze pur : copilul inaccesibil strălucea la fel de departe de dragostea ei ca și constelația Orion. „Eu, o femeie de pe acum trecută, pierdută, iar el, încă scăldat în aburul copilăriei ; puritatea lui este ca un cer către care chiar dorul renunță să-și croiască drum“. În toate aceste zile, vîntul de vest și cel de sud tîrîseră după ele nori grei, cohorte bubuitoare care, gata să trosnească sau brusc șovăitoare, dădeau tîr-

coale culmilor vrăjite, apoi dispăreau, lăsînd în urmă răcoarea pe care o simți cînd plouă undeva.

În noaptea de vineri spre sîmbătă, ploaia își curmase în sfîrșit șopotul. Mulțumită somniferului, Maria respirase liniștită aerul înmiresmat al grădinii, care, traversînd perdelele, ajungea pînă la patul ei răvășit — apoi adormise.

Sub soarele dimineții, cu trupul destins, se miră că fusese în stare de atîta suferință. Ce-o apucase ? De ce luase totul în tragic ? Băiatul trăia, nu aștepta decît un semn. După criză, Maria se regăsea lucidă, echilibrată, decepționată poate : „Va să zică n-a fost decît asta ?... Dar el va veni, gîndea ea, și, pentru mai multă siguranță, am să-i scriu. Îl voi vedea. „Trebuia cu orice preț să-și confrunte durerea cu obiectul ei. Chemă amintirea copilului bun și nevinovat, se miră că nu se mai înfioară la gîndul că-și rezemase capul de genunchii ei. „Îi voi scrie doctorului că i-am cunoscut fiul (știa că n-o să-i scrie). Și de ce nu ? Greșim cu ceva ?“ După-amiază ieși în grădina plină de bălți ; într-adevăr, era liniștită, prea liniștită, într-atît încît o cuprinse o teamă surdă ; cu cît suferea mai puțin, cu atît se simțea mai pierdută. Micșorată, iubirea nu-i mai ascundea vidul. Regreta că înconjurul grădinii nu durase decît cinci minute și străbătu încă o dată aceleași alei ; apoi grăbi pasul, deoarece iarba îi uda picioarele. Își va pune papucii, se va întinde, va fuma, va citi... dar ce ? N-avea nimic interesant. Ajunse în fața casei. Înălță ochii spre ferestre, și, în spatele geamului din salon, îl zări pe Raymond.

Tînărul își lipise fața de geam și se distra turtindu-și nasul. Tulburarea din sufletul ei, însemna, oare, bucurie ? Urcă treptele peronului încercînd să deslușească urma pașilor de mai nainte ; împinse ușa și căută pe clanță amprenta mîinii care o apăsase. Străbătu sufrageria cu mersul încetinit ; luă o înfățișare gravă.

Nenorocul lui Raymond a fost că venise după zilele în care Maria Cross visase și suferise atât de mult cu gândul la el. La prima privire se simți stingherită, observând că nu putea umple golul ivit între frământarea aceasta nemărginită și ființa care i-o pricinuisese. Nu-și dădu seama că e decepționată ; totuși era, căci îl întreabă :

— Vii de la frizer ?

Nu-l văzuse niciodată așa, cu părul foarte scurt, lucios... Atinse cu degetul semnul abia perceptibil al unei lovituri, deasupra tâmpiei.

— E de la o căzătură din leagăn, aveam opt ani.

Îl cerceta, încerca să măsoare diferența dintre dorința, durerea, renunțarea ei, și băiatul vînjos și deșirat totodată, cățelandrul acesta. Din miile de sentimente care o tulburaseră, tot ce mai putea fi salvat se adunase, de bine de rău, în jurul feței lui încordate. Dar nu mai recunoștea o anumită expresie a ochilor și a frunții, furia fricosului decis să învingă, a lașului hotărât să acționeze. Totuși, niciodată nu i se păruse atât de copilăros, și repeta cu tandră autoritate cuvinte pe care odinioară i le adresa lui François :

— Ți-e sete ? O să-ți dau un sirop de coacăze, dar cînd n-o să mai fii transpirat.

Îi arată un fotoliu, dar el se așează pe șezlongul pe care mai înainte stătuse ea, asigurînd-o că nu-i era sete.

— În orice caz nu mi-e sete de sirop.

Ea își potrivește rochia peste picioarele ușor descoperite — gest care-i atrase următorul elogiu :

— Ce păcat !

Atunci, schimbîndu-și poziția, se așează alături ; el o întreabă de ce se ridicase.

— Doar nu vă e frică de mine, nu ? Frază care-i dezvăluie Mariei Cross că într-adevăr îi era frică : dar de ce ? Era doar Raymond Courrèges, micul Courrèges, fiul doctorului.

— Ce mai face tatăl dumitale ?

El dădu din umeri, împinse buza de jos înainte. Ea îi oferi o țigară, dar el o refuză. Își aprinse una și, sprijinindu-și coatele pe genunchi, rosti :

— Da. Mi-ai spus că nu ești prea intim cu tatăl dumitale ; așa se întâmplă : părinții și copiii... Când François venea și se ghemuia lângă genunchii mei, îmi spuneam : profită cât poți, n-o să dureze mereu.

Maria Cross interpretase greșit gesturile lui Raymond care, în clipa aceea, vroia să alunge amintirea tatălui — nu pentru că nu-l interesa, dimpotrivă, pentru că îl mai obseda încă, o întâmplare din ajun.

...După masa de seară Raymond ieșise să se plimbe pe alea viilor unde își fuma singur țigara. Doctorul îl ajunsese din urmă și mergea tăcut lângă el, ca un om care se abține să vorbească. „Ce vrea de la mine ?“ se întrebă Raymond cufundat în cruda plăcere de a nu vorbi — plăcerea din zorii zilelor de toamnă, în cupeul cu geamuri șiroinde. Ba chiar grăbise pasul cu răutate, pentru că observase că tatăl nu putea merge în ritm cu el și rămăsese puțin în urmă. La un moment dat, nemaiauzindu-l respirând, se întorsese ; silueta întunecată a doctorului se contura neclintită în mijlocul aleii. Își apăsă pieptul cu mâinile, se clătina de parcă ar fi fost beat ; înaintase câțiva pași, se lăsase cu toată greutatea între doi butuci. Raymond alergă spre el, căzând în genunchi ; capul tatălui i se prăbuși pe umăr, iar el văzu de foarte aproape chipul cu ochii închiși, cu obrazii de culoarea miezului de pîne frământată : „Ce-i cu dumneata, tată, ce-i cu dumneata, tăticule ?“ Glasul rugător și poruncitor totodată trezi bolnavul de parcă ar fi posedat vreo virtute. Gîfîind slab, cu privirea rătăcită, tatăl încercă să-i surîdă... „Nu-i nimic, n-o să fie nimic...“ și privea fericit fața îngrijorată a fiului ; asculta aceeași voce blîndă din vremurile cînd Raymond avea opt ani : „Sprijină-ți capul. N-ai o batistă curată ? A mea e murdară.“ Cu

gesturi delicate Raymond ștergea fața care prindea viață. Cu ochii deschiși, tatăl privea pletele adolescentului pe care vîntul le răsfirea ușor, apoi via deasă și, dincolo de ea, un cer de pucioasă, pe bolta căruia ai fi zis că se goleau cotiugi nevăzute. Sprijinit de brațul fiului său, doctorul se întorcea spre casă ; ploaia caldă se spărga pe umerii și pe obraji lor — dar nu puteau merge mai repede. Îi spuse lui Raymond : „E o falsă anghină pectorală, la fel de dureroasă ca cea adevărată... Am făcut o intoxicație ; trebuie să stai patruzeci și opt de ore în pat, cu o dietă hidrică... Mai ales, nici o vorbă bunicii și mamei tale...” Și, cum Raymond îl întrerupsese neliniștit : „Sper că nu mă amăgești, nu ? ești sigur că nu-i nimic ? Jură-mi că nu este nimic”, el îi răspunse cu glas scăzut : „Ți-ar părea rău dacă eu...” dar Raymond nu-l lăsă să termine ; își petrecu brațul peste trupul care abia respira și un strigăt îi scăpă : „Ce prost ești !” Doctorul avea să-și amintească mai tîrziu de această scumpă neobrazare, în zilele negre cînd copilul va fi devenit un străin, un adversar — o inimă surdă care nu mai răspunde. Intraseră amîndoi în salon, fără ca tatăl să aibă curajul să-și sărute fiul.

— N-ai vrea să vorbim despre altceva ? N-am venit aici să discutăm despre tata ! Înțelegi ? Avem lucruri mai bune de făcut... nu ?

Raymond întinse o labă mare și stîngace, pe care ea o prinse din zbor ; o reținu cu blîndețe.

— N-ai dreptate, Raymond, nu-l cunoști pentru că trăiți prea aproape unul de celălalt. Oamenii cei mai apropiați ne par cei mai străini... Uneori nu vedem nici măcar lucrurile care ne înconjoară. Iată, în familia mea, am fost considerată întotdeauna urîță pentru că, pe cînd eram mică, mă uitam puțin cruciș. La liceu, spre marea mea uimire, colegele mi-au spus că sînt drăguță.

— Așa, povestește-mi întîmplări de la liceul de fete.

Ideea fixă îi slujea chipul. Maria nu îndrăznea să dea drumul mîinii mari care începuse să transpire ; simțea un fel de greață. Era totuși aceeași mîna a cărei atingere, zece minute mai înainte, o făcuse să pălească. Mîna pe care, altădată, era de ajuns s-o atingă ca să închidă ochii ; mîna aceasta era acum moale și umedă.

— Ba da ! Vreau să te învăț să-ți cunoști tatăl : sînt încăpățînată !

Raymond o întrerupse spunînd că și el era încăpățînat :

— Așa că, iată, mi-am jurat ca astăzi să nu mă mai las dus de nas.

Vorbea pierdut, se bîlbîia ; ea luă un aer distrat. Se depărtă însă de el ; apoi se ridică și deschise fereastra :

— Nici n-ai zice c-a plouat. Ce năbușeală ! Dealtfel bubuie iar... Doar dacă n-o fi tunul de la Saint-Médard.

Îi arată forma mișcătoare a unui nor stufos, întunecat, cu margini însoarite, plutind deasupra frunzișului. El însă îi încheștă cu amîndouă mîinile antebrațul și o împinse spre șezlong. Ea se sili să rîdă : „Dă-mi drumul, ce te-a apucat ?” Și cu cît se zbătea, cu atît rîdea mai tare ca pentru a-i da să înțeleagă că lupta lor nu era decît un joc și că ea așa o și considera. „Copil rău ce ești, dă-mi drumul...” Rîsul ei se transformă într-o strîmbătură ; împiedicîndu-se de divan, văzu o frunte îngustă, plină de broboane, nasul presărat cu puncte negre, simți o respirație acră. Dar puiul de căprioară vroia să-i apuce încheieturile cu o singură mîna iar cu cealaltă s-o dezbrace ; dintr-o smucitură, Maria se eliberă. Acum, între ei se aflau șezlongul, masa, fotoliul. Ea gîfîia slab, se silea să rîdă :

— Ei, puștiule, nu cumva crezi că poți avea o femeie cu forța ?

El nu rîdea, tînăr mascul umilit, furios de nereușită, rănit în punctul cel mai sensibil al orgoliului ațîțat și sîngerînd. Toată viața îl va urmări această clipă în care o femeie îl considerase nu numai respingător (ceea ce n-ar fi fost nimic) dar

și caraghios. Atâtea victorii viitoare, toate victimele sale, supuse și nenorocite, nu-i vor alina niciodată arsura primei umilințe. Mult timp după aceea, era de ajuns să-și amintească de ea pentru a-și mușca buzele, pentru a rupe cu dinții, noaptea, perna de sub cap... Raymond Courrèges își reținu lacrimile de furie — departe de a-și imagina că zîmbetul Mariei nu fusese decît un truc, că nu vroise să jignească băiatul sperios, ci să-și ascundă tulburarea, prăbușirea sufletească. Ah ! Mai întîi să plece, să rămîna singură !

Înainte Raymond se mira că o simte atît de aproape pe faimoasa Maria Cross ; își spunea : „femeia asta micuță și modestă este totuși Maria Cross“. Nu era nevoie decît să întindă mîna : ar fi găsit-o lîngă el, supusă și blîndă ; ar fi putut-o lua în brațe, ar fi lăsat-o, ar fi ridicat-o ; dar iată că, brusc, gestul brațelor lui întinse fusese de ajuns pentru a o îndepărta în mod cu totul neașteptat. Ah ! Ea era încă în fața lui ; dar știa dintr-un instinct sigur că din clipa aceea n-o s-o mai poată atinge, la fel ca pe o stea. Abia atunci văzu cît e de frumoasă. Preocupat să știe cum să culeagă și să mănînce fructul, fără să se îndoiască o clipă că îi era predestinat, uitase s-o privească. „Doar asta-ți mai rămîne acum : s-o devorezi cu ochii“.

Ea insista cu blîndețe, de teamă să nu-l irite, dar cu o crudă încăpățînire : „Am nevoie să fiu singură, Raymond, înțelege, trebuie să mă lași singură...“ Doctorul suferise simțind că Maria nu-i dorise prezența ; Raymond însă încerca o durere și mai cumplită. Dorința de a ne părăsi, pe care ființa iubită nu și-o mai ascunde, pe care n-o mai poate ascunde ! Ne alungă, se leapădă de noi, absența noastră îi este necesară ca să trăiască ; arde de nerăbdare să ne rostogolească în prăpastia uitării : „Grăbește-te să ieși din viața mea...“ Nu ne îmbrîncește pentru că se teme că ne împotrivim. Maria Cross îi întinde lui Raymond pălăria, împinge ușa, se ferește din calea lui ; iar el nu mai dorește decît să dispară îngînînd scuze pros-

tești, copleșit de rușine, redevenit adolescentul îngrozit de propria-i persoană. Dar, odată ajuns în stradă, și după ce poarta se închise în urma lui, găsi cuvintele pe care ar fi trebuit să i le arunce în față acestei prostituate... Prea târziu ! Și gândul că plecase „fără s-o fi pus la punct“ l-a torturat ani de zile.

În timp ce, pe drum, inima lui se descărca de toate insultele cu care nu o putuse umili pe Maria Cross, tânăra femeie, după ce închise ușa, apoi fereastra, se întinse pe pat. Dincolo de arbori, o pasăre lansa din când în când un apel întrerupt, ca vorba nedeslușită a unui om adormit. Periferia vuia de larma tramvaielor și a sirenelor ; cîntecele bețivilor de sîmbătă seară răsunau pe străzi. Totuși Maria Cross se sufoca de liniște — o liniște care nu venea din afară, ci izvora din străfundul proprii ființe, se aduna în odaia pustie, invada casa, grădina, orașul, lumea. Iar în centrul acestei liniști înăbușitoare trăia ea, privind cum îi arde în suflet flacăra brusc văduvită de orice hrană, dar care, totuși, era de nestins. Cu ce se alimenta focul acesta ? Își aminti că uneori, seara târziu, în singurătatea odăii, vedea țîșnind din rămășițele negre ale vetrei pe care le credea stinse, o ultimă flăcăruie. Căută chipul drag al copilului din tramvaiul de ora șase și nu-l mai găsi. Nu mai rămăsese din el decît un ștregar zbîrlit, cumplit de timid și care încerca să-și dea curaj ; imagine diferită de a adevăratului Raymond Courrèges, ca și de aceea pe care dragostea ei o înfrumusețase. Se înverșuna împotriva tînarului pe care îl transfigurase, îl divinizase : „Va să zică băiatul ăsta murdar este ființa pentru care am fost, rînd pe rînd, nenorocită și fericită...” Nu știa că privirea ei fusese de ajuns pentru ca băiatul, neformat încă, să devină bărbatul căruia, mai târziu, multe altele aveau să-i cunoască șiretlicurile, să-i îngăduie mîngîierile, loviturile. Dacă îl crease iubindu-l, își încheia opera disprețuindu-l : arun-

case în lume un băiat care va rămîne cu ideea fixă de a-și dovedi că este irezistibil, cu toate că una ca Maria Cross îi rezistase. De aci înainte, în toate legăturile lui viitoare se va strecura o dușmănie surdă, plăcerea de a răni, de a sili ciuta să-i implore mila ; lacrimile Mariei Cross vor fi acelea pe care toată viața le va face să curgă pe chipurile necunoscute. Neîndoios, instinctul de vînător îl avea în sînge, dar dacă n-ar fi existat Maria, dragostea l-ar mai fi îmblînzit.

„Pentru golanul ăsta... Mi-e greață !” Și totuși, în inima ei lipsită de orice speranță, flacăra continua să ardă. Nimeni pe lume n-avea să se mai bucure de această lumină, de această dogoare. Unde să se ducă ? La Chartreuse unde se afla trupul lui François ? Nu, nu, recunoaște că mormîntul era doar un pretext. Fidelitatea cu care-și vizita copilul la cimitir se explica numai prin întoarcerile, atît de plăcute, alături de alt copil, viu. Ipocrita ! N-avea ce face, n-avea ce vorbi unui mormînt ; se izbea de el, de fiecare dată, ca de o poartă fără încuietore dar pentru totdeauna închisă. Ca și cînd ar fi îngenucheat în praful de pe drum... Micul meu François, pumn de cenușă, tu care erai numai rîsete și lacrimi... Pe cine să mai dorească ? Pe doctor ?... pisălogul ăsta ? nu, nu e pisălog... Dar la ce bun efortul spre perfecțiune, dacă ne este scris să nu facem nimic care să nu dea de bănuît, în ciuda bunelor intenții ? Doar răul din ea știuse să profite de idealurile din care își făcuse o glorie în a le îndeplini.

Nu mai dorește prezența nimănui și nici să se afle în altă parte decît în salonul cu perdelele ciuruite. La Saint-Clair, poate ? Copilăria ei, la Saint-Clair... Își amintește parcul în care se strecura după plecarea familiei aceleia de clerici, ostilă mamei sale. Părea că însăși natura le așteptase dispariția, după vacanța de Paște, pentru a-și desface veșmîntul bogat de frunze. Ferigile se înălțau, se îndeseau, loveau cu valul lor verde-spumos crengile joase ale stejarilor, doar pinii își unduiau crestele cenușii pe care le-ai fi crezut nepăsătoare față de primăvară.

pînă în clipa cînd, într-o bună dimineată, își smulgeau și ei din trunchiuri un nor de polen : sulful uriaș al dragostei lor. Iar, la întorsura unei alei, Maria regăsea o păpușă ruptă, o batistă agățată de o drobiță. Acum, însă, înstrăinată de locurile acelea, nimeni n-ar mai fi întîmpinat-o, în afara nisipului în care se trîntise cu fața în jos...

Justine o anunță că masa de seară era gata ; își aranjă părul, se așază în fața supei aburinde. Cum nu vroia ca servitoarea și bărbatul ei să piardă filmul, o jumătate de oră mai târziu, se trezi din nou singură în fața ferestrei din salon. Teiul nu mirosea încă ; rododendronii erau scăldați în întuneric. De teama neantului, vroind să-și reia suflul, Maria căuta o epavă de care să se agățe : „Am cedat, se gîndea ea, nevoii de apărare pe care aproape toate o avem în fața chipului omenesc urîțit de foame, de instincte. Bruta aceasta, o crezi străină de băiatul adorat ; în fond e același, dar cu alt chip. Așa cum femeile gravide poartă pe față masca sarcinii, bărbații cuprinși de nevoia dragostei au și ei imprimată pe chip expresia, adesea hidoasă și întotdeauna înfricoșătoare, a bestiei carc-i frămîntă. Galateea alungă ființa de care i-e groază, dar care e totuna cu cea pe care o cheamă... Visam un lung drum de mîngîieri, străbătut pe nesimțite ; am fi trecut din regiunile temperate în cele moleșitoare ; dar puiul de țap n-a mai făcut popasuri... Ce mult mi-ar fi plăcut să mă las în voia furiei lui neîndemînatice ! În răscolirea trupului aș fi găsit mult visată liniște, poate mai mult decît liniștea... Poate că nu există prăpastie între ființe pe care dezmierdările să n-o acopere... Ce fel de dezmierdări ?” Își aminti : se cutremură de dezgust ; mii de imagini o asaltară ; îl văzu pe Larousselle îndepărtîndu-se cu sîngele în obraz, bombănind : „Ce-ți lipsește ? Ești ca de lemn...”

~

Într-adevăr, ce-i lipsea ? Rătăcea prin odaia pustie, privea pe fereastră ; visa nici ea nu știa la ce fel de liniște, în care

dragostea să n-aibă nevoie de cuvinte ; iubitul ar fi auzit-o, i-ar fi ghicit dorința înainte chiar de a fi înmugurit. Orice mângâiere presupune o distanță între două ființe. Dar ei ar fi fost atât de cufundați unul într-altul, încât îmbrățișarea n-ar mai fi fost necesară, scurtă îmbrățișare pe care rușinea o desface... Rușinea ? I se păru că aude râsul de fetiță al acelei Gaby Dubois și cuvintele pe care i le strigase într-o zi : „Ba nu, ba nu, așa crezi tu ! Dimpotrivă, ăsta este singurul lucru bun, singurul lucru care nu te decepționează... În afurisita mea de viață, doar în dragoste am găsit alinare...” De unde ne vine dezgustul ? Are el vreun sens ? Este cumva expresia unei anume voințe ? Pe Maria o asaltau mii de gânduri confuze : apăreau și dispăreau ca stelele căzătoare și meteoriții pierduți în azurul pustiu de deasupra capului ei.

Legea mea, gîndea Maria, nu este oare a tuturor oamenilor ? Fără bărbat, fără copii, fără prieteni ; într-adevăr nu poate fi om mai singur pe lume ; dar ce este această singurătate față de cealaltă însingurare pe care nu ți-o alungă nici cea mai iubitoare familie — pustietatea pe care o simțim cînd descoperim în noi semnele unei specii ciudate, ale unei rase aproape dispărute și căreia îi ghicim instinctele, nevoile, scopurile misterioase ? Ah ! De nu s-ar mai obosi cu astfel de investigații ! Dacă cerul era încă luminat de ziua pe ducă și de răsăritul lunii, întunericul coborîse peste frunzișul nemișcat. Cu trupul aplecat spre noapte, atras, aspirat parcă de tristețea vegetală, Maria Cross ceda mai puțin dorinței de a sorbi din fluviul aerului stăvilit de ramuri, cît mai ales tentației de a se pierde în el, de a se dizolva — pentru ca, în sfîrșit, pustiuul sufletului ei să se contopească cu cel al spațiului — pentru ca liniștea ei să fie una cu a sferelor.

X

DUPĂ CE, PE DRUM, SE ELIBERĂ DE toate insultele pe care era furios că nu i le aruncase Marici Cross, Raymond Courrèges simți nevoia să o mai insulte o dată, și abia intrat în casă, dori să-și vadă tatăl. Așa cum îl prevenise, doctorul se hotărîse să stea în pat timp de patruzeci și opt de ore, fără să mănînce sau să bea nimic afară de apă, spre nemăsurata bucurie a mamei și nevestei sale. Falsa anghină pectorală nu l-ar fi determinat să ia această hotărîre dacă n-ar fi existat și curiozitatea de a studia, pe propria-i piele, efectele tratamentului. Robinson sosise încă din ajun : „Aș fi preferat să vie Dulac, zicea doamna Courrèges, dar, mă rog, Robinson este oricum medic, știe să consulte“.

Robinson se strecura de-a lungul pereților, urca tiptil scările, mereu cu spaima de a nu se întîlni nas în nas cu Made-

leine, deși ei nu fuseseră niciodată logodiți. Cu ochii închiși, cu capul limpede, extrem de lucid, cu trupul destins sub cearșafurile ușoare, ferit de lumina zilei, doctorul își urma liniștit făgașul gândurilor ; mintea lui rătăcea pe cărările pierdute, regăsite, încâlcite, ca un câine cutreierînd tufișurile din preajma stăpînului care hoinărește fără să vîneze. Compunea articole pe care nu-i mai rămînea decît să le scrie, răspundea punct cu punct criticilor iscate de ultima sa comunicare la Societatea de biologie. Prezența mamei îi era plăcută, dar și a nevastei ; iar faptul că simțea lucrul acesta îl alina : nemișcat, în sfîrșit, după o urmărire care-l sleise, se lăsa ajuns de Lucie. Admira tactul cu care mama sa căuta să treacă neobservată spre a evita orice conflict. Cele două femei își împărțeau fără ceartă prada, smulsă pentru un timp meseriei, studiului, dragostei neștiute ; iar el nu se zbătea, asculta toate fleacurile pe care i le debitau ; își reducea existența la nivelul preocupărilor lor. Iată-l dorind să știe dacă Julie va pleca într-adevăr sau dacă se putea spera într-o împăcare cu slujnica Madeleinei. Iar cînd, fie mama, fie nevasta îi puneau mîna pe frunte, doctorul își recăpăta siguranța de pe vremea cînd nu era decît un copil bolnav ; se bucura la gîndul că nu va muri singur ; își spunea că moartea ar trebui să fie lucrul cel mai simplu din lume, într-o cameră cu mobilă de mahon obișnuit, în care mama, soția, să se străduiască să ne zîmbească, alungînd gustul clipei din urmă ca pe al oricărui medicament amar. Da, să mori învăluit în plasa minciunii, să știi să te lași înșelat...

Un șuvoi de lumină năpădi camera ; Raymond intră bombănind : „Nu se vede nimic“. Abia se apropie de bărbatul culcat, singurul în ochii căruia o putea înjosi în seara aceea pe Maria Cross, că își simți gura înveninată de toate insultele. Bolnavul îi zise : „sărută-mă“ ; privi cu ardoare chipul fiului care, în ajun, pe aleea viilor, îi ștersese fața. Dar, venit din lumină în semiîntunericul odăii, adolescentul nu desluși trăsăturile tatălui și îl întrebă pe un ton bățos :

— Ți-amintești conversația noastră cu privire la Maria Cross ?

— Da. Și ?

În clipa următoare, Raymond, aplecat spre trupul întins, ca pentru a-l îmbrățișa sau pentru a-i da lovitura de cuțit, văzu doi ochi plini de neliniște sorbindu-i cuvintele. Înțelege că și el suferea : „Știam, își spuse, din seara în care m-a făcut mincinos...” Raymond nu era gelos ; nu putea să-și închipuie că tatăl său ar fi putut iubi vreodată ; nu era gelos, dar îl cuprinsese o stranie dorință să plângă, amestecată cu enervare și ironie ; sărmani obraji cenușii sub barba rărită ! Glasul îndurerat al tatălui implora :

— Ei bine, ce e ? Ce-ai aflat ? Spune repede !

— M-am înșelat, tată ; doar tu o cunoști pe Maria Cross, asta vroiam să-ți spun. Acum odihnește-te. Vai ce palid ești ! Ești sigur că-ți face bine dieta asta ?

Raymond își asculta, uluit, propriile-i vorbe — contrariul celor pe care ar fi vrut să i le arunce. Puse mîna pe fruntea răvășită și tristă — aceeași mîna pe care Maria Cross o îndepărtase puțin mai înainte, dar care doctorului i se păru răcoroasă ; se temea că și-ar putea-o retrage.

— Părerea mea despre Maria Cross este formată de foarte mult timp...

Cum doamna Courrèges tocmai intra în cameră, își duse un deget la buze. Raymond se îndepărtă fără zgomot.

Mama doctorului aduse o lampă cu petrol (vlăguit cum era, lumina electrică i-ar fi rănit privirea) și, așezînd-o pe scrin, coborî abajurul. Flăcăriua slabă, flăcăriua de altădată, aduse cu sine universul misterios al odăilor care nu mai existau și în care lampa mică cu abajur lupta cu semiîntunericul dens, întesat de mobile abia întrezărite. Doctorul o iubea pe Maria, dar acum era desprins de ea : o iubea așa cum trebuie că ne iubesc morții. Prin ea își amintea de toate celelalte iubiri, începînd cu

adolescența... Mergînd pe făgașul acesta, doctorul își dădu seama că an de an îl preocupase, neîncetat, un sentiment asemenea celui din pricina căruia abia încetase să sufere ; putea să urce pînă la capătul drumului monoton, să numere iubirile rămase, aproape toate, la fel de zadarnice... Și totuși, fusese și el tînăr... Așadar, nu doar vîrsta îl despărțea de Maria Cross ; să fi avut douăzeci și cinci de ani, tot nu s-ar fi priceput să străbata pustiul dintre el și această femeie. Își amintește că, abia ieșit din liceu, la vîrsta pe care o avea acum Raymond, se îndrăgostise fără speranță... Era o lege a firii lui să nu poată ajunge la cei pe care-i îndrăgea ; niciodată lucrul acesta nu i se revelase cu mai multă limpezime ca în acele jumătăți de izbîndă cînd, strîngînd la piept ființa dorită, iubirea îi apărea dintr-o dată micșorată, secătuită, total diferită de ceea ce simțise, de suferințele pe care i le pricinuiseră. Nu, nu era nevoie să caute în oglinda sufletului rațiunea singurătății în care îi era dat să moară. Alți oameni, cum fusese tatăl său, cum va fi cu siguranță Raymond, își urmează soarta pînă la bătrînețe, iubesc după cum le e scris ; iar el, chiar și în tinerețe, fusese sclavul acestui destin solitar.

Cele două femei coborîră pentru masa de seară ; el desluși un zgomot din vremea copilăriei : lingurile lovind farfuriile ; dar mai aproape de urechea și de inima lui erau foșnetul frunzelor din beznă, greierii, broasca aceea rîioasă, bucuroasă că plouase. Apoi femeile urcară din nou. Îl întrebă :

— Te simți slăbit ?...

— N-aș putea să mă țin pe picioare.

— Ce foame trebuie să-ți fie...

Slăbiciunea îl făcea să se simtă din nou copil. Cele două femei discutau în șoaptă ; doctorul prindea un nume ; le întrebă :

— Numele ei de domnișoară nu cumva fusese Melichecq ?

— Asculți?... Credeam că dormi... Nu, cumnata ei se numea Melichecq... Numele ei era Martin.

Doctorul ațipi când intrară soții Basque ; nu deschise ochii decât după ce auzi închizându-se ușile odăilor lor. Apoi măicăsa își strânse împletitura, se ridică greoi, îl sărută pe frunte, pe ochi, pe gât și spuse : „N-ai temperatură...” Rămase singur cu doamna Courrèges, care se văita :

— Raymond iar a plecat cu ultimul tramvai spre Bordeaux ; Dumnezeu știe la ce oră s-o întoarce ; astă seară avea o mutră ! O mutră că te speria... După ce și-o cheltui banii pe care-i are cadou de Anul Nou, o să înceapă să ceară alții... Dacă nu cumva i-o fi și cheltuit...

Doctorul spuse cu jumătate de glas : „Micul nostru Raymond... la nouăsprezece ani a și...” și se înfioră gândindu-se la străzile întunecate și pustii ale orașului Bordeaux. Îi apărură în minte corpul întins al unui marinar de care se împiedicase într-o seară ; avea fața și pieptul mânjite de vin și de sânge. La etaj se auziră pași... un câine lătră furios dinspre dependințe. Doamna Courrèges își încordă auzul :

— Vine cineva... Nu poate fi Raymond, câinele s-ar fi potolit.

Cineva înainta spre casă fără să se ferească ; dimpotrivă, voia să fie văzut. Storurile ușii cu geamlîc se ridicară. Doamna Courrèges se aplecă :

— Cine e ?

— Îl căutăm pe domnul doctor, e ceva urgent.

— Doctorul nu consultă noaptea, știți lucrul ăsta. Mergeți în sat, la doctorul Larue.

Bătrînul care ținea în mînă o lanternă insistă. Doctorul, somnoros, îi strigă nevastei :

— Spune-i că e inutil... De-aia m-am instalat la țară, ca să nu fiu deranjat noaptea...

— Imposibil, domnule ; soțul meu nu dă decât consultații... S-a angajat, dealtfel, față de doctorul Larue...

— Dar, doamnă, e una din pacientele dumnealui, o vecină... Când va afla despre cine e vorba, va veni. E doamna Cross, doamna Maria Cross, care a căzut și s-a lovit la cap.

— Maria Cross? Și de ce mă rog s-ar deranja pentru ea mai mult decât pentru oricare altul?

Doctorul însă, auzind numele, se ridică, o împinse ușor pe nevastă-sa și se aplecă în beznă :

— Dumneata ești, Maraude ? Nu-ți recunoșteam voca... Ce e cu doamna ?

— A căzut, domnule, s-a lovit la cap... Delirează ; îl cheamă pe domnul doctor.

— Așteaptă-mă cinci minute... să mă-mbrac.

Închise fereastra ; își căută hainele.

— Nu cumva vrei să te duci ?

Nu-i răspunse. Se întreba cu jumătate de glas : „Unde-mi sînt ciorapii ?” Nevastă-sa se împotrivi : nu spusese chiar el, cu o clipă mai înainte, că nu se deranjează cu nici un preț, noaptea ? Ce i-a venit așa dintr-o dată ? Abia se ține pe picioare, o să leșine...

— E vorba de o pacientă. Nu înțelegi că e o datorie.

Ea îngăimă batjocoritoare :

— Ba da, înțeleg ; mi-a trebuit mult timp ca să înțeleg.

În clipa aceea doamna Courrèges nu-și bănuia încă soțul și nu vroia decât să-l jignească. Dar el, stăpîn pe sine, convins de renunțarea lui, nu se mai ferea. Vindecat de pasiunea care-l torturase, nimic nu i se părea mai puțin condamabil și mai ușor de mărturisit ca duioasa neliniște din seara aceasta. Nu-și dădea seama că soția nu putea să compare, așa cum făcea el, starea de mai înainte cu starea actuală a dragostei pentru Maria Cross. În urmă cu două luni n-ar fi îndrăznit să-și dezvăluie emoția. Când pasiunea ne mistuie, gesturile noastre, instinctiv, o ascund ; dar după ce am renunțat la bucuria ei, după ce acceptăm foamea și setea eternă, e bine, credem, ca cel puțin să nu ne mai silim să mințim.

— Ba nu, draga mea Lucie, toate astea sînt departe de mine... Toate astea s-au sfîrșit. Da, țin foarte mult la această nefericită, dar lucrul ăsta n-are nimic de-a face...

Se rezemă de pat ; murmură : „Ai dreptate, sînt nemîncat“. Îi ceru nevestei să-i facă o ciocolată cu lapte, pe lampa de spirt.

— Crezi că mai găsesc lapte la ora asta ? Nu mai e, probabil, nici pîine în bucătărie. Dar nu-i nimic, după ce termini cu consultația fetei acesteia, o să-ți pregătească un mic supeu... Deranjul merită să fie răsplătit !

— Ce proastă ești, draga mea ! Dac-ai ști...

Ea îi luă mîna, îl privi în ochi :

— Ai spus că „toate astea s-au sfîrșit !... toate astea sînt departe de mine“. Înseamnă, deci, că a fost ceva între voi doi ? Ce ? Am dreptul s-o știu. Nu-ți voi reproșa nimic, dar vreau să știu.

Abia mai putînd respira, doctorul trebui să se oprească de două ori pînă să se încalțe. Mormăi : „Vorbeam în general... Chestiile astea nu se referă la Maria Cross... Haide, Lucie, de ce nu te uiți la mine ? Dar ea își prefira în gînd ultimele luni : Ah ! Da, în sfîrșit, găsise cheia ! Totul se explica, totul părea limpede.

— Paul, nu te duce la femeia asta. Nu ți-am cerut nici-o dată nimic... Poți să-mi acorzi lucrul acesta.

El îi răspunse cu blîndețe că nu depindea de el. Era dator să vadă un pacient bolnav gata, poate, să moară. O lovitură la cap aduce uneori moartea.

— Dacă mă împiedici să ies, o s-o ai pe conștiință.

Nemaiștiind ce să-i răspundă, nevasta îi dădu drumul și, în timp ce el cobora, îngîănă : „Ar putea fi un aranjament, poate că s-au înțeles...“ Își aminti apoi că doctorul nu mîncase din ajun. Așezată pe un scaun, asculta murmurul vocilor din grădină :

— Da, a căzut de la fereastră... Nu poate fi decît un accident ; dac-ar fi vrut să moară n-ar fi ales fereastra salonului de la mezanin... Da, aiurează. Se plînge de dureri la cap... nu-și amintește de nimic

Doamna Courrèges îl auzi pe bărbatu-său poruncind omului să caute gheață în sat ; va găsi la han sau la măcelar ; va trebui să cumpere și sirop cu bromură de la farmacie.

— O iau prin pădurea din Berge. Ajung mai repede decît dacă pun să înhame caii...

— N-aveți nevoie de lanternă : cu lumina asta de lună se vede ca ziua.

Abia trecuse pragul porțiței de la intrarea de serviciu, că auzi pași alergînd în urmă-i ; o voce gîfîită îl striga pe nume. Își recunoscuse nevasta care, în capot, cu părul strîns în co-dîțe ca pentru noapte, cu respirația tăiată și neputînd vorbi, îi întindea o bucată de pîine rece și o tabletă groasă de ciocolată.

Străbătu pădurea din Berge ; luna înălbea poienitele fără ca razele să poată străpunge frunzișul ; ilumina însă poteca, revărsîndu-se ca într-un culcuș adîncit anume pentru strălucirea ei. Pîinea și ciocolata aveau savoarea gustărilor de licean — savoarea fericirii din zori, cînd pleca la vînătoare, cînd picioarele îi erau scăldate de rouă, și avea șaptesprezece ani. Zăpăcit de vestea neașteptată, abia acum începea să-și simtă durerea. „Dacă Maria Cross va muri?... Oare pentru cine vroise să moară ? Dar oare vroise ? Omul zicea că nu-și amintește de nimic. Ah ! Ce obositori sînt loviții ăștia la cap, care nu-și amintesc niciodată nimic și învăluie în întuneric momentul esențial al destinului lor ! N-o să-i pun întrebări : mai întîi, pentru ca mintea să lucreze cît mai puțin posibil... Nu ești decît un medic chemat la căpătîiul ei, ține minte ! Nu, nu e sinucidere : cînd vrei să mori nu alegi fereastra mezaninului. Nici

nu se droghează, după cîte ştiu... E adevărat că într-o seară odaia mirosea a eter... dar în seara aceea suferea de migrenă...”

Dincolo de neliniştea înăbuşitoare, la hotarul conştiinţei, altă furtună se apropia — avea să izbucnească la ora potrivită. „Biata Lucie ! Este geloasă ! Ce trist ! Lasă, mă gîndesc mai tîrziu. Am sosit... Grădina pare a unui teatru în aer liber... Urîtă ca un decor din *Werther*... Nu aud ţipete.” Poarta principală era întredeschisă. Doctorul se îndreptă, din obişnuinţă, spre salonul pustiu ; se întoarse ; urcă un etaj. Justine deschise uşa camerei. El se apropie de patul în care Maria Cross, gemînd, îndepărta compresa care-i acoperea fruntea. Nu văzu trupul de care se lipise cearşaful şi pe care, de atîtea ori, îl dezbrăcase în gînd. Nu văzu nici pletele răsfirate, nici braţul dezvelit pînă la subsuoară ; nu-l interesa decît un singur lucru : să-l recunoască, să aibă un delir intermitent.

Ea întrebă : „Ce s-a întîmplat, doctore ? Ce-a fost asta ?” El înregistrează : amnezie. Şi iată-l aplecat spre pieptul gol, acoperit altădată, a cărei caldă tresărire îi dădea fiori. Ascultă inima, atinge cu degetul fruntea rănită, delimitează rana : „aici vă doare ?... Şi aici ?... Aici ?” O durea, de asemenea, şi coapsa. Cu un gest precaut dă la o parte cearşaful, nu dezgoleşte decît mica suprafaţă contuzionată, apoi o acoperă. Cu ochii pe ceas, numără pulsaţiile. Priveşte trupul care acum i se dăruie spre a fi vindecat, nu pentru a fi posedat. Ochii lui ştiu că n-au voie să se încînte, ci să observe ; o cercetează cu ardoare, cu atenţie încordată ; mintea lucidă zăgăzuieşte drumul tristei fubiri.

Maria geme : „Mă doare... Vai cît mă doare...” Înlătură compresa ; cere alta, pe care servitoarea i-o moaie în ibric. Şoferul intră cu găleata cu gheaţă ; dar cînd doctorul vru să-i pună pe frunte calota de cauciuc, ea o respinse, şi cu un glas poruncitor ceru o compresă caldă. Îi strigă doctorului : „Mai repede, te rog, ai nevoie de o oră ca să-mi execuţi ordinele ?”

Pe doctor îl interesau simptomele pe care le mai observase și la alți „loviți la cap”. Corpul întins, sursa gândurilor lui, a viselor lui dezordonate, a desfătărilor lui, nu-i mai trezea acum decât o curiozitate vie, o atenție înzecită. Bolnava vorbea, fără să delireze, dar încontinuu ; iar doctorul admira faptul că Maria a cărei elocință era de obicei defectuoasă, care obișnuia să-și caute vorbele, fără să le găsească întotdeauna, devenise, brusc, aproape elocventă ; folosea, fără efort, expresia cea mai potrivită, cuvântul savant. Curios, se minuna el, acest creier căruia șocul îi înzecește capacitatea !

— Nu, doctore, n-am vrut să mor. Vă interzic să credeți că aș fi nutrit această dorință. Nu-mi amintesc de nimic, dar ceea ce e sigur este că n-am vrut să mor, ci să dorm. N-am dorit niciodată decât odihna. Dacă cineva s-a lăudat că m-a împins la moarte, vă interzic să-l credeți ; înțelegeți ? Vă interzic.

— Bine, scumpă prietenă... îți jur că nimeni nu s-a lăudat... Ridică-te puțin ; înghite asta. Este bromură... O să te calmeze.

— N-am nevoie să fiu calmată. Mă doare, dar sînt calmă. Dați lampa la o parte. Păcat ! Am pătat cearșafurile. Voi vărsa și medicamentul dumneavoastră, dacă voi vrea...

Și cum doctorul o întreabă dacă suferea mai puțin, ea îi răspunse că suferă cumplit, dar nu numai din pricina rănii ; și, locvace, ridică din nou glasul, fapt ce-i inspiră Justinei reflecția : „Doamna vorbește ca din carte”. Doctorul o trimise să se odihnească. Avea să vegheze singur pînă dimineața.

— Spune-mi, doctore, există și altă soluție în afara somnului ? Totul mi se pare așa de limpede acum ! Înțeleg tot ce nu înțelegeam mai înainte ; ființele pe care credem că le iubim... iubirile astea atît de trist sfîrșite... cunosc adevărul acum... (Îndepărtă compresa răcită ; părul ud îi rămase lipit de frunte, ca transpirat). Nu iubiri, ci o singură iubire — iar noi culegem în voia sorții, la întîmplare, ochi și guri care ar putea eventual să ni se potrivească. Ce nebunie să sperî că vei realiza scrierea... Gîndiți-vă că nu există altă legătură între noi și cele-

lalte ființe decît atingerea, îmbrățișarea... voluptatea, în sfîrșit ! Știm bine, totuși, unde duce acest drum și în ce scop a fost el creat : pentru perpetuarea speței, cum spuneți dumneavoastră, doctore, pentru asta și numai pentru asta. Da, asta e, adoptăm singura cale posibilă, dar care n-a fost croită pentru ce căutăm noi...

La început doctorul o ascultase distrat, neostenindu-se să înțeleagă ce spune, preocupat doar de elocința confuză, de parcă zdruncinătura fizică ar fi dezmoțit idei parțial adormite.

— Ar trebui să iubim plăcerea. Gaby spunea : „Nu, Maria, te înșeli, ăsta e singurul lucru pe lume care nu m-a dezamăgit...” Vai ! plăcerea nu este la îndemîna oricui... Eu nu sînt născută pentru plăcere... Și totuși, doar ea ne face să uităm idealul pe care-l căutăm, transformîndu-se în chiar acest ideal. «Îndobitociți-vă», ușor de zis.

Doctorului i se pare ciudat că atribuie voluptății preceptul lui Pascal referitor la credință. Pentru a o calma cu orice preț și pentru a o ajuta să se odihnească, îi întinde o lingură cu sirop ; respingînd-o, ea își pătează iarăși cearșafurile.

— Nu, nu-mi trebuie bromură ; și dacă vreau, o vîrs pe pat ! Nu cumva mă opriți ?

Și, fără legătură, adăugă :

— Între mine și ființele pe care am vrut să le posed s-a așternut mereu acest ținut fetid, această mlaștină, această mîcirlă... Ei nu pricepeau... Credeau că pentru asta îi chemasem, pentru a ne împotmoli împreună...

Buzele i se mișcă și doctorul crezu că murmură un nume ; se aplecă plin de curiozitate, dar nu-l auzi pe acela care l-ar fi cutremurat. Cîteva clipe uită de bolnavă ; nu mai văzu decît o femeie mincinoasă ; bombăni :

— Da de unde ? Ca toți ceilalți... ca toți ceilalți, și dumneata nu cauți decît atît : plăcerea... Da, toți, toți, nu căutăm decît asta...

Ea ridică brațele ; își acoperi fața ; gemu îndelung. Doctorul murmură : „Dar ce am ? Sînt nebun !” Puse altă compresă ; turnă din nou sirop în lingură ; susținu capul bolnav. Maria acceptă în sfîrșit licoarea ; și, după o tăcere :

— Și eu la fel, și eu la fel. Dar știți, doctore, e ca atunci cînd vezi fulgerul și auzi trăsnetul în aceeași secundă. Ei bine, în mine plăcerea și dezgustul se împreună, ca fulgerul și trăsnetul ; mă lovesc deodată. Nu există pauză între plăcere și dezgust.

Deveni mai calmă ; tăcu. Doctorul se așează într-un fotoliu și-și continuă veghea, plin de gînduri confuze. O crezuse adormită, dar vocea ei, îmblînzită, se auzi din nou :

— O ființă pe care s-o putem atinge, s-o putem poseda — dar nu trupește... și de care să fim posedați.

Înlătură, cu o mîină nesigură, compresa umedă de pe frunte ; apoi, în cameră se lăsă tăcerea nopții în declin, ora somnului celui mai adînc, cînd stelele își schimbă poziția, iar noi nu le mai recunoaștem.

Acum pulsul ei este normal ; doarme ca un copil a cărui respirație este atît de ușoară, încît te ridici să vezi dacă mai trăiește. Sîngele îi urcă în obraji și-i luminează chipul. Nu mai este un trup care suferă ; durerea n-o mai apără de dorința ta. Cît timp, oare, va trebui să mai vegheze carnea ta răscolită carnea aceasta ațipită ? Fericire carnală ! se gîndește doctorul. Paradis îngăduit doar oamenilor simpli... cine a spus că dragostea este o plăcere a săracilor ? „Aș fi putut fi bărbatul care se întinde în fiecare seară, după ziua de lucru, alături de ea ; dar n-ar mai fi fost aceeași femeie... Ar fi fost de mai multe ori mamă... Întregul trup ar fi purtat urmele a tot ceea ce servește și se ruinează în îndeletniciri abjecte... Nu există dorință, ci deprinderi murdare... Iată zorile ! Ce mult întîrzie servitoarea !”

Doctorul se teme că n-o să poată ajunge pînă acasă ; simte că leșină de foame — se teme însă pentru inimă ale cărei bătăi le numără. Neliniștea fizică îl eliberează de tristețea iubirii ; dar iată că, fără să-și dea seama, destinul Mariei Cross se desprinde pe nesimțite de al lui ; odgoanele sînt rupte, ancorele ridicate, vasul înaintează ; și, deși nu-l vedem deplasîndu-se, într-o oră nu va mai fi din el decît o pată pe mare. Doctorul observase adesea că viața ignoră pregătirile ; încă din adolescență femeile pe care le iubise dispăruseră mai toate, atrase brusc de altă pasiune ; sau, și mai umilitor, plecaseră, părăsiseră orașul, nu mai scriseseră. Nu, moartea nu-i răpește pe cei dragi ; dimpotrivă, îi păstrează și îi fixează în tinerețea lor minunată ; moartea este sarea dragostei ; viața este aceea care distruge dragostea. Mîine doctorul va sta întins, bolnav, cu nevasta așezată la căpătîi. Robinson va supraveghea convalescența Mariei Cross și o va trimite la băi, la Luchon, pentru că cel mai bun prieten al său se instalase acolo și pentru că trebuia să-l ajute să-și alcătuiască o clientelă. În toamnă, domnul Larousselle, pe care afacerile îl chemau adesea la Paris, se va hotărî să închirieze lîngă Bois de Boulogne un apartament și îi va propune Mariei Cross să locuiască împreună cu el, deoarece ar prefera să moară, îi va spune ea, decît să se mai întoarcă în casa de la Talence cu covoare rupte, cu perdele ciuruite, suportînd în continuare disprețul celor din Bordeaux.

Cînd servitoarea intră în cameră, chiar dacă doctorul nu s-ar fi simțit atît de slăbit încît nimic să nu-l mai preocupe, chiar dacă ar fi fost plin de vigoare și de viață — nici o chemare interioară nu l-ar fi îndemnat s-o privească îndelung pe Maria Cross adormită. N-avea să se mai întoarcă nicicînd în această casă și, totuși, îi spuse servitoarei : „Am să trec diseară... Dacă e neliniștită, mai dă-i o lingură de sirop cu bromură.“ Și, deoarece se împleticea, trebuind să se țină de

mobile, fu pentru prima oară când, părăsind-o pe Maria Cross, nu întoarse privirea.

Spera ca aerul rece al dimineții să-i biciuiască sîngele ; fu nevoit, însă, să se oprească la capătul peronului ; îi clănțăneau dinții. Privi poarta îndepărtată a grădinii atît de des- străbătută în cîteva clipe, cînd zbura spre dragostea lui, și își spuse că nu va avea forța să meargă pînă acolo. Se tîra în ceață, se gîndea să se întoarcă ; vai, niciodată nu va ajunge la biserică unde ar găsi, poate, ajutor. În sfîrșit, iată poarta ! Ajunsese. În spatele gardului, o trăsură ; a lui. Iar el recunoscuse, prin geamul ridicat, chipul împietrit și parcă mort al Luciei Courrèges. Deschise portiera ; se prăbuși lîngă nevastă-sa ; își sprijini capul pe umărul ei și își pierdu cunoștința.

— Stai liniștit. Robinson are grijă de laborator ; îți supraveghează bolnavii... Acum este la Talence, știi unde... Nu vorbi.

Că dintr-un adînc de prăpastie doctorul își dă seama de îngrijorarea femeilor, aude șușotelile din spatele ușii. Știe că este foarte bolnav și nu dă nici o crezare vorbelor lor : „o simplă gripă... dar n-aveai nevoie de asta în starea de anemie în care te aflai...” Cere să-l vadă pe Raymond, dar Raymond este mereu plecat : „A venit în timp ce dormeai și n-a vrut să te trezească”. În realitate, de trei zile, locotenentul Basque îl căuta zadarnic la Bordeaux ; nu dezvăluiseră taina decît unui detectiv particular : „Mai ales să nu se afle...”

După șase zile, într-o seară, la ora cinci, Raymond intră în sufragerie — slab, cu fața arsă de soare, cu semnele unei lovituri de pumn sub ochiul drept. Mîncă cu o foame de lup și nici măcar fetițele nu îndrăzniră să-i spună nimic. O întrebă pe bunică unde era taică-său.

— E gripat... un fleac, dar am fost cam neliniștiți din pricina inimii. Robinson zice că nu trebuie să-l scăpăm din ochi. Maică-ta și cu mine îl veghem cu rîndul.

Raymond susținu că era rîndul lui acum. Și pentru că Basque îndrăzni : „Mai bine te-ai duce la culcare ; dacă ți-ai vedea mutra !...” el îi răspunse că nu se simțea deloc obosit, că dormise foarte bine în toate zilele astea :

— La Bordeaux sînt destule paturi ; știi, nu ?

Rosti ultima frază pe un asemenea ton, încît Basque tăcu. Mai tîrziu, cînd doctorul deschise ochii, îl văzu pe Raymond în picioare. Atrăgîndu-l, îi spuse : „Miroși a mosc... N-am nevoie de nimic. Du-te și te culcă”.

Spre miezul nopții însă, așipirea îi fu din nou întreruptă de Raymond care se plimba prin cameră. Adolescentul deschise larg fereastra ; se aplecă în afară ; bombăni : „ce noapte înăbușitoare...” Intraseră cîțiva fluturi. Raymond își lepădă haina, vesta, gulerul ; se cuibări în fotoliu ; cîteva clipe mai tîrziu, doctorul îl auzi respirînd liniștit. În zori, bolnavul se trezi înaintea celui care-l veghea și, uluit, își privea fiul : cu capul atîrnat și fără suflare, părea mort de somn. Mîncea de la cămașă era sfîșiată, iar pe brațul mușchiulos, de culoarea țigării de foi, se zărea un tatuaj obscen, cum numai marinarii știu să deseneze. Cearcănul de sub ochi părea o lovitură de pumn ; dar pe gît, pe umăr, pe piept, alte vînații mai păstrau conturul unei guri.

XI

UȘA TURNANTĂ A BARULUI STRÎMT SE învârtea fără oprire ; cercul de mese se strîngea în jurul perechilor care dansau, iar sub pașii lor, covorul de piele se zbîrcea ca pielea de *săgri* : într-un spațiu atît de îngust dansul era ca o mișcare verticală. Pe banchete, femeile rîdeau zărind pe brațele care se loveau unele de altele pata roșietică a cîte unui sărut involuntar. Cea care se numea Gladys și însoțitorul ei își îmbrăcau blănurile :

— Ce faceți, nu veniți ?

Larousselle le răspunse că plecau tocmai cînd petrecerea începea să fie amuzantă. Cu mîinile în buzunare, cu umerii legănați, cu burta provocatoare, se duse și se cocoță pe un taburet înalt, atrăgînd rîsul barmanului și al cîtorva tineri, față de care se lăuda că deține secretul unui cocteil afrodisiac.

Singură la masa ei, Maria mai bău o dată din paharul cu şampanie apoi îl lăsă pe masă. Surîdea în gol, nepăsându-i de prezenţa lui Raymond — absorbită cu totul, nici ea nu ştia de ce pasiune — ferită de el, despărţită de el prin tot ceea ce acumulează şaptesprezece ani într-o viaţă de om. Ca un scafandru ameţit şi orb, Raymond urca din străfundul anilor morţi, ieşea la suprafaţă. Dar din tot trecutul confuz, ceea ce îi aparţinea cu adevărat nu era decât un drum scurt, repede parcurs printr-o beznă adâncă ; cu botul la pământ îşi urmărise calea, ignorându-le pe toate celelalte care se încru-cişaseră cu a lui... Dar nu mai era timp de visare ; prin fumul de ţigară şi printre perechi, Maria Cross îi aruncase o privire, repede întoarsă. De ce nu-i zîmbise, măcar ? Raymond se înspăimîntă de imaginea pe care, după atîţia ani, o simţi recompunîndu-se sub ochii ei : adolescentul de altădată, timidul stînjedit de o dorinţă, ascunsă. Courrèges, bărbatul faimos prin îndrăznelile sale, tremura astă seară pentru că, dintr-o clipă în alta, Maria Cross ar fi putut să se ridice, ar fi putut să dispară. Prin ce s-o ademenească ? Era robul fatalităţii care ne condamnă la alegerea exclusivă şi definitivă a femeii care culege din noi doar anumite elemente, ignorându-le veşnic pe toate celelalte. Nimic de făcut împotriva legilor acestei alchimii : fiecare fiinţă care ne atinge degajă în noi o părticică, mereu aceeaşi, şi pe care, cel mai adesea, am vrea s-o ascundem. E dureros să vedem cum fiinţa iubită îşi compune sub ochii noştri imaginea pe care o are ea despre noi, suprimîndu-ne calităţile cele mai preţioase, evidenţiind cutare slăbiciune, cutare trăsătură ridicolă, cutare viciu... Ne impune plăsmuirea ei, ne obligă să ne conformăm, cît timp ne priveşte, viziunii ei înguste. Dar ea nu va şti niciodată că, în ochii alteia, pe a cărei afecţiune nu punem nici un preţ, calităţile noastre scînteiază, talentul nostru străluceşte, forţa noastră pare supranaturală, chipul, al unui zeu.

Redevenit, sub ochii Mariei Cross, adolescentul rușinos, Courrèges nu mai dorește decât să se răzbune : umila lui dorință este ca femeia să-i afle cariera amoroasă și toate victoriile din ziua când, abia alungat din Talence, a fost pur și simplu furat, hrănit de o americană care l-a ținut șase luni la Ritz (familia îl credea la Paris unde ar fi trebuit să se pregătească pentru Centrală). Dar iată un lucru într-adevăr imposibil : să i se înfățișeze Mariei Cross altfel de cum era în ziua aceea de demult, când, în salonul „lux și mizerie“, încărcat de stofe, ea-i repeta cu fața întoarsă : „Sint nevoia să fiu singură, Raymond, înțelege, trebuie să rămân singură“.

Era ora când fluxul se retrage : dar obișnuinții micului bar care, odată cu hainele date la vestiar, se dezbrăcaseră și de durerile zilnice, nu se mișcau. O tânără femeie în roșu se învârtea fericită, cu brațele întinse ca niște aripi, iar bărbatul o ținea de șolduri : ce fericiți erau acești doi fluturi de noapte, uniți în plin zbor ! Atent la comenzile unui zeu interior, un american cu umeri uriași, pe care se sprijinea un cap ras de bebeluș, improviza de unul singur pași de dans, obsceni poate ; și deoarecă lumea îl aplauda, saluta stângaci, cu un surâs de copil fericit.

Victor Larousselle se așezase din nou în fața Mariei ; din când în când se întorcea și-l privea atent pe Raymond. Fața lui lată, roșie ca vinul (cu excepția pungilor maronii de sub ochi) părea că cerșeste un salut. Zadarnic îl ruga Maria să privească în altă parte : ceea ce Larousselle nu putea suferi la Paris era numărul uriaș de mutre pe care nu le cunoștea. În orașul său, nu era chip care să nu-i amintească un nume, rubedenii, și pe care să nu-l poată situa dintr-o ochiadă, fie la dreapta, printre oamenii cu care te porți politicos, fie la stînga, printre repudiații pe care-i cunoști dar nu-i saluți. Nimic mai comun decât memoria figurilor, privilegiu pe care istoricii îl atribuie oamenilor mari. Larousselle își amintea să-l fi văzut pe Raymond în cupeul tatălui său, pe vremuri,

cînd îi mîngîiase obrazii. La Bordeaux, pe trotuarul Intendenței, n-ar fi ținut să i-o spună, dar aici, în afara faptului că nu se putea obișnui cu umilința de a nu fi recunoscut de nimeni, dorea ca Maria să nu rămîină singură în timp ce el făcea pe tinerelul cu cele două micuțe rusoaice, goale pe sub rochii. Atent la gesturile Mariei, Raymond are impresia că nu-i dă voie lui Larousselle să-i vorbească ; este convins că, după șaptesprezece ani, îl consideră tot o brută stîngace și rușinoasă. Îl aude pe bordelez bombănind : „La urma urmei, așa vreau eu. Gata ! Termină o dată“. Un surîs acoperă chipul răutăcios al bărbatului care se îndreaptă spre Raymond cu siguranța oamenilor încredințați că strîngerea lor de mîină este o marcă favoare : „Sper că nu mă înșel, sînteți fiul minunatului doctor Courrèges, nu ? Nevastă-mea își amintește că v-a cunoscut foarte bine pe vremea cînd erați copil, pe vremea cînd ea era sub îngrijirea doctorului...“ Cu gestul omului sigur de sine luă paharul tînărului, obligîndu-l să se așeze lîngă Maria, care-și retrase repede mîina întinsă. Larousselle stătu o clipă cu ei, apoi se ridică și, fără pic de jenă :

— Permiteți, nu ?... mă-ntorc îndată...

Se instalase iarăși la bar, între cele două micuțe rusoaice. Deși Larousselle putea reveni dintr-o clipă în alta și, deși nimic nu era mai important pentru Raymond decît să profite de clipa ivită, tînărul tăcea. Maria întoarse capul ; el adulmecă parfumul pletelor scurte și observă cu profundă emoție că avea cîteva fire albe, cîteva ? mii poate... Gura, cam voluntară, cu buze cărnose — fruct ca prin miracol intact încă —, concentra toată senzualitatea trupului ; doar ochii și fruntea descoperită mai păstrau o lumină neîntinată. Ah ! ce importanță avea că valul timpului lovise, ruinase, ofilise încetul cu încetul gîtul, pieptul ! Ea spuse, fără să-l privească :

— Bărbatul meu este de-o indiscreție...

Cu naivitatea băiatului de optsprezece ani, Raymond își arată uimirea aflînd că se măritase.

— Nu știai ? Asta-i bună ! Tot Bordeaux-ul știe.

Se hotărîse să adopte față de Raymond o tăcere glacială, dar păru mirată că mai există un om pe lume — îndeosebi un bordelez — care nu aflase că acum se numea doamna Victor Larousselle. El se scuza spunînd că nu mai locuia la Bordeaux de foarte mulți ani. Atunci ea nu se putu opri să nu-și încalce hotărîrea de a tăcea : Domnul Larousselle se decisese în anul de după război... Amînase meru din pricina fiului său...

— Iar cel care, abia demobilizat, ne-a implorat să ne căsătorim, a fost Bertrand. Nu „țineam“ să mă mărit ; am acceptat însă din considerații cu totul superioare...

Ea continuă, spunînd că ar fi rămas la Bordeaux :

— ...dar Bertrand este la Politehnică ; domnul Larousselle își petrece aici cincisprezece zile pe lună ; asta înseamnă un cămin pentru copil.

Și, brusc, îi fu rușine că vorbise, că se destăinuise ; din nou rezervată, îl întrebă :

— Și doctorul ? Viața ne desparte de cei mai buni prieteni...

Ce fericită ar fi fost să-l revadă ! Dar, cum Raymond îi luă vorba din gură : „Tata tocmai e la Paris, la Grand-Hôtel, ar fi încântat...“ ea schimbă discuția, avînd aerul că nu aude. Dornic s-o enerveze, să-i dezlănțuie mînia, făcu pe grozavul și îndrăzni să atingă subiectul arzător :

— Sper că nu ești supărată de stîngăcia mea ? Eram doar un băiat necioplit și atît de naiv, în fond ! Spune-mi că nu ești supărată.

— Să fiu supărată pe dumneata ?

Se prefăcu a nu-l înțelege, apoi :

— Ah ! Te referi la scena aceea stupidă... dar n-am ce să-ți iert ; sînt sigură că eram nebună pe vremea aceea. Să iau în serios un puști, cum erai dumneata pe atunci ! Întîmplările

astea mi se par astăzi atît de banale ! De-ai şti cît îmi sînt de străine !

O enervase, cu siguranţă — dar nu cum sperase. Amintirile legate de vechea Maria Cross îi făceau silă, iar aventura cu Raymond i se părea ridicolă. Rezervată, se întreba dacă aflase că vroise, poate, să moară... Nu, ar fi fost prea mîndru, n-ar fi părut atît de umil. Raymond prevăzuse totul în afara lucrului celui mai rău — în afara acestei indifferenţe :

— Pe vremea aceea trăiam preocupată doar de mine. Puneam infinitul în tot felul de trăsnaî. Am impresia că-mi vorbeşti despre altă femeie.

Raymond ştia că mînia, ura sînt prelungiri ale dragostei ; că dacă ar fi izbutit să le trezească în Maria Cross, cauza lui n-ar fi fost pierdută ; dar el nu-i provoca decît agasarea, ruşinea de a se fi dedat pe vremuri unor jocuri atît de mărunte, într-o atît de jalnică tovărăşie. Şi cum ea adăugă pe un ton batjocoritor :

— Aşadar, ai crezut că prostiile acelea însemnaseră ceva pentru mine ?

El bîgui că pentru el contaseră — destăinuire pe care nu şi-o făcuse niciodată şi care îi scăpase, în sfîrşit !

Această întîmplare din adolescenţă îi marcaseră, era sigur, toată viaţa ; suferea, auzea glasul calm al Mariei Cross :

— Bertrand are dreptate cînd spune că adevărata viaţă nu începe decît după douăzeci şi cinci sau treizeci de ani.

Simţea, vag, că nu era adevărat, că, la sfîrşitul adolescenţei, tot ceea ce trebuia să se desăvîrşească este înfăptuit. În pragul tinereţii „jocurile sînt încheiate, nimic nu mai merge“ ; s-ar putea ca ele să fi fost încheiate încă din copilărie : unele înclinaţii sînt sădite în carnea noastră înainte de a ne naşte, cresc odată cu noi, se îmbină cu puritatea adolescenţei noastre şi, cînd atingem vîrsta maturităţii depline, floarea lor monstruoasă înflăoreşte brusc.

Descumpănit, și atât de aproape de femeia inaccesibilă, Raymond își aminti tot ce dorise cu atîta sete să-i spună Marici ; și, deși, pe măsură ce vorbea, căpăta convingerea că frazele lui erau total inoportune, spuse că, nîndoios, povestea asta nu l-a împiedicat să cunoască dragostea... și încă cum ! Într-adevăr, avusese femei, mai multe chiar decît oricare băiat la vîrsta lui — femei care erau cineva. Nu, nu era vorba de prostituate... Maria Cross îi purtase mai degrabă noroc...

Ea își dădu capul spre spate și, cu ochii întredeschiși, întrebă cu un aer scîrbit : „ce îmi reproșezi ?... Pentru dumneata, sînt convinsă, nu contează decît lucrul acesta dezgustător.“

Își aprinse o țigară, își rezemă de perete ceafa tunsă ; urmărca, prin vîlul de fum, dansul a trei perechi. Cum orchestra de jazz se oprise să răsufle, bărbații se desprinseră de femei și începură să bată din palme, întinzîndu-le apoi spre negri, cu gesturi rugătoare — de parcă viața lor ar fi depins de vacarmul acela ; negrii, milostivi, se dezlănțuiră, iar efemeridele, agitate de ritm, zburară din nou, împerecheate.

Între timp, Raymond privea cu ură femeia cu părul scurt care fuma, această Maria Cross. Căuta, și iată că găsisese cuvîntul care s-o scoată din fire :

— Totuși, te afli aici.

Ea înțelese aluzia : ne întoarcem mereu la prima dragoste. Văzîndu-i fața împurpurată, sprîncenele încruntate, se simți satisfăcut. Maria spuse :

— Totdeauna mi-a fost silă de astfel de localuri. Încamîă că mă cunoști foarte puțin ! Tatăl dumitale își amintește, cred, cît de nenorocită eram cînd domnul Larousselle mă tîra la *Lion rouge*. Nu ți-ar folosi la nimic dacă ți-aș spune că din moment ce sînt aici o fac din datorie, da, din datorie... Dar ce importanță au, pentru un bărbat ca dumneata, problemele mele de conștiință ! Chiar Bertrand mă sfătuiește să

cedez, în măsura în care se poate, toanelor soțului meu. Dacă vreau să am o oarecare influență, nu trebuie să întind prea tare coarda. Bertrand este foarte înțelegător ; știi, m-a implorat să nu mă opun dorinței tatălui său care ținea să-mi scurtez părul...

Mariei i-a fost de ajuns să rostească numele acesta : Bertrand, pentru a deveni brusc destinsă, calmă, blândă. Raymond revăzu aleea pustie a parcului bordelez la orele patru după-amiază : un băiat îl urmărea cu sufletul la gură ; îi auzi vocea înlăcrimată : „dă-mi înapoi caietul...” Băiatul acela pirpiriu, ce fel de bărbat devenise ? Raymond încearcă din nou să rănească :

— Iată-vă cu un fiu mare...

Nu, nu era jignită ; surîdea fericită :

— Ai dreptate, l-ai cunoscut la liceu...

În ochii ei, Raymond reînvie brusc : este un fost coleg de-al lui Bertrand.

— Da, un fiu mare ; dar un fiu care-mi poate fi totodată prieten și stăpîn. Nici nu știi cât îi datorez...

— Mi-ai spus : căsătoria...

— Căsătoria, da — dar asta n-ar fi nimic. M-a făcut să înțeleg... dar nu, n-o să poți pricepe. Oricum, mă gândeam că ați fost la același liceu... Mi-ar plăcea să aflu ce fel de copil era ; l-am întrebat adesea pe soțul meu ; e de necrezut cum un părinte nu poate povesti nimic despre copilăria fiului său : „un băiețel drăguț, ca toți copiii“, e tot ce-mi spune el. La drept vorbind, nu-mi vine-a crede că l-ai cunoscut mai bine. Mai întâi ești cu mult mai în vîrstă !

Raymond mormăi : „patru ani, un fleac“, și adăugă :

— Îmi amintesc de un puști cu un cap de fetiță.

Ea nu se supără ; îi răspunse calmă dar disprețuitoare : își închipuise că nu erau făcuți să se înțeleagă. Raymond simțea cum, în ochii Mariei, fiul vitreg plutea deasupra lui, la o distanță nemăsurată. Ea se gândea la Bertrand ; bea șam-

panic și surîdea îngerilor ; aplauda, dorind, laolaltă cu fluturii de noapte desperecheați, ca muzica să-i prelungească încântarea. Oare memoria lui Raymond păstrase ceva din femeile care-i trecuseră prin viață ? Pe unele, abia le-ar fi recunoscut. Dar n-a fost zi, în toți acești șaptesprezece ani, în care să n-o aibă meru vic în suflet pe femeia al cărei profil, astă seară, îl privea atît de aproape. Ea însă părea atît de îndepărtată, încît Raymond nu mai putu îndura și, ca să și-o apropie cu orice preț, rosti din nou numele lui Bertrand :

— În curînd termină școala, nu ?

Ea îi răspunse, încîntată, că era în ultimul an ; pierduse patru din pricina războiului ; era convinsă că va sfîrși printre primii. Și, cum Raymond continuă că, fără îndoială, Bertrand o să-i urmeze tatălui, Maria îl întrerupse :

— Îl vom lăsa să hotărască singur.

Era, dealtfel, sigură că s-ar descurca oriunde. Avea o inteligență cu totul ieșită din comun :

— La școală este scriitor... Dar nu știu de ce îți povestesc toate astea...

Avu aerul că vine din altă lume cînd îl întrebă : „Și dumneata ? Cu ce te ocupi ?“

— Cu afaceri... tot felul de fleacuri...

Și, brusc, viața lui i se păru demnă de plîns. Ea abia îl asculta : nici măcar nu-l disprețuia, îl ignora. Se ridicase și-i făcea semne lui Larousselle care, instalat la bar, perora mereu. El strigă : „Doar un minut !“ Ea murmură : „Ce roșu e la față ! Bea prea mult...“ Negrii își înfășurau instrumentele ca pe niște copii adormiți. Doar pianul părea că nu se mai poate opri : o pereche continua să se învîrtească ; ceilalți, fără să se desprindă unul de celălalt, se prăbușiseră pe scaune. Iată ora pe care Raymond Courrèges o savurase adesea : ora ghearelor retrase, a ochilor plini de tandrețe, a glasului stins și a mîngîierilor insidioase... Momentul cînd surîdea, se gîndea la ce va urma : în zorii zilei, fluierînd ușor, bărbatul iese din

cameră, lăsînd în urmă, de-a lătul patului, trupul sleit al victimei... Ah, desigur, trupul Mariei Cross, nu astfel îl-ar fi părăsit ! O viață întreagă, și tot nu s-ar fi săturat de el ! Acum Maria este atît de absentă încît nici măcar nu-și dă seama că el își apropie genunchiul de al ei : nici măcar nu realizează atingerea ; n-are nici o putere asupra ei. Și totuși, odinioară o avusese la îndemîna. Ea credea că-l iubește. El nu știa ; nu era decît un copil. Ar fi trebuit să-i spună ce voia de la el ; nici un capriciu nu l-ar fi speriat ; ar fi înaintat cu încetineala pe care ar fi dorit-o ea ; ar fi știut să domolească, la nevoie, drumul plăcerii... Prea tîrziu ! Va trebui să aștepte secole pentru ca destinele lor să se întîlnească iarăși în tramvaiul de ora șase ! Raymond ridică ochii și-și privește în oglinzi tinerețea descompusă ; vede mijind semnele decrepitudinii : a trecut timpul cînd poți fi iubit, a sosit vremea să iubești, dacă ești în stare. Atinse mîna Mariei Cross :

— Îți amintești tramvaiul ?

Ea dădu din umeri și, fără să-l privească, cuteză să întrebe : „care tramvai ?” Apoi, ca să nu-i lase răgaz să răspundă :

— Ești bun să-l chemi pe Larousselle și să iei hainele de la vestiar... altfel nu mai plecăm niciodată.

El părea că n-o aude. Ea într-adins întrebăse : „care tramvai ?” Ar fi vrut să-i răspundă că nimic nu-i era mai scump în viață ca momentele cînd stăteau unul în fața celuilalt, în mijlocul săracilor cu chipurile mînjite de cărbune și picotînd de somn : un ziar aluneca din mîinile îngreuiate, o femeie cu părul despletit ridica spre lumină romanul foileton iar buzele murmurau parcă o rugăciune. Stropii furtunii găureau nisipul drumeagului din spatele bisericii din Talence ; un muncitor pe bicicletă, cu capul aplecat peste ghidon, purta în bandulieră o sacoșă de pînză din care ieșea gîtul unei sticle. Printre garduri, frunzele prăfuite păreau mîini care cerșesc apă...

— Te rog, fii bun și adu-mi bărbatul ; nu este obișnuit să bea atîta ; ar fi trebuit să nu-l las, nu suportă alcoolul.

Raymond se ridică, și iarăși se îngrozi de imaginea lui din oglinzi. La ce-ți folosește că mai ești încă tânăr ? Poți fi iubit și acum, desigur, dar nu mai alegi. Puteri depline au doar aceia care se bucură de splendoarea efemeră a primăverii trupesti... Cu cinci ani în urmă, se gîndește Raymond, aș fi fost sigur de reușită... Știa mai bine ca oricare altul cîte antipatii, preferințe, pudori, remușcări poate învinge prima tinerețe a unui bărbat la o femeie trecută ; curiozitatea pe care i-o trezește, dorințele... Acum se credea dezarmat și-și privea trupul ca pe o sabie frîntă în ajunul unei bătălii.

— Dacă nu te hotărăști, mă duc eu. Îl fac să bea... Cum o să-l car acasă?... Vai, ce rușine !

— Ce-ar spune Bertrand al dumitale dacă te-ar vedea aici, lîngă mine, iar pe taică-său acolo..

— Ar înțelege totul, el înțelege orice.

În chiar clipa aceea se auzi dinspre bar bufnitura unui trup uriaș care se prăbușea. Raymond alergă și, ajutat de barman, încercă să-l ridice pe Victor Larousselle, ale cărui picioare rămăseseră prinse în taburetul răsturnat ; mîna, cuprinsă de convulsii și plină de sînge, ținea strîns o sticlă spartă. Tremurînd toată, Maria aruncă peste umerii tatălui lui Bertrand o haină de blană, îi ridică gulerul ca să-i ascundă fața violacee. „Să nu fie cumva un atac“ îi șopti barmanul lui Raymond care achita consumația ; și aproape că-l luă în cîrcă pe voluminosul bărbat, cărîndu-l pînă la taxi, atît de teamă îi era să nu „dea ortul popii“ înainte de a-l scoate pe ușă.

După ce-l culcară pe banchetă, Maria și Raymond se așezară pe strapontine ; o pată de sînge se întindea pe batista care-i înfășura mîna rănită. Maria gemu : „Așa ceva nu i s-a întîmplat niciodată... ar fi trebuit să-mi amintesc că nu suportă decît vinul... Jură-mi că n-o să afle nimeni ?“ Raymond era fericit, întîmpina cu o imensă satisfacție această întoar-

cere a norocului. Nu, astă-scară nu va mai putea fi despărțit de Maria Cross. Ce nebunie, să se îndoiască de steaua lui ! Deși era spre sfârșitul iernii, noaptea era încă rece ; un strat de mazăriche înălbea Piața Concorde, scăldată de lumina lunii. În fundul mașinii, Raymond sprijinea corpul din care ieșeau vorbe confuze, rîgîieli. Maria deschise un flacon de săruri ; mirosul acrișor îi plăcu mult lui Raymond ; îl pătrunse dogoarea trupului iubit, lipit de el ; profita de scurtele luminițe ale felinarelor pentru a-și sătura ochii de fața ei umilită. La un moment dat, ea prinse în mîini capul greu și cumplit la vedere al bătrînului și atunci păru că e Judith.

Lucrul care o preocupa cel mai mult era ca portăreasa să nu observe nimic și fu fericită cînd Raymond se oferî s-o ajute să tîrască bolnavul pînă la ascensor. După ce-l întinseră pe pat, văzură că mîna continua să sîngereze, iar ochii îi erau dați peste cap. Maria își pierdu cumpătul, nepricepută, lipsită de îndemînarea caracteristică femeilor. Trebuia oare să trezască servitorii de la etajul șapte ? Dar ce scandal ! Se hotărî să-i telefoneze doctorului ei ; acesta pusese probabil întrerupătorul, deoarece nu obținu nici un răspuns. Izbucni în plîns. Raymond își aminti că taică-său era la Paris și-i propuse Mariei să-l cheme. Fără să-i mulțumească, începu să caute în cartea de telefon numărul de la Grand-Hôtel.

Sosește imediat. Doar cît să se îmbrace și să ia un taxi. De data asta, Maria îl luă de mîină ; deschise o ușă, aprinse lumina.

— Vrei să-l aștepți aici ? Este camera lui Bertrand.

Spunea că bolnavul vomitase, că se simțea mai bine ; dar rana de la mîină o neliniștea încă. După plecarea ei, Raymond se așeză, își încheie haina de blană ; radiatorul nu încălzea bine. Îl obseda vocea somnoroasă a tatălui său ; părea extrem de îndepărtată ! Nu se mai văzuseră de trei ani ; de la moartea bunicii Courrèges. În vremea aceea Raymond avea mari încurcături financiare ; poate că-și ceruse drepturile de moște-

nire cu prea multă îndârjire ; dar lucrul care-l rănise cel mai adânc, grăbind ruptura cu familia, fusese muștrarea pe care i-o făcuse tatăl cu privire la mijloacele lui de a-și câștiga existența. Îndeletnicirile de misit, de intermediar, îl dezgustau pe acest om fricos, i se păreau nedemne de un Courrèges ; vroia să-l oblige la o ocupație cinstită... Tatăl urma să sosească în câteva clipe ; trebuia oare să-l sărute sau să-i întindă doar mîna ?

În timp ce Raymond se întreba astfel, un obiect îl atrăgea, îl reținea : patul lui Bertrand Larousselle — un pat de fier atît de îngust, atît de curat sub cotonada înflorată, încît Raymond izbucni în rîs : pat de fată bătrînă sau de seminarist. Pereții goi, în afara unuia înțesat cu cărți ; o masă de lucru ordonată, ca o conștiință curată. „Dacă Maria ar veni la mine, se gîndea Raymond, odaia mea i-ar face altă impresie... Ar vedea un divan atît de scund încît se confundă cu covorul ; orice ființă care se aventurează în semiîntunericul acesta se simte periculos de dezorientată, tentată să cedeze gesturilor care n-o angajează mai mult decît acelea pe care le-ar îndrăzni pe altă planetă, decît acelea pe care somnul le dezvinovățește...”

În camera în care aștepta Raymond, însă, nici o perdea nu acoperea geamurile înghețate de gerul nopții ; cel care o locuia vroia, cu siguranță, ca zorii să-l trezească înaintea primului clopoțel. Nu semnele unei vieți caste le descoperea el ; odaia aceasta, făcută ca pentru rugăciune, îi trezi gîndul că refuzul în dragoste, împotrivirea, sînt doar întîrzieri abile care măresc plăcerea. Descifra câteva titluri, bombăni : „Nu ! dar ce idiot !” Nimic nu-i era mai străin și nimic nu-l dezgusta mai mult ca aceste preocupări din altă lume. Ce mult întîrzia tatăl său ! Ar fi dorit să nu mai fie singur ; se simțea ridicol în această odaie. Deschise fereastra și privi acoperișurile luminate de luna tîrzie.

— A sosit tatăl dumitale.

Închise fereastra; o urmă pe Maria în camera lui Victor Larousselle; zări o umbră aplecată spre pat, și, aruncate pe un scaun, enorma pălărie melon a tatălui și bastonul cu cioc de fildes (căluțul de odinioară, când se juca de-a călăritul); dar când doctorul își îndreptă șalele, Raymond nu-l mai recunoscuse. Bătrînul care-i zîmbea, care îl atrăgea spre sine, era totuși tatăl său.

— Fără tutun, alcool, cafea; carne de pasăre la prînz, nici un fel de carne seara, și o să trăiți un secol... Asta-i!

Doctorul repeta: „Asta-i” — cu glasul acela tărăgănat, când gîndul călătorește aiurea. O sorbea din ochi pe Maria care, văzîndu-l nemișcat, i-o luă înainte, deschise ușa și zise:

— Acum, doctore, bănuiesc că toți avem nevoie de somn.

Doctorul o urmă în vestibul; repeta cu glas timid:

— Este, oricum, un noroc că ne-am regăsit... Puțin mai înainte, când se îmbrăca în grabă, și mai apoi, în taxi, sperase că această scurtă frază va fi întreruptă de Maria Cross, care va exclama: „Acum, doctore, că v-am prins, nu vă mai las.” Dar nu cu vorbele astea îi răspunsese ea în prag când el se grăbise să spună: „Este un noroc, oricum...” Iată că repeta pentru a patra oară fraza pregătită, de parcă, tot insistînd, ar fi trebuit să țîșnească răspunsul așteptat. Dar nu; Maria îi întindea paltonul; nu se enerva deși nu nimerea mîncea; spunea blînd:

— Într-adevăr, ce mică e lumea: nu ne-am revăzut noi astă-seară? S-ar putea să ne mai întîlnim.

Cum ea simulă că nu-i aude cuvintele: „Ar trebui să forțăm norocul...”, el ridică glasul:

— Nu credeți, doamnă, că depinde de noi să forțăm puțin norocul?

În ce încureătură s-ar afla morții dacă ar învia. Ei reviu uneori, păstrînd despre noi imaginea pe care am da oricît s-o distrugem, plini de amintiri pe care ne străduim să le

uităm. Fiecare om este stînjedit de înecații aceștia pe care fluxul îi aduce la mal.

— Nu mai sînt leneșă pe care o știai, doctore ; vreau să mă întind deoarece mîine trebuie să mă trezesc la orele șapte.

Se simți jignită văzînd că el nu părea mirat. O irita privirea sfredelitoare a bătrînului, care insista : „Ce zicești, nu credeți c-am putea forța norocul ? Nu ?“

Politicoasă, ușor grăbită, ea răspunse că acum îi știa adresa :

— Nu mă mai duc la Bordeaux, dar dumneavoastră, poate... Fusesse atît de bun că se deranjase ! Dacă se sunge lumina de pe scară, butonul este acolo.

El nu se mișca, se încăpățîna : mai simțea vreo durere de pe urma căzăturii ? Raymond ieși din umbră ; întrebă : „Ce căzătură ?“ Ea dădu din cap, cu un aer plictisit ; după un mare efort rosti :

— Știți ce mi-ar plăcea, doctore ? Am putea să corespondăm... Nu mai scriu într-una epistole, dar, mă rog, pentru dumneavoastră...

El îi răspunse :

— Scrisorile nu înseamnă nimic. De ce să ne scriem dacă nu ne putem vedea ?

— Tocmai pentru că nu ne putem vedea !

— Nu, nu : cei care sînt convinși că nu se vor mai vedea niciodată, crezi că doresc ca viața artificială a unei corespondențe să le prelungească prietenia ? Mai ales cînd unul își dă seama că pentru celălalt este o corvoadă... Devii laș cînd îmbătrînești, Maria ; ți-ai luat porția ; te ferești de un surplus de necazuri.

Nu-i spusese niciodată atîtea lucruri ; înțelesese, oare, în sfîrșit ? Ea însă era departe în momentul acela : Larousselle o striga ; era ora cinci ; se grăbea să se descotorosească de cei doi Courrèges :

— Bun, atunci vă voi scrie eu ; iar dumneavoastră vă revine corvoada răspunsului.

Mai târziu, în cameră, după ce închise și zăvorî ușa, soțul o auzi rîzînd ; o întrebă de ce rîde :

— Știi ce-mi trece prin cap ? N-ai să-ți bați joc ? Cred că doctorul a fost puțin îndrăgostit de mine, la Bordeaux... nu m-ar mira deloc.

Victor Larousselle, cu gura cleioasă, îi răspunse că nu era gelos ; și una din glumele lui vechi îi veni pe buze : „Încă unul cald pentru piatra rece“. Mai adăugă că bietul om suferise cu siguranță un mic atac ; mulți dintre clienții lui, care nu îndrăzneau să-l părăsească, consultau pe ascuns alți doctori.

— Te mai doare inima ? Ți-a mai trecut mîna ?

Nu, nu mai suferea :

— Numai de nu s-ar afla la Bordeaux întîmplarea de astă-seară... Prin tînărul Courrèges, poate ?

— Nu, nu se mai duce pe-acolo. Dormi... Sting lumina.

Ea se așeză într-un fotoliu și nu se urni pînă nu auzi un sforăit ușor. Atunci ieși și se îndreptă spre camera ei ; ezită înaintea ușii întredeschise a lui Bertrand ; nu se putu opri să n-o împingă și, abia pășindu-i pragul, adușmeacă furioasă un miros de tutun, un miros omenesc : „Înseamnă că mi-am pierdut capul dacă l-am introdus aici pe acest...“ Deschise geamul să intre boarea dimineții și îngenunche o clipă la piciorul patului ; buzele i se mișcară. Își lipi obrazul de pernă.

XII

CA ALTĂDATĂ, ÎN CUPEUL CU GEAMURI şiroinde, pe drumul periferiei, doctorul şi Raymond călătoreau într-un taxi, fără ca, la început, să vorbească mai mult decât în dimineţile acelea uitate. Tăcerea însă nu mai era aceeaşi ; Raymond ţinea mîna bătrînului care se rezemase uşor de el ; spuse :

— Nu ştiam că s-a măritat.

— N-au anunţat pe nimeni ; cel puţin aşa cred, aşa îmi închipui... În orice caz pe mine nu.

— Se zice că cel care i-a rugat să-şi legalizeze căsătoria a fost Bertrand. Doctorul cită o frază a lui Victor Larousselle : „E o căsătorie morganatică“. Raymond murmură : „E colossal !“ În lumina zorilor, cerceta pe furiş faţa de condamnat la moarte, vedea mişcîndu-i-se buzele albe. Chipul acesta imo-

bil, masca aceasta de piatră îl înspăimântă. Rosti primele cuvinte care-i veniră în minte :

— Ce fac ai casei ?

Toată lumea era sănătoasă. Madeleine, mai ales, era admirabilă, zicea doctorul : nu trăia decît pentru fetele ei, le scotea în lume, își ascundea lacrimile. Într-adevăr, se arăta demnă de croul pe care-l pierduse. (Doctorul folosea orice prilej pentru a-și lăuda ginerele mort la Guise ; recunoștea că greșise ; se învinuia că nu-l prețuisese îndeajuns : atîția oameni au avut, în timpul războiului, o moarte care nu li se potrivea !) Cathérine, fata mai mare a Madeleinei, se logodise cu tînărul Michon (al treilea) ; așteptau să împlinească douăzeci și doi de ani ca să anunțe logodna.

— Mai ales, să nu se afle.

Făcu această recomandare cu vocea soției sale, iar Raymond se abținu să-i răspundă : „Pe cine crezi că interesează chestia asta, aici ?” Doctorul se întrerupse, de parcă l-ar fi cuprins o durere ascuțită. Tînărul socotește în gînd : „Are șaiszeci și nouă, sau șaptezeci de ani... Se mai poate suferi oare, la vîrsta asta, după atîția ani de viață ?” Simți atunci propria-i rană ; îl cuprinsese teama ; nu, nu, o să treacă repede ; își aminti frazele pe care i le repeta una dintre amantele lui : „În dragoste, cînd sufăr, mă închid în mine, aștept, sînt sigură că bărbatul pentru care azi aș dori să mor, mîine poate, nu-mi va mai spune nimic ; ființa care mi-a pricinuit atîtea suferințe nu va mai merita nici măcar o privire de-a mea ; este cumplit să iubești și este rușinos să nu mai iubești...” Totuși bătrînul... sînt șaptesprezece ani de cînd suferă : în viețile oneste, în viețile trăite în numele datoriei, pasiunea se păstrează, se concentrează ; nimic n-o tulbură, nici o adiere n-o evaporă ; se acumulează, se alterează ; otrăvește, roade vasul viu care o ține închisă. Ocoliră Arcul de Triumf. Printre arborii desfrunziți de pe Champs Elysées șoseaua neagră se întindea ca Erebul.

— Cred că am terminat cu meseriile de ocazie ; mi se oferă un loc într-o uzină : o fabrică de cicoare. După un an preiau conducerea.

Doctorul îi răspunse absent : „Sînt foarte fericit, băiete...“, și brusc :

— Cum ai cunoscut-o ?

— Pe cine ?

— Știi bine la cine mă refer.

— Prietenul care-mi oferă postul ?

— Da de unde ! Maria.

— A, e o poveste veche, de cînd eram în clasa de filozofie ; schimbam cîte o vorbă în tramvai, cred.

— Nu mi-ai spus. O singură dată, îmi amintesc, mi-ai povestit că un prieten ți-ar fi arătat-o pe stradă.

— Posibil... După șaptesprezece ani, am cam uitat... Ah ! da ; a doua zi după întîlnirea aceea, a intrat în vorbă cu mine ca să mă întrebe ce faci. Mă cunoștea din vedere. Astă-seară însă, dacă n-ar fi fost bărbatul ei care a venit la mine, cred că s-ar fi făcut că nu mă recunoaște.

Doctorul păru liniștit, se ghemui în colțul său. Murmură : „Și, la urma urmei, ce mă interesează pe mine ? Ce rost au toate astea ?“ Făcu gestul descotorosirii, își frămîntă fața cu mâinile, se îndreaptă și, întors puțin spre Raymond, străduindu-se să uite, vînd să nu-l mai preocupe decît fiul său, spuse :

— După ce-ți aranjezi situația, însoară-te, dragul meu.

Și cum Raymond rîdea, se împotrivea, bătrînul, reflectînd la propria-i viață, adăugă :

— N-ai să crezi, dar e atît de bine să trăiești în sînul unei familii unite... ba da ! porți cu tine miile de griji ale celorlalți ; aceste nenumărate înțepături trag sîngele la suprafață. Înțelegi ? Ne îndepărtează de rana ascunsă, de adîncă noastră rană interioară ; devin indispensabile... Vezi, voiam să aștept

sfârșitul Congresului, dar nu mai am răbdare : plec cu trenul de opt, în dimineața asta... Important în viață este să-ți crezi un refugiu. La sfârșit, ca și la început, simțim nevoia unei femei care să aibă grijă de noi.

Raymond rosti printre dinți : „Mulțumesc ! Mai bine crăp...” și se uita la bătrînul de lîngă el, dărîmat, ros de molii.

— Nu-ți poți închipui ce sprijin am găsit în mijlocul vostru. O nevastă, copii — lucrurile acestea ne înconjoară, ne înlănțuie, ne apără de tot felul de tentații. Tu, care încetaseși să-mi mai vorbești — nu-ți fac nici un reproș, dragul meu — nu vei ști niciodată de cîte ori, pe pragul unei ademeniri plină de farmec, criminală poate, am simțit mîna ta pe umărul meu ; iar tu mă aduceai încetîșor la realitate.

Raymond bombăni : „Ce nebunie, să crezi că există plăceri interzise.”

— Ah ! Nu semănăm deloc : eu n-aș fi stat mult pe gînduri și mi-aș fi luat zborul.

— Crezi că eu n-am făcut-o să sufere pe maică-ta ? Ei da, și eu. Nu sîntem chiar atît de deosebiți ; de cîte ori nu mi-am părăsit cu familia, în gînd... Habar n-ai tu... Nu mă contrazice ; cîteva infidelități ar fi făcut-o, poate, mai fericită decît trădarea sufletească de care m-am făcut vinovat timp de treizeci de ani. Vreau să știi lucrurile acestea, Raymond ; va fi greu să fii un soț mai rău decît mine... Da, da ! Eu mi-am visat aventurile... să fi fost oare mai bine dacă le trăiam ? Și iată cum se răzbună astăzi maică-ta : printr-un exces de zel. Nimic nu-mi este mai necesar ca pisălogeala ei ; se ostenește atîta... Zi și noapte mă cocoloșește. Da, voi avea parte de o moarte ușoară ! Nu mai avem servitori, știi ? Servitorii de acum, cum spune ea, nu seamănă cu cei de altădată ; n-am schimbat-o pe Julie. Îți amintești de Julie ? S-a retras în satul ei. Ei bine, mama ta le înlocuiește acum pe toate ; ade-

sea trebuie s-o cert : nu se dă în lături să măture cu mîna ei, freacă parchetul...

Se opri și, brusc, îl imploră :

— Să nu rămîi singur !

Raymond n-avu răgaz să-i răspundă ; taxiul se oprise în fața hotelului ; trebui să coboare, să caute mărunțiș. Doctorul abia dacă avea timp să-și facă bagajul.

Ora aceasta, a măturătorilor și a zarzavagiilor, îi era cunoscută lui Raymond Courrèges ; respiră adînc ; regăsi senzația înapoierilor din zori : satisfacția de animal istovit și sătul, care nu mai dorește decît vizuina, somnul în care să te cufunzi. Ce bine că tatăl său vroise să-și ia rămas bun în pragul hotelului ! Ce mult îmbătrînise ! Ce mic devenise ! Niciodată nu e prea mare distanța dintre familie și noi, își zise el ; niciodată părinții nu sînt destul de departe. Își dădu seama că nu se mai gîndea la Maria ; își aminti că avea o groază de lucruri de făcut ; scoase carnetelul, căută pagina ; rămase uimit văzînd cît de liberă îi apărea ziua — sau ar fi trebuit să înțeleagă că treburile pe care și le propusese nu mai aveau nici o importanță ? Dimineața ? — un pustiu ; după-amiaza — două întîlniri. Nu se va duce. Se apleca asupra zilei ca un copil deasupra unei fîntîni : nimic de aruncat, doar cîteva pietricele. Cum să umple hăul ? Un singur lucru era pe măsura vidului căscat ; să sune la ușa Mariei, să fie anunțat, primit ; să stea în odaia în care ea l-ar fi așteptat în fotoliu ; să-i povestească lucruri fără importanță. Chiar mai puțin decît atîta, și tot i-ar fi ajuns să-și umple orele libere și încă multe altele. Să-și fi dat întîlnire cu Maria — fie și la o dată îndepărtată : cu ce răbdare de vînător la pîndă ar fi trecut peste zile. Și chiar

dacă ea ar fi amânat întrevvedereea, s-ar fi consolat ; atîta doar : să-i fi propus alta, iar noua speranță i-ar fi putut umple golul nesfîrșit al vieții. Viața lui devenise o absență pe care trebuia s-o alunge așteptînd. „Să mă gîndesc, își zise ; să încep cu posibilul : să reiau legăturile cu Bertrand Larousselle, să intru în viața lui Bertrand ? N-avem nici o preocupare comună, nici o relație comună. Unde să-l întîlnesc pe țîrcovnicul ăsta ? În ce paraclis ?” Raymond elimină în gînd distanța dintre el și Maria ; prăpastia odată sărită, îi sprijină capul pe brațul drept îndoit ; ceafa rasă, netedă ca un obraz de copil, îi atinge bicepsul ; și chipul Mariei vine spre el, se apropie, se mărește, la fel de iluzoriu, vai, ca pe ecranul unui cinematograf... Raymond se miră că primii trecători nu întorc capul, nu-și dau seama de nebunia lui. Cît de bine ne ascund veșmintele ! Se prăbușește pe banca din fața bisericii Madeleine. Nenorocirea lui era că o revăzuse ; n-ar fi trebuit s-o revadă ; toate pasiunile, stăvilite timp de șaptesprezece ani, se dezlănțuiseră, fără știrea lui, împotriva Mariei — ca focurile pe care le aprind țărani din Landă pentru a încercui incendiul... O revăzuse, dar vîlvătaia ardea și mai puternic, sporind chiar prin flăcările cu care ar fi vrut s-o combată.

Maniile lui senzuale, deprinderile lui ascunse, toată această știință a desfrîului, cucerită și cultivată cu multă rîvnă, devenea complicea pîrjolului care acum duduia, înainta pe un cîmp uriaș, pîrîind.

„Închide-te în tine“, își repeta el, n-o să țină mult ; pînă atunci încearcă să uiți, să te menții la suprafață. Tatăl său va fi suferit totuși pînă la moarte ; dar și așa, ce viață ! Oare desfrîul l-ar fi eliberat de acest foc ? Orice îi prieste pasiunii ; postul o exasperează ; îndestularea o fortifică ; fidelitatea o ține trează, o irită ; ne înspăimîntă, ne fascinează ; dar dacă cedăm, lașitatea nu va fi niciodată pe măsura cerințelor ei.

Ah ! Cîine turbat ! Ar fi trebuit să-l întrebe pe tatăl său cum îndurase acest cancer. Ce zace, oare, în adîncul unei vieți virtuoașe ? Ce supape ? Ce puteri are Dumnezeu ?

Raymond privește spre stînga ; încearcă să deslușească mișcarea acului arătător pe cadranul orologiului pneumatic ; se gîndește că tatăl său plecase de la hotel. Simte nevoia să-l mai sărute o dată : simplă dorință de fiu. Dar pe ei îi unește acum altă legătură decît a sîngelui : se înrudesesc prin Maria Cross. Raymond coboară în grabă spre Sena cu toate că mai are timp pînă la plecarea trenului ; se lasă parcă mînat de nebunia care-i îndeamnă să fugă pe cei cu hainele în flărări. Certitudine de nesuportat ! Maria Cross nu-i va aparține niciodată ; va muri fără s-o atingă. Tînărul care cucerise, avusese, alungase atîtea femei, se simțea pradă aceleiași furii care-i macină pe unii bărbați virgini și condamnați la virginitate, îngroziți că vor muri fără să fi cunoscut bucuria trupească. Ceea ce posedase n-avea însemnătate ; preț n-avea decît femeia aceasta, la care nu va ajunge niciodată.

Maria ! Se gîndi că există ființe care, fără să vrea, apasă cu atîta greutate destinul altor ființe. Nu meditase niciodată la energiile care izvorăsc din noi, tulburînd, adesea, fără știrea noastră, și la mari distanțe, alte inimi. În timp ce înainta pe trotuarul dintre Tuileries și Sena, fu pentru prima oară cînd durerea îl făcu să se gîndească la lucrurile la care nu reflectase încă niciodată. Și, cum în pragul zilei care urma, se simțea fără ambiții, fără proiecte, fără distracții, se întoarce cu gîndul spre trecut. Nemaîinteresîndu-l viitorul, trecutul îl apăru brusc, ca un furnicar : cîte ființe pentru care întîlnirea cu el fusese fatală ! Nici el nu mai știa cîte vieți nu schimbase — dezorientase ; nu știa că din pricina lui o femeie își ucisese copilul în pîntec, că o tînără murise, că un prieten luase calea preoției, și că, mereu și mereu, fiecare dintre aceste

drame dăduse naștere altor drame. La marginea cumplitei pustietăți pe care o reprezenta ziua pe care avea s-o petreacă fără Maria și căreia aveau să-i urmeze alte și alte zile fără ea, descoperi dintr-o dată această dependență și această singurătate : era condamnat să trăiască în cea mai strânsă comuniune cu femeia pe care, totuși, n-o va atinge niciodată ; fusese de ajuns ca ea să vadă lumina, pentru ca Raymond să rămână în întuneric ; pînă cînd ? Iar dacă ar voi să iasă cu orice preț, dacă ar voi să scape de atracția ei, ce alte căi i s-ar oferi decît abrutizarea și somnul ?... Doar dacă pe cerul inimii lui astrul acesta s-ar stinge brusc, așa cum se stinge orice dragoste. Raymond însă purta în el o pasiune turbată, moștenită de la tatăl său — pasiune atotputernică, capabilă să creeze pînă la moarte alte universuri vii, alte Maria Cross cărora le va deveni, rînd pe rînd, satelitul nefericit... Ar fi trebuit ca înainte de a muri, atît tatăl cît și fiul, să fi avut în sfîrșit revelația *Aceluia* care, fără voia lor, chema, scotea la iveală din străfundul ființei lor valul acesta pîrjolitor.

Traversă Sena pustie, privi orologiul gării ; tatăl se instalase probabil în tren. Coborî pe peron ; o luă de-a lungul vagoanelor ; nu trebui să caute mult : în spatele unui geam, se contura un chip ca de mort : pleoapele închise, mîinile împreunate peste un ziar desfăcut, capul ușor dat pe spate, gura întredeschisă. Raymond ciocăni cu degetul ; bătrînul livid deschise ochii ; îl recunoscu pe cel care ciocănisese ; zîmbi și, poticnindu-se, îi ieși în întîmpinare pe culoar. Dar toată fericirea îi fu otrăvită de teama copilăroasă că trenul va pleca fără ca Raymond să aibă timp să coboare.

— Acum, că te-am văzut și știu că ai vrut să mă mai vezi, du-te, dragul meu ; se închid ușile.

Zadarnic îl asigură tînărul că mai aveau încă cinci minute și că, în orice caz, trenul se oprea la gara Austerlitz... Bătrînul

nu se liniști decît în clipa cînd fiul se află din nou pe peron ; atunci, coborî geamul, și îl învălui cu o privire plină de dragoste.

Raymond îl întrebă dacă mai are nevoie de ceva : un ziar, o carte ? Își reținuse loc la vagonul-restaurant ? Doctorul răspundea : „Da... da...” își sorbea din ochi băiatul, bărbatul atît de deosebit de el, atît de asemănător lui — ființă din ființa lui, care avea să-i supraviețuiască puțin timp și pe care n-avea să-l mai vadă niciodată.

Lector : DONCA LITEANU
Tehnoredactor : ELENA PREDA

Apărut 1973. Tiraj 50.000. Broșate 41.200. Legate 8.800.
Coli tipar 10.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 513 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața
Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

Lei 4,50

Colecția
«Romanul de dragoste»

76

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

61 Gustave Flaubert	■ Salammbo
62 John Galsworthy	■ Dincolo de râu
63 Doamna de La Fayette	■ Principesa de Clèves
Benjamin Constant	● Adolphe
64 Stendhal	■ Armance
65 André Gide	■ Isabela ● Simfonia
pastorală
66 Mihail Sadoveanu	■ Venea o moară pe Siret
67 Erich Maria Remarque	■ Arcul de Triumf
68 Radu Petrescu	■ Matei Iliescu
69 Dimităr Dimov	■ Locotenentul Benz
70 John Galsworthy	■ Floarea întunecată
71 Józef Ignacy Kraszewski	■ Contesa Cosel
72—73 Alexandre Dumas	■ Cele două Diane
74 Honoré de Balzac	■ Modeste Mignon
75 Charles Dickens	■ Poveste despre două
orașe